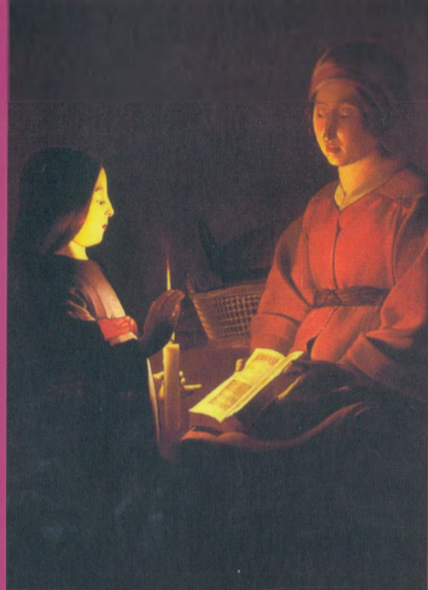
NORA
IKSTENA

Gyvenimas
yra gyvenimas
yra gyvenimas

Šiuolaikinis Europos romanas

XVII amžiaus dailininkų
Žoržo ir Etjeno de La Turų
paveikslo „Mergelės mokymas" fragmentas

„Moteris tylomis laiko knygą, mergaitė tylomis skaito.
...Ma-us-kūb-ju-mal-to – tyloje dega žvakė.
Ko mergelę moko knyga, kurią ant kelių laiko mergelės motina?

Išgirsk balsą, kuris kreipiasi į tave, laiku, turi išmokti atskirti jį iš minios triukšmo.

Gyvenk drąsiai, nors šiandien dar nežinai, ar būsi rytoj.

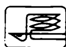
Bausk pati save, nė vienas teismas nėra teisingas.

Iškratyk savo mintis kaip šienui nupjautą žolę, kad nuo užsistovėjusios drėgmės neimtų pūti.

Nora Ikstena

Gyvenimas yra gyvenimas yra gyvenimas

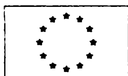
Iš latvių kalbos
vertė
Veronika Adamonytė

Mintis
Vilnius

UDK 883-3
Ik-19

Versta iš:
Nora Ikstena. Jaunavas mācība
© Apgāds „Atēna“, 2001

Culture 2000

Knygos leidimą parėmė Europos Sąjungos programa
Kultūra 2000

Viršelio dailininkė
Dalia Dubonienė

ISBN 5-417-00869-9

And what the dead had no speech for, when living,
They can tell you, being dead: the communication
Of the dead is tongued with fire beyond the
language of the living.

„Four Quartets" by T. S. Eliot

Ir kam mirusieji nerado žodžių gyvendami,
Gali dabar pasakyti: mirusių mintys
Virpa liepsnos liežuviais už mirusiųjų kalbos.

T. S. Eliotas „Keturi kvartetai",
vertė Kornelijus Platelis

Ārmaztōks, ārmaztōks, ārmaztōks – gieda paukščiai šviesai. Šviesoje randasi šešėliai. Paukščių ir žmonių. Šešėliai žino, kas bus. Vanduo ir gyvybė, ir mergelė, kurią paims šviesa.

Ārmaztōks, – suklyks mergelė paukščio balsu. Parklupusi skaičiuos laiką pirštais.

Sin – ji užlenks nykštį, *tōmi* – sulenks bevardį, *suggōg* – kiek įstengdama sugniauš kumščius.

Laikas išnyks, ir tebūnie Tavo valia.

Šviesa ateis jos – išalkusios, nuvargusiom rankom – paimti. Nelygi kova. Našlaitę atiduos šviesai, neklausdami jos sutikimo.

Ārmaztōks, – suklyks ji garsiai, bet ją parklupdys ant kelių ir privers paklusti.

Ārmaztōks, – ji bejėgiškai susiries nuo smūgio,

ārmaztōks – jos veidą įgrūs į smėlį ir laikas grikšės tarp dantų. Tada šviesa pasidarys atlaidesnė.

Ateina diena, kai mergelė nugalėta guli ant smėlio, o šviesa tyliai spįsta į jos įsčias. Mergelė priima ją neskubėdama, be atodūsių ir prakaito. Be skausmų, be apsimetinėjimo, be nusižeminimo. Šviesa užgula mergelę, kaip Mėnuo kartą per šimtą metų užgula Saulę. Niekam kitam neregima šviesa. Ji įeina į ją, ir mergelė pamiršta, kad buvo atiduota jai prievarta. Šviesa užpildo ją sklidinai. Mergelė bando paglostyti šviesą. Šviesa paklūsta ir vengia glamonių. Slysta pro pirštus, delnus, vyniojasi apie sąnarius. Nepagaunama, nepasiduodanti šviesa. Kas nuolankiai paklūsta, tam – gėlės, kas ne – erškėčiai. Ji išrinktoji. Jai tenka gėlės. Erškėčiai auga ir laukia savo eilės.

Buvo naktis, kai mergelė kankinosi gimdymo skausmuose. Kraujas, prakaitas, pro akis praslenkantys vyrų šešėliai, vienas po kito gimdantys savo sūnus. Ilga eilė, kurios galo nematyti. Mergelės ausyse skamba vardai, kiekvienas jų suteikia nežmoniško skausmo – Indrikis, Janis, Ezra, Andrejus, Pavulas, Abakukas, Inė, Didrikis, Jeremijas...

Mergelė yra ne šviesai. Mergelė yra juoda žemelė, kurioje vagą išverčia plūgas, tada ją pabarsto pelenais, beria sėklas ir dar paspaudžia koja, kad augtų. Juoda žemelė myli savo skurdų vaisių, žemelė saugo kaip budrus sarginis šuo; jei sėkla neišdygs, žemelė išdžius ir vaitos vėjyje.

– Nešauk jų vardu, – mergelė bandė šaukti pro sopulius. – Jie man skauda kaip kūnas. Kaip kūnas, – alsavo ji, – kūnas, – gargaliavo. Ji laikė įsikibusi gyvybės sijono. Ir nepaleido.

Bus rytas, kai mergelė sunkiai atmerks skausmo ir miego užlipintas akis. Ji negailestingai plėš blakstienas. Ji turi matyti. Ar ji gyva? Ar šviesa vis dar čia? Kas atsirado iš jos su šviesa per kraują ir prakaitą? Mergelė atsimerks ir pamatys. Mažą šviesos mergaitę, miegančią prie krūtinės. Ji susiglostys prakaituotus plaukus, atsikels, paims vaiką ant rankų ir prineš prie lango. Mergelė rūpestingai apglėbs mažytę galvutę, priglaus prie jos skruostą ir žiūrės į šviesos duotąją.

Ārmaztōks, – išsprūs jai iš lūpų.

Kelyje

Tyliai guli geležinkelio pabėgiai. Iš abiejų pusių – miškas. Stoties namukas. Net perono nėra. Asnatė, išlipusi ant bėgių pylimo akmenų, žiūri, kaip tolumoje pranyksta mielas dyzelio snukutis. Kažkur toli jis dar sutūtuoja, ir vėl stoja tyla. Vėsus ankstyvo rudens žvėris priims Asnatę į savo urvą. Duos palakti miglos pieno, atsikąsti prinokusio vaisiaus, išmokys užuosti gyvybės pėdsakus.

Į motinos žemelės guolį grįžta našlaitė. Jei pavadinsi ją Arija ar Astrida, ji neatsilieps. Jos plaukai ne pilkos pelenų spalvos kaip Arijos, ir balta oda nenutaškuota strazdanėlėmis kaip Astridos. Tačiau ją su šiomis moterimis sieja tai, jog jos grįžta, iš kur atėjusios. Viena žiūrės į Asnatę viržių spalvos akimis velnioniškai pažįstamu žvilgsniu, kita ant kaktos uždės

tokią priprastą lietaus ranką, jos minkšta ir šiurkšti oda kvepės tokiu pažįstamu išsivadėjusiu kvapu.

Našlaitė nelips į dangų stebuklų ieškoti. Našlaitė liks prie motinos žemelės. Viena mokysis užuosti gyvybės pėdsakus.

Užsimetusi ant pečių kuprinę, Asnatė pradeda žingsniuoti pabėgiais.

Žingsnis po žingsnio, žingsnis po žingsnio.

Ji sustoja priešais mažytę pakrypusią medinę stotį. Žvelgia į keistą ant polių pastatytą namelį. Tarytum seniai seniai čia būtų buvusi pelkė, tarytum seniai seniai pro čia būtų tekėję didieji vandenys ir tik vienas žmogus su keliais gyviais būtų išsigelbėjęs ant namelio stogo. Asnatė pajunta imanti matyti to išrinktojo akimis – tvanas nuneša Verkoro vynuogynus, *Īra*, Apalačių kalnus, *Pizā*, Delfų alyvmedžių giraites, *Lūž*, žėrinčius Peterburgo purvynus, *Sänag*, pakabinamus Tarasono namus, *Sīkrōg*, Gotamo[1] miestą, *Vaid*, akmenines Forės stelas, *Irē*, Spencerių kapą, *Kuoštrōg*, Rauduonuosius kalnus, *Pitrōg*...

[1] *Gotamas – Niujorkas (amer. juok., vert.).*

Pasaulio didybė plaukia po jos kojomis, du kartus į tą patį vandenį ji nebeįbris. Asnatė įmerkia ranką į bėgantį vandenį ir laukia, kol Dievas, pabūgęs likti vienas, galų gale išlįs iš slėptuvės. Rankose – mimozos šakelė. O tos ramunės, kurias jis su tvano srove pasiųs išsigelbėjusiai, išrinktajai mergelei, – kur jis jas skynė?

Tą akimirką, kai ruduo laša nuo apsilupinėjusių stoties pavadinimo raidžių, istorija yra dabar ir Aluotenėje.

Į visas keturias dangaus puses – miškas, tiesus bėgių pjūvis žemės kepale.

Ant polių namelio slenksčio išeina geležinkelininkė pakreipta ant šono kepure, rankoje – lazdelė su raudonu apskritimu gale. Aluotenės kapralė saliutuos vyriausiajam kariuomenės vadui – dyzeliui, kai šis, sulėtinęs greitį, atiduos pagarbą ir puškuos toliau. Geležinkelio armijos šauktinė moja Asnatei, kad prieitų arčiau.

Ankštame pridrėkusiame kambarėlyje ji verda arbatą, ant duonos deda grybų, pakeptų su lašiniais ir svogūnais.

– Ko čia ieškai rudenį viena pati? – teiraujasi geležinkelio armijos narė.

– Prasmės, – savo pačios nuostabai atsako Asnatė.

Aluotenės kapralė garsiai nusižvengia.

– Prasmės, – pasimėgaudama gagena ji. – Na, tu ir pokštininkė, oi, negaliu, čia visi prasmę seniai pragėrė, o tie, kurie nebegali gerti, na, tie, žinai, kaip tiems būna, – negalėdama liautis ji daužo pirštais sau per kaktą, – tiems jau su galvele nebegerai, tiems jau namie nebe visi, – užmiršusi visą savo discipliną, moteris šluostosi juoko ašaras.

– Na, gerai, o rimtai? – kiek apsiraminusi vėl klausia ji.

– Einu į Draudavas, – nebeišsisukinėja Asnatė.

– Na, čia jau visai kita diela. Tau reikia kalno ar tik namų? – nerūpestingai pila į puodukus arbatą ir siūlo ragauti kvapnios duonos.

– Kalno? – pilna burna klausia Asnatė.

– Eisi, brangioji, nemažą kelio gabalą bėgiais. Kai prieisi medį išvirtusiom šaknim, panašų į velnią, suk į kairę. Tada miško keliuku iki Sėliškų – ten

gyvena berniukas, berniuko mama ir šuo, ką jie ten valgo, nežinau, tada iki Bundulio smuklės įgriuvusiu stogu, šimtas metų ten niekas burnelės neišmetė, o priešais – geltonas paštininko namukas, bet paštininkas ten irgi šimtas metų nebegyvena, tada keliauk į priekį, tas kelias ir veda į kalną, kalnas iš dešinės ir yra Draudavų kalnas, o ant to kalno viskas yra taip: Kurzeniuose gyvena Marija, jai galvelė dar veikia, Žydų namuose gyvena šmėklos ir, kai visai nebebus kur dėtis, ištvirkėlė Monia, – na, kad tai kekšei (sakau, kaip yra, brangioji) kada nors kai kas užaktų, ta šarkelė varnelė turi keturis šarkiukus nuogais pilviukais, visi kažkur po vaikų namus išmėtyti, o ta tik jodinėjas, tfu, spjaut tokiai v glaza, na, susinervinau, o Draudavose gyvena balandžiai, rupūžės, kurmiai ir pelės – štai ir visa prasmė, tai ką, brangioji, neblogas vaizdelis, ar ne, – protarpiais įsikarščiuodama kalba Aluotenės kapralė, kanda duonos, sriaubia karštą arbatą, braukia trupinius nuo stalo, šluostosi rankas į kelnes, šnypščiasi nosį.

Šis monologas kalendamas praeina pro Asnatės ausis tarsi šifruotas karo pranešimas. Jai pristatomos

nepagražintos žinios apie tikrąją padėtį kovos lauke. Ji žino, ji supranta, ji gali perskaityti. Kovos lauke liko tik tuščios šovinių tūtelės, skeveldros, apžėlę apkasai, nugalėjusiųjų ir nugalėtųjų kaulai. Ji eis visko surinkt. Ir viską supras. Dalyvaus vakarykštės tikrovės kovose.

...kai samdinių Ivanų Edė nutekėjo į Draudavas, kai ji buvusi rūstesnė už patį tikrąjį šeimininką Andį, kai aukso žiedai spindėję Edės ausyse, kai jai gimusi duktė Milda, kai ji gėdingai išvariusi Mildą iš namų už tai, kad ši pasižadėjusi neturtėliui Kalvekui, kai penki Mildos vaikai paeiliui galėję važiuoti į Draudavas, kad tuos galėtų „paliuobti", kai Mildos duktė Arija norėjusi iškepti ragaišį iš smėlio ir vieno kiaušinio ir už tai gavusi visą dieną plikais keliais klūpoti ant žirnių, kai Edė mirė persivalgiusi blynų, kai Edės ir Andžio sūnus Janis išėjo paskui savo arklius piemeniu į kolūkį ir mirė matydamas, kaip rusas iki putų nuvaro jo Pipuką lūžusia koja, kai Mildos sūnus Valdemaras grįžo į Draudavas votimis apėjęs, nukirstais pirštų galais, kai plonytė lyg smilga Milda ėjusi į Rygą karo išduobėtu keliu, kai jos kūno šilumą

namie paliktose paklodėse pakeitė kitų kūnų šiluma, kai Milda ir Arija kartu meldėsi, kad Arijos duktė Astrida nemirtų, kai pienas ėmęs plūsti iš Arijos krūtų ir pamėlusi Astridos odelė pamažu virtusi į minkštą ir rausvą, kai...

– Geras vaizdelis, ar ne, brangioji? – dar kartą sududena moteris iš geležinkelio.

– Ne tas žodis, koks geras, – aplaižo lūpas Asnatė ir keliasi eiti.

– Pagalvok gerai, brangioji, vakaras nebetoli, kur tu dėsies?

– Kur prigulsiu, ten namai.

– Tu, brangioji, žodžio kišenėje neieškai.

– Išgerkim po burnelę, kiekviena ant abiejų kojų, – Asnatė iš kuprinės išsitraukia plokščią gertuvę.

– Na na, velnias ne boba esi, brangioji, su tavim galima į mišką eit, – Aluotenės kapralė iškilmingai paima gertuvę, atsisuka, pauosto, gurkšteli, sučiaupia lūpas, nusikrenkščia, nykščiu nuvalo gertuvės kaklelio kraštus ir patenkinta šypsosi.

Tada siurbteli Asnatė.

Tą patį jos pakartoja ir ant antros kojos.

Pulsuoja įšilęs kraujas.

Asnatė žengia iškart per du pabėgius. Kiek paėjėjusi sustoja, atsisuka ir mato, kaip Aluotenės kapralė mojuoja jai atsisveikindama.

Eik, eik, eik, – tarė paukštis, – žmonių padermė

Negali pakelti per daug tikrovės...

Prie vėjo išversto medžio Asnatė atsargiai pereina geležinkelio iešmus. Kas būtų, jei čia įsmuktų koja? Kapralė per toli, kad išgirstų bejėgišką šauksmą. Niekas niekas niekas visame pasaulyje negalėtų jai padėti. O gal ji nieko ir nesišauktų? Lauktų iš už posūkio pasirodančio likimo, kuris sutūtuotų prieš išnirdamas iš sutemų tylos. Ji turėtų laiko viską apmąstyti iki sąžinės gelmių. Graužtis kaip žvėris, nugraužiantis spąstų prispaustą koją. Graužtis ir laukti.

Pagalvok, ką mąstai. Negaišk su mintimis. Mintys yra darbai. Nieko, jei gali jas paslėpti nuo svetimų akių. Jas mato tavo akys, girdi tavo ausys, tavo burna jas kvepia, tavo galvoje jos pildosi. Verčiau žiūrėk sau po kojomis. Perlipk likimą, kuris gyvuoja tik tavo mintyse. Likimas visada ateis laiku. Turi būti visada pasiruošusi. Svečias punktualus.

Perlipusi iešmus, Asnatė atsigręžia į tarsi šokti pasiruošusius susikertančius bėgius. Koks nors įkaitęs šešėlis spragtels didžiuoju pirštu bei nykščiu, ir šokio žingsniai pasikeis. Pasisukit į kitą pusę, kad neapsvaigtų galva. Oi, jūs neišsilaikėt, paslydo koja. Oi, jūs ant grindų. Oi, jus mindo. Būna ir taip. Šokis lieka šokiu.

Asnatė prisėda ant išvirtusio medžio. „Tiesiai velniui ant sprando“, – prisimena ji Aluotenės kapralės žodžius. Po Asnatės kojomis – kelias. Ji nori eiti ten, kur Edė pagimdė Mildą, nes Milda pagimdė Ariją, nes Arija pagimdė Astridą, nes Astrida pagimdė Asnatę.

„Būtų visai kai Biblijoj, – mąsto Asnatė, – jei ten gimdymo laurų nebūtų prisiėmę vyrai“.

Asnatei reikia vietos, kur galėtų prisiminti. Kad galėtų galvoti apie ateitį.

Laikas esamas, laikas būtas...

Ji eina rudeninės drėgmės prisigėrusiu keliu. Sakoma: „Pasaulis pasikeis, kažkas tai sugalvojo“. Pasauliui kaip ir gyvatei visada reikia naujos odos. Bet troškimas iškišti liežuvėlį ir įgelti nesikeičia. Taip ji

galvojo. Vorų nuausti tinklai miške ir informacijos tinklas, kuriuo ji siunčia elektroninius laiškus. Troškimas bendrauti, persikėlinėti, palaikyti ryšius, suartėti, dalytis. Tas pats troškimas suvokti to skausmo esmę, kuri verčia gintis, gelti. Keistis skausmo kilmės aiškinimų patirtimi. „Pasaulis pasikeisis, kažkas tai sugalvojo“– pranašystė senumo sulig šimtmečiais.

Mums leidžia turėti tiktai truputį sąmonės...

Keistas garsas miške. Tarytum paukštis be perstojo ritmiškai snapu kaltų medį.

Tarytum įpykusi senolė, norėdama, kad ją girdėtų, įnirtingai daužytų kultuve skalbinius. Tarytum eritriečių daina. Garsas iš miško turi kažką pažįstama. Taip namuose vadinamos mintys, kurios, pasiklydusios grynose kultūrose, gromuliuojamos be galo.

Būti sąmoningam – vadinas, nebūti laike...

Vienoje kelio pusėje – ruduoti pradėjusi pieva. Rudens migla slenka lėtai nuo pievos per kelią. Asnatė eina kiaurai. Netikėtas kliūčių ruožas be kliūčių. Niekas nelaiko už skvernų čia, niekas nevelka už plaukų ten. Gali būti ir čia, ir ten. Bet galvoje keista tyla. Tarytum ant pečių nebūtų galvos.

Asnatė prisimena save grįžtančią iš mokyklos. Pabučiuoja Ariją, siuvančią numerėlius skalbiniams, kad šie nepasimestų skalbykloje. Pavalgo šilto maisto virtuvėje. Atsidaro šviesiai rudą mokyklinį portfelį, krausto knygas ir staiga pamato, kad portfelis ne jos. Išsigandęs vaikas atsistoja tarpduryje ir garsiai verkdamas šaukia: „Pamiršau savo kuprinę!“ Arija krūptelėjusi išmeta siuvinį iš rankų: „Vaikeli, o galva? Galvos nepamiršai?“ Prisiminimai apie šį nedidelį nesusipratimą įstringa tuščioje galvoje. Ji eina toliau.

Tačiau tik laike įmanoma prisiminti

Akimirką rožių sode...

Tolumoje šmėsteli namo stogas. Artindamasi Asnatė mato kelią kertantį trikampį. Jo viduryje pakrypusi trobelė, kiek toliau iš lentgalių sukalta pašiūrė. Netvarkingas purvinas kiemas, prilyti indai, krūva bulvių, runkeliai su visais lapais, ant slenksčio bidonėlis pieno.

Ant kelio tiesiai priešais ją išnyra liesas berniukas dideliais auliniais batais. Jis laiko pakuline virve pririštą vilkšunį, jo nulenktos ausys išdavikiškai rodo, kad šis kalės vaikas – mišrūnas. Tačiau atėjūnę jis aploja grėsmingai kaip tikras vilkas.

– Šuo nekanda, – stovėdamas kelio viduryje sako berniukas.

– Kaip vadini savo šunį? – klausia Asnatė.

– Kaip kaip, – stebisi berniukas, – šunimi.

Šuo Šuo ir berniukas valandėlę lydi Asnatę. Berniukas nežino, kada mama bus namie, berniukas nežino, ką jie rytoj su Šunimi valgys, jei mama negrįš namo, kaip kartais būna, berniukas nežino, kaip atrodo latas, berniukas neina į mokyklą. Asnatė stengiasi įsidėmėti šią akimirką: jie eina trise – pasmerktoji klajoti, gimęs Babelio pakraštyje ir jo taikus mišrūnas. Jie eina.

Akimirką pavėsinėje, kai prapliumpa lietus...

Kai vienoje pusėje pasirodo paštininko namas, o kitoje – Bundulio smuklė, berniukas sustoja.

– Toliau man negalima, – apgręždamas šunį sako jis. – Sudie, – atsisveikindamas berniukas pakelia ranką.

– Sudie, – nustebusi pakartoja Asnatė. Ji žiūri, kaip berniukas su šunimi dingsta už kalno, prieš tai dar porą kartų atsisukę ir pamojavę – vienas ranka, kitas – uodega.

...ju-mā-lōks ju-mā-lōks – tekši ant kelio lietaus lašai. Asnatė įsmunka į paštininko namelį. Šlapių šiukšlių krūvoje sudrėkęs stalas ir iš pirmo žvilgsnio išklerusi kėdė. Į trūnėsius pro išdaužyto lango akis žvelgia rudens sutemos.

...ju-mā-lōks ju-mā-lōks – barbena lietus į šiukšlių krūvą.

Asnatė atsargiai sėdasi ant kėdės. Pasideda kuprinę ant stalo ir valandėlę susimąsčiusi tyli.

Iš Pliavinių paštininkui atveždavo paštą, čia jis jį išskirstydavo ir dviračiu išvežiodavo po aplinkinius namus.

Stalas būdavo sausas, paštininkas glotniai nusiskutęs, munduro apykaklė rūpestingai užsagstyta. Jis skirstydavo laiškus – į Sėliškas, Palejas, Šušlius, Stradus, Kurzenius, Draudavas... Žinias apie džiaugsmą, gedulą, meilę, atsisakymą, pinigus, skolas.

Žinianešys su pilkai mėlyna kepure ant galvos. Jo dviračių padangų žymes žvyruotame kelyje užneša vėjas, nuplauna lietus. Kad nebūtų žinomi žinios atnešimo keliai. Kaip jie pasiekę adresatą.

Beveik po šimtmečio viskas pasikeitę – nebė-

ra paštininko, nebėra kam nešti žinių. Dievo sukurto pasaulio žmonių padaryta nelygybė – ant pirštų suskaičiuojami žmonės čia, alinančios minios ten.

...*ju-mā-lōks ju-mā-lōks* – lietus užsimiršęs kapoja smėlį net ir tada, kai nebėra ko slėpti, kai paštininko pėdsakų ant kelio nebelikę.

Akimirką skesvėjuotoj bažnyčioj rūkstant smilkyklei...

Asnatė perbėga kelią. Plaštaka stumteli apkaltas besivarstančias Bundulio smuklės duris. Viduje prieblanda, buvusių grindų vietoje – žolė ir žolės kuokštai, samanoti lauko akmenys. Asnatė atsiremia į nuožulnią akmeninę palangę ir geria iš savo gertuvės. Gaivus kvapas užėmė nosį. Jis patekdavo į galvą ir kaip elektroninis virusas sunaikindavo viską, kas ten būdavo. Asnatė noriai pasidavė šiai naikinimo procedūrai. Švari lenta, *Tabula rasa, Valda lēd...* Jos galvoje neliks to, kas skauda. Prisiminusi skausmingą persisotinusių smegenų pulsavimą *Sweet Basil* šurmulyje Gotame, Asnatė pašiurpsta. Ji kvėpė, po velnių, salsvą cigarečių kvapą, klausėsi, kaip jis inksčia, dūsuoja, dūzgia,

traukia, pliekia, niūniuoja, krykštauja savo paties sukurtais ritmais. Mėlynai juodas baltadantis, kaukas aprasojusia kakta.

Mmmah, goonnnnn'aaa, ouhhh, yeahhh, louloulou, jouhhhh...

Ji nebesivaldė, leido dainai skverbtis iki kaulų smegenų. Vienu metu daina per giliai pateko į širdį ir – *gonn'a, gonn'a, gonn'a* – ši virto draskančiais galvos skausmais. Ji išslinko į gatvę ir vėmė Saldžiojo baziliko sodelyje, vėlyvi praeiviai paniekinamai nusigręždavo.

Jos galvoje nebebus kam skaudėti. Skersvėjis išpūtė dūmus, liko tik vėsi rudens rasa ant nugludintų smuklės akmenų. *Tabula rasa.*

Prisiminti, sulydyti su praeitim ateitim.

Lietus liovėsi, Asnatė eina. Ji leidosi į nuotykį viena. Suartėti su laiku. Atsiduoti laikui. Jie susitiks čia pat, ant vienišojo kelio. Gašli laiko ranka slys po jos megztiniu, jos šiltas kūnas atsakys į laiko prisilietimą. Praeities virpulys, dabarties šiurpulys, ateities drebulys. Laiko burna prie jos degančios ausies, laiko veidas prie jos krūtų. Laiko ranka joje. Laikas

prie jos kojų. Kad ji tylėtų apie tą slaptą ryšį ant vienišojo kelio.

Tiktai laikas įveikia laiką...

Asnatė eina. Jos akys apsipranta su migla. Dešinėje pusėje plynas laukas susimeta į kuprą tarsi pulti pasiruošęs žvėris. Dabar ji kops į Draudavų kalną. Pagrasins šiam laiku.

Lūomi
(Sukūrimas)

Kalno viršūnėje, netoli namų slenksčio, Asnatė užvertė galvą. Juoda dangaus žemė ir skausmingi žvaigždžių plyšiai joje.

Kas barsto druską ant dangaus randų? Kas leidžia žmones į mokslus? Laimingus pirmamečius, nenujaučiančius mokslų sunkybės. Grifeliu ant lentelės jie rašys pirmąjį žodį, tauškantys mygtukai bus jų paskutinis žodis. Jie padėkos už tai, kad juos paleido į pasaulį, mels Tėvo, kad rūsčiai nebaustų ir duotų ilgą amžinąjį gyvenimą. Paskutiniai bus tie pirmieji. Balsai, giedantys Visagalio džiaugsmui, – *ma tienūb jumāltō.*

Jumāltō jumāltō – Dievo vardas tol daužosi į dangaus žemę, kol šioji su skausmu plyšta.

Šviesa, sklindanti iš dangaus randų, atsispindi

pirmametės Asnatės akyse. Kuprinėje jai dar liko laiko, ji atidarys, kad jis suspėtų susilieti su praeinančiuoju ir pasivytų ateinantįjį. Ji mokysis, kad ir kiek tai kainuotų.

Vėsioje tamsoje, pasaulio pakraštyje, ji kvėpuoja migla. Siela šiltai suvystyta tarytum lerva lėliukėje. Nelenda pro galvą lauk, nespurda plaukų galiukuose.

Kalno viršūnėje Asnatė prisimena Mildos pasakojimą apie kuoktelėjusį vyrą, kuris gulėjo Draudavų pievos griovyje, ant savęs užsidėjęs lango stiklą. Niekas nedrįso prie jo artintis, po to atvykę uriadnikai, areštavę pamišėlį ir su visu stiklu išvežę į Rygos pamišėlių prieglaudą.

Galbūt kažkam būtų reikėję nepakeliamų kūrybos kančių, kad sugalvotų ką nors panašaus į tai, kaip šis pamišėlis gyveno Draudavų griovyje, – taip mąstė Asnatė.

Ką mato mano akys? Atspindžius ant stiklo sienos, o ne tikrovę.

Ką skiria stiklo siena? Tikrovę nuo menamos tikrovės. Atsiribojimas visuomet buvo silpnaprotystės

požymis. Suglumusi siela daužysis į stiklo sieną lyg paukštis į langą. Iš skausmo nebejus skausmo. Prisiminimų nuskausminta siela, kuri prisimena savo pirmykštes jėgas ir nori grįžti į tikrovę.

Vėsioje tamsoje, pasaulio pakraštyje, Asnatės siela siekia tikrovės. Širdies raumuo dusliai vartosi kūliais ir primena jos tikrovės trumpalaikiškumą.

Kur buvo jos siela, kai virš galvos nebuvo juodos dangaus žemės. Kai ji nutirpusiom rankom ir perdžiūvusia burna bėgo sausakimšomis gatvėmis. Suprakaitavę pirštai drebėdami tvarstėsi už grafiti tatuiruotų sienų. Bėgant siela skyrėsi nuo kūno. Visai paprastai. Jai atrodė, kad reikia sustoti, kad galėtų garbingai numirti, tačiau ji bėgo – kaip siela nuo kūno, kaip kūnas nuo sielos. Ji norėjo įsikibti bet kur – į puertorikiečio gėlių pardavėjo žirkles, į juodaodžio gatvės saksofonininko barzdą, į senos, plastinių operacijų suluošintos barbės *Gucci* rankinuką, šunų vedžiotojo pavadėlius, į Rytų pusės kelio benamių ryšulius, sveikata besirūpinančio gėjaus bėgimo batelių raištelius, į riebaluotą cukruotų riešutų prekiautojo prijuostę, į jauno žydų studento žande-

nas, į nuodingai žalios technomergaitės ausines, į ilgus sikhų taksisto plaukus, į išsekusio *unisex* marichuanos pypkę... Ji norėjo įsikibti bet kur. Kai ji galų gale sustojo ir drebančiom rankom kebabų turguje rinko smulkius vandeniui, vienas iranietis, nusižengdamas didmiesčio įstatymams, paklausė jos:

– *What's wrong with you?*

– *My soul, it's going away*, – sausomis lūpomis prisivertė atsakyti.

– *It happens*, – iranietis padavė vandens ir vėl ėmė pjaustyti mėsą.

Vėsioje naktyje, pasaulio pakraštyje, Asnatės siela grįžta į tikrovę. Pirmametės ir siela pirmametė. Mokysis skiemenuoti. Mokysis iš instinkto skiemenų sudėti jausmų žodžius, sudaryti proto sakinius, kad galėtų kalbėti patirties kalba.

Lūomi, lūomi, lūomi – Šūšlių miške, už Draudavų kalno, ūbauja nežinomas paukštis.

Lūomi, lūomi – Asnatė užlipa ant slenksčio akmens ir suima durų rankeną. Kelias aukštyn ir kelias žemyn yra vienas ir tas pats.

Durys neuždarytos. Asnatė perlipa per slenkstį.

Puvėsių ir skurdo dvokas tvoksteli jai į veidą. Viskas laikina. Per daug laikina.

...šią akimirką tamsioje Draudavų virtuvėje kabo aprūkęs katilas, pakurų subjaurota atšalusios krosnies šypsena, apšnerkšta asla, nežinomo paukščio ūbavimas – *lūomi, lūomi*, šią akimirką Eginos saloje pokšėdamos žemėn krinta pistacijos, gailiai kvepia pipirmedis, du šuniukai prisispaudžia prie benamės graikų kalės spenių, šią akimirką andalūzietė daužo balkone pakabintą kilimą ir piktai barasi ant savo rėkiančių vaikų, šią akimirką Čelsyje, perdozavusi heroino, miršta jauna menininkė, kurios meną sumaitos šiukšliadėžė, šią akimirką vandeniui pabosta monotoniškai kunkuliuoti ir šis perspėdamas įskelia Edos žemę, šią akimirką balta pirštiniuota seselė padeda kiaušinėliui susitikti su spermatozoidu, šią akimirką jūra apsemia dar vieną neapgyvendinto kranto milimetrą, šią akimirką vėžinė ląstelė sunaikina sveikąją, šią akimirką nėščiajai sąrėmiai pasikartoja kas penkias minutes, šią akimirką Spenserių kapinėse prie mylimosios kapo rauda poetas, šią akimirką pabėgėliui iš bado pučiasi pilvas, šią akimirką Asy-

žiuje sujuda bažnyčios langas, šią akimirką elektroninis virusas sunaikina informaciją, šią akimirką jis jai iš figmedžio numeta sunokusią ir perskilusią figą, o ji po valandėlės viešbutyje atsisėda prie nešiojamojo kompiuterio, paspaudžia *compose* ir rašo kitam – „as tave myliu", o gal „ash tave myliu" , šią akimirką piligrimas nejučia susitrenkia galvą į Raudų sieną, šią akimirka pajūryje ji kartu su paukščiais šaukia – *ārmaztōks*, *ārmaztōks*, *ārmaztōks*, šią akimirką tik mirties akivaizdoje visi yra proletarai, šią akimirką jie svajoja „žemė, dangus, *coitus*", šią akimirką tamsioje Draudavų virtuvėje kabo aprūkęs katilas...

Asnatė apgraibom klaidžioja po virtuvės tamsą. Atidaro duris į drėgną, prišnerkštą kambarį. Nakties tamsoje matyti stalas kambario kampe prie lango, kažkada jis buvo užtiestas siuvinėta staltiese, kartais klijuote, kartais laikraščiais. Kartą ten bėrė miltus sausainiams, kartą ten perrinko bruknes, kartą ten darinėjo silkes, kartą ten skaitė Bibliją, kartą ten rašė sąskaitas, kartą ten kaligrafiška rašysena prisipažino meilę, kartą ten įsidainavo, pasigėrė, apsiverkė, kartą ten susipešė ir susitaikė.

Asnatė lipa ant stalo ir atsigula ant nematomojo sluoksnio. Nuo drėgmės ji susigūžia ir nuvargusi užmiega.

Nakties šviesa nardo po čerpes, slepiasi kertėse, laižo įskilusius stiklus. Mergelė dar nenujaučia mokymo, dar miega. Sudžiūvęs pasaulietiškas protas. Sustabdyta pasaulietiška dvasia. Rimties taškas nekaltame mergelės miege.

Lūomi, lūomi, lūomi – jos miegą saugo vardu nepavadintas ūbavimas. Ji dar bus motinos motina, motina, duktė, motina. Ji dar bus našlaitė, kurios niekas negalės apsaugoti nuo šviesos. Ji dar bijos pasiduoti, atsiduoti šviesai. Ji dar nežinos, kad šviesa gali būti gailestinga. Ji dar netikės, kad šviesa yra. Dar nemokės pašaukti jos vardu.

Arija skrenda per Aluogą

Saulėtą 1934 m. rugsėjo rytą Arija Kalveks skaito Jeremijo raudų giesmes. Ji turi mažą į žalią aksomą įrištą Bibliją, ant jos viršelio – išblukęs Madonos su kūdikiu paveikslėlis. Ant balto apatinio krašto pakeverzota – „panaši į Ariją“. Arija žino, kas tai parašė. Jos motinos Mildos motina Edė. Ji žino savo giminės eilę. Edė pagimdė Mildą, Milda pagimdė Ariją.

Arija turi mylėti savo būsimąjį vyrą, bet myli ji Jeremiją. Už jo didelę širdį, už jo protu nesuvokiamą galią kentėti ir raudoti dėl tokių didžių dalykų kaip miestas ir tauta.

„Mano akys išgraužtos ašarų, mano viduriai sumišę, mano kepenys išpurtytos ant žemės, tas susijaudinimas dėl žmonių dukterų, dėl vaikų ir žinduk-

lių, mirštančių miesto gatvėse", – pusbalsiu skaito ji. Arijos akys irgi užverktos.

Ką rodo veidrodis?

Banguotus, pilkai rusvus, berniokiškai nukirptus plaukus – ji buvusi ponios Zauer moterų kirpykloje. Tiesias, juodas, kiek pasiaurintas antakių linijas – kad žvilgsnis atrodytų nustebęs. Arija ne kokia vamp stiliaus moteris, ji Uodzienos Kalvių mergaitė ir tuoksis su Georgu Feceriu Rygos katedroje.

Kodėl ji verkia?

Gogiui kaip ir jai – dvidešimt. Gogis yra dėdės padėjėjas, o jo dėdė – advokatas Lamsteras, jo didžiuliame kabinete stovi kėdė su skyle, po kuria Elzytė pakiša naktinį puodą. Į operą Lamsterą veža vežėjas, nes į mašiną jis netelpa. Lamsteriui patinka, kad Arija neprašanti jo pinigų, todėl pasiima ją kartu į operą. Abu važiuoja Brivibos gatve. Vežimas atrodo kaip svarstyklių lėkštė – vieną pusę žemyn spaudžia geležinis Lamstero svarstis, kitame gale kaip pūkelis ore supasi Arija. Arija vos susilaiko nenusijuokusi, tačiau nutaiso rimtą veidą, pirštiniuotas rankas susideda ant kelių.

Kodėl ji verkia?

Jie bučiuojasi su Gogiu jau nuo penkiolikos metų. Gogį dėl nesimokymo iš Rygos perkėlė į Pliavinius, Gogis, tiesą sakant, Lamsteras, moka už Arijos mokslą. Milda Kalveks neprieštarauja, ji pati neturi pinigų sumokėti. Ji guli su samdiniu lenku, kad tas geriau dirbtų, nes jos gražus ir protingas vyras Janis Kalvekas mirė, ir ji liko su septyniais, ne, penkiais, vaikais – du jau mirė.

Kodėl ji verkia?

Iš aprūkusios Oldzienos kamaros ji pateks ant prašmatnios sofutės Rygoje. Ji turės galimybę iš arti pamatyti, ar poniai Benjaminai liko randų ant veido po tos grožio operacijos Paryžiuje. Ji linksmai leis laiką „Alhambre". Ji rūkys cigariles. Kiekvieną dieną prie lūžtančio stalo meilikaus Lamsterui. Paskrudintas paršiukas, žąsis, veršelio kepenys, suflė-muflė, hubertas-bubertas, frikasė-parodė. Jei viso to jai bus per akis, ji spragtelės pirštais, ir Gogis kaip mat bus čia su lazdyno riešutų maišeliu. Kažkur iš Maduonos, kur Lamstero namas ar dvaras...

Kodėl ji verkia?

Jai nebereikės pjauti pjautuvu, kol iššoks gyslos, kaip tada, kai mirė tėvelis. Ji nebebus viena iš išbadėjusių Kalvių vaikų, kurie rudenį švariai išrinkdavo visus miškus, o Aluogoje išgaudydavo visas žuvis. „Riekelę, riekelę“, – pulkelis įsikabina į mamytės sijoną. „Didelė karvė“, – neturi laiko terliotis mamytė. „Mažylis pagrandukas“, – mažiesiems visada atitenka nuo pieno nugraibyta grietinė.

Kodėl ji verkia?

Ji atsiduos Gogiui, išlaikys puikias linijas, galbūt net šoks pas pačią ponią Asmanę. Ponia Saksa, ateinanti palinksminti į krėslą įsispraudusio Lamstero, išmokys ją, kaip elgtis, kaip ką daryti. Gogis nuves jas pas modistes, žiūrės, kaip jai matuoja drabužius („Jis tiesiog pamišęs dėl Jukijos“).

Kodėl ji verkia?

Gogis nuveš ją į Paryžių. Paryžių? Šį pavadinimą minėjo tėvelis, kai turėjo pinigų, kuriuos ėmęs kaupti iš apmaudo, jog jo nepriėmė į Petrapilio gydytojų mokyklą vien dėl to, kad jis buvo latvis. Tėvelis supo savo dukterį Ariją ant vieno kelio, sūnų Indulį ant kito ir sakė, kad jie važiuosią mokytis į

užsienį. Jis minėjo keletą pavadinimų, bet Paryžių tikrai. Tėvelis mirė, Paryžius dingo.

Arijos akys paraudusios nuo ašarų. Kaip ji gali tokia pasirodyti Rygos katedroje?

Arija padeda į šoną savo raudulingus skaitinius ir ima apžiūrinėti vestuvinę suknelę. Nuometas išsiskleidžia po visą kambarį. Kaip reikės nesusipainioti? Šydas iš plonutėlio tiulio dar plonesnis už nuometą. Arija perbraukia per veidą šydu. Kas jį pakels, išvys mėlyną gėlę. Dar rugiagėlę, greičiausiai rožę, mirkytą rašale. Ryto šviesa skverbiasi pro mažytes šydo akutes. Kodėl Jeremijas ne iš kūno ir kraujo? Kodėl negali priglausti jo galvos sau prie krūtinės ir pajusti, kokios karštos jo ašaros? Jo nuotaka irgi ne iš kūno ir kraujo. Ji niekada negalės jam prisižadėti, todėl jis ją mylės amžinai.

– Taip, – skardžiai aidi bažnyčios skliautai.

– Taip, – kiek dusliau ataidi bažnyčios skliautai.

Jaunieji Arija Kalveks ir Georgas Feceris. Vestuvių nuotrauka daryta pas Rūdolfą Baluodį, Ryga, Bažnyčios gatvė 2, priešais Esplanadę, telefonas 30242.

Arija Fecers tingiai guli plačioje riešutmedžio lo-

voje. Juodas šilkinis peniuaras. Jeremijas rauda vienas. Naktis praėjo, prasideda diena. Naktis jai nepaliko jokio įspūdžio. Gogis labai skubėjo, ir sueities akimirka buvo labai nemaloni. Kai jie dar tik bučiavosi, ji kaito, visame kūne kažkas niežėjo ir gaudė. Jai atrodė, kad tiesiai prieš ją esantis sultingas vaisius plyš pusiau, tekės per smakrą, kaklą, tiesiai į bambą. Tai neįvyko. Jie trumpai bučiavosi, o Gogis trynėsi į ją kaip paršas palei lovį; įėjęs į ją jis tris kartus pusbalsiu dejuodamas sukrutėjo ir palaimingai nuvirto. Ji nustebusi žiūrėjo, kaip apsiverčia jo akių obuoliai. Gal moteris turinti pasitenkinti vien to vaisiaus kvapu? Nuvažiavusi į Kalvius, Arija nuoširdžiai paklausė Mildos patarimo. Milda siuvimo mašina apsiuvinėjo rankšluosčius ir vos neįsidūrė į pirštą.

– Jeigu jis kaip reikiant, taip sakant, tos gėlės nenuskina, reikia skirtis.

Milda žinojo, ką sakė. Dėl Janio Kalveko ji atsisakiusi didelio kraičio. Kai ji laukėsi šešto vaiko Arijos ir buvo pailsusi nuo karšto naktinio gyvenimo, Janis buvo susiradęs tarnaitę. Milda su didžiuliu pilvu šokusi į Aluogą, Janis ją išgelbėjęs ir prisižadėjęs,

kad jeigu jau nebegalės kentėti, eisiąs į mišką ir besiąs į samanas. Kai Janis mirė, Milda ėmusi šaltakraujiškai keisti stanislavus vieną po kito. Gėlių skynėjus.

– Skirtis?! – sušuko prie stalelio su veidrodžiu sėdinti ponia Saksa, baltoje kaktoje suraukdama siaurus antakius. – Jukija, nebūk bum bum, – ji rūpestingai valėsi ant veido likusį juodumą vatos gniužuliuku su kremu.

– Su jais reikia va šitaip, – iš krištolo indo ponia Saksa ima pusę citrinos ir įnirtingai suspaudžia: sulčių srovelės trykšta į veidrodį. – Tada taip, – staigiu judesiu išmeta citriną į šiukšlių dėžę.

– Ir kas mums už tai? – primerkusi akį pažvelgia į Ariją. – Šitai, – susiraukusi laižo rūgščias sultis nuo veidrodžio.

Arija jau žino, kad ponia Saksa pelnosi besitrindama apie riebų Lamstero kūną. Jai reikia brangiai kainuojančių baltų miltelių. Rytais ji būna išbalusi ir nuvargusi, o po pietų jos akys jau blizga.

„Kas blizga tose akyse?“ – galvoja Arija. Kažkoks visiškai kitoks džiaugsmas, nei nusiplėšti visus miesto korsetus, pirštinaites, kojines ir šokti į Aluogą.

Visai kas kita, nei nuogai gulėti aukštoje pievoje (išprotėjo boba). Visai kas kita, nei klausytis lietaus barbenimo į daržinės stogą. Visai kas kita nei apvali varinė saulė ir variniai obuoliai, bumbsintys ant nukritusių lapų.

Pakviestos vakarieniauti ponios Saksos akys spindi kaip beprotės. Jie penkiese: Lamsteras, du jo sūnėnai Georgas ir Reinholdas, Arija ir ponia Saksa. Tyliai įslenka Elzytė su keptu paršeliu. Reinholdas geria vyną ir nuobodžiaudamas žiūri pro langą. Reinholdas gražus. Spindinčios ponios Saksos akys mieliau mėgaujasi juo nei skrudintu paršeliu. Gogis kaip visada bando įsiūlyti Lamsteriui kažkokią machinaciją. Arija bjaurisi smulkiomis Gogio aferomis, kuriomis jis vilioja Lamstero pinigus. Ji žiūri į didžiulį sieninį laikrodį, jai patinka klausytis, kaip jis muša valandas. Lamsteras įsmeigęs akis į besidarbuojančias Elzytės rankas. Ji dideliu peiliu raginėmis kriaunomis pjausto paršelį.

– Mes dar ilgai pelnysimės iš Smeilio bylos, – kalba vienas Gogis, pasisukęs į Lamsterą ir nervingai daužydamas šakutę į tuščią lėkštę.

Visos Lamstero mintys sukasi apie paršelio ausis.

– Kai latgaliečiai ima bylinėtis... – juokiasi iš savo sąmojo Gogis.

Lamsteras iš akies pamatuoja mėsos gabalus.

– Corbikas neišsimokės iki paskutinių marškinių, – trina smakrą patenkintas Gogis. – Jei įrodys tą nemalonų reikalą, kad gimnazijos direktorius kabinėjosi prie gimnazistės... – jis pasisuka į visus. Reinholdas kilsteli vieną antakį, ponia Saksa visai kitoje erdvėje, Arija pasižiūri į Gogį, kaip žmona žiūri į vyrą. Po ilgos kovos su savimi Lamsteras pagaliau pareiškia Elzytei: „Įsidėsiu tiek, kiek Jukija. Jukija lesa kaip žvirblis“.

Arija kaip visada įsideda mažą gabalėlį, tiek pat ir Lamsteras. Visi valgo: Lamsteras pasiekęs nirvaną, Reinholdas kaip nebyliame filme, Gogis – dalykiškai ir ryžtingai, galvoje sukasi intrigų mašina, poniai Saksai salotos krinta ant kelių, vietoj garstyčių Reinholdui ji paduoda savo auskarą. Arija valgo lėtai, jai skanu, bet ji šoka pas Hansą Hasą, kuris prieš repeticiją visoms pamatuoja talijas. Visi valgo. *Silentium.* Tinkš, tankš, bim, bam.

Kai tarpduryje turi pasirodyti Elzytė su saldžiuoju patiekalu, ponia Saksa ima lyg sparnais mosuoti rankomis. Jos veido išraiška rodo, kad ji kažkur ryžtingai skrajoja. „Cha, – reikšmingai rikteli ji, – cha cha". Reinholdas pašaipiai šypsosi, Lamsteriui gerklėje įstringa paskutinis ir, po velnių, gardžiausias kąsnelis. „Padaugino", – dalykiškai konstatuoja Gogis.

O ponia Saksa tai skraido, tai lėkštėje taiso kažką panašaus į lizdą, kol galų gale įgrūda ten veidą. Valandėlę paguli ant vieno skruosto, paskui ant kito. Arija stojasi, suima ponią Saksą už pečių ir veda iš valgių zakristijos. Ponios Saksos veidas aplipęs daržovėmis, veide – begalinė šypsena: kažkas jai suteikęs sparnus. Arija duoda poniai Saksai liuminalio, vynioja apie galvą šlapią rankšluostį, paguldo į ištaigingą lovą. Tada palaukia, kol ji liausis šypsojusis ir užmigs.

Ji tyliai uždaro duris ir koridoriuje susitinka Elzytę, iš Lamstero kambario išnešančią didžiulį padėklą su graudžiai atrodančiu paršelio skeletu. Apgraužti šonkauliai ir snukutis primena bado laikų švilpynę. Prieš atnešdama puodą Elzytė turi paimti padėklą.

„Gyvulys“, – galvoja Elzytė.

„Dieve susimilk“, – mąsto Arija. Ji žino, kad studijuodamas Petrapilyje teisę Lamsteras badmiriavo, o kad besimokydamas neužsnūstų, laikė kojas lediniame vandenyje. Dabar jis turi daug pinigų ir malonumų. Tiek daug, kad gali valgyti sėdėdamas ant puodo, tai yra sėdėti ant puodo prie stalo, tai yra skaičiuoti pinigus ant puodo, tai yra gauti malonumą iš ponios Saksos čia pat ant puodo prie stalo, galbūt tuo pat metu valgant ir geriant.

„Pinigai keisti“, – galvoja Arija. Šiandien ji norėtų su malonumu neatsigręždama lėkti į Kalvius, bet Gogis švilpaudamas jau rengiasi. Reikia eiti.

Ponia Saksa klejoja, blaškosi ir šaukia per miegus. Elzytė prie jos neina. Jai už tai niekas nemoka. Gal ir už pinigus neitų. Arija išsiprašo Gogio pasilikti ir pabudėti prie ponios Saksos. Suirzęs Gogis užtrenkia laukujes duris.

Ji tyliai slenka tamsiu ir ilgu koridoriumi. Pro Lamstero knarkimą, pro šviesos ruoželį, einantį iš po Reinholdo kambario durų apačios, pro Elzytės kamarėlę. Ponia Saksa sėdi, jos apsiblaususios akys

nieko nemato. Ji dar nepabudusi. Tuo jai geriau. Arija prisėda ant lovos krašto, paglosto ponios Saksos galvą ir švelniai vėl ją paguldo. Laiko jos rankas ir liūliuoja: „Čiūčia liūlia, čiūčia liūlia..."

Dievuliau, Dievuliau, kokie viržių laukai! Kur nors už Šūslių miško arba Penderio kalno. Mėlyna skara iš pasaulio išvarytajam. Išskleista ant žemės randų. Išpilk nors pūdą druskos, druska nepasieks buvusių žaizdų. „Melsvieji virželiai, kam jūs mergelę, kam jūs širdelę pardavėt?" Arija sapnuoja nemiegodama.

„Melsvieji virželiai, kam jūs mergelę, kam jūs širdelę pardavėt?" Viržių lauko vidury tupi povas. „Kaip jis čia atsirado?" – miegančią Ariją perskrodžia mintis. Išskleisk savo dieviškąsias plunksnas. Apakink akis spalvomis, kvailai blykčiojančiomis saulėje. Arija staiga pamato save. Povas artinasi prie jos ir klykia: *rō, rō, rō, rō.* Ji prisimerkia nuo kone deginančios spalvų gausybės, dengiasi delnu akis ir nuolankiai lankstydamasi traukiasi, kartodama nesuprantama kalba: *pōpkanān ātō knaššōd turgod, pōpkanān ātō knaššōd turgod...*

Arija žnybia sau į ranką. Ji nemėgsta ir nesupranta keistų ir svetimų miesto sapnų. Gyvendama Kalviuose irgi nemėgo sapnuoti, o jei ir sapnuodavo, tai visada tą patį – „Arija skrenda per Aluogą".

Kai Hensas Hasas, Pabaltijo vokietis, rinkosi mergaites savo šokių studijai Rygoje, liepė kiekvienai sušokti po savo sugalvotą etiudą. Mergaitės buvo bangos, lapai, paukščiai, gėlės, meilė ir vėjas. Arija atsistojo priešais sudžiūvėlį Hasą, sėdintį nugara į veidrodį, nerūpestingai ir kiek pamaiviškai užmetusį koją ant kojos.

– Arija skrenda per Aluogą, – pavadino ji.

– Aluogą? – lyg nustebęs, lyg su pašaipa pakartojo Hasas.

– Tai ežeras, – užtikrintai atsakė Arija, – sapnas, – pridūrė ir pasilenkė.

Ji lėtai išsitiesė, bandė pakilti plasnodama rankomis, stiebėsi ant pirštų galų, suvijo rankas už nugaros, tyčia klupo, vėl kėlėsi, stovėdama ant vienos kojos bandė išlaikyti pusiausvyrą. Akys žiūrėjo žemyn, į nubrūžintas studijos grindis, mintys lašėjo į Aluogą – kaip prakaito lašai nuo smilki-

nių, kaip lietus iš tamsos, kaip sula iš ką tik įkirsto medžio.

Hasas pamilo Arijos šokį; kai Pabaltijo vokiečiai repatrijavo iš Latvijos, prisipažino mylįs ir pačią Ariją.

– Važiuok su manimi. Čia greitai bus pragaras, o tu nemyli savo vyro, – sakys jis Arijai, kai Mėlynojo kraujo imperatorius kvies išsiblaškiusias avis namo.

– Aš myliu Aluogą, o Aluogas myli mane, – atsakys ji vokiečiui, kad per daug jo neįskaudintų.

Pragaras? Latvija yra rojus, čia yra pats Vadas ir Bekonas. Arija nevalgo to rojaus vaisių – dar nuo tamsiosios Kalvių kamaros laikų ji laikosi kairiųjų pažiūrų. Jau nuo vaikystės. Ji nemoka elgtis prie popiečio kavutės stalo, kai Gogis rimtai kalbasi su Lamsteru ir teisėju Gubenu. Reinholdas išsiblaškęs geria konjaką. Jis negalvoja nei apie Smeilį, nei apie Corbiką, kuriuos Lamsteras ir Gubenas paleis plikus kaip tilvikus. Reinholdas mąsto apie Lipico žirgus, kurie gimsta juodi, o laikui bėgant pabąla. Jis įjotų ant tokio žirgo pro Rygos vartus. Menas ir moteris po jo kilmingo žirgo kanopomis...

– Ulmaniui Latvija yra kaip savas vaikas, – Gubenas įsideda į lėkštę vaisinį pyragaitį su kremu.

– Jei neklausai, marš į kampą ir tylėk, – Arija taip pat išgėrusi konjako.

Visi keturi vyrai skirtingais veidais reaguoja į jos žodžius. Gogis piktas, Lamsteras – per daug susižavėjęs pyragaičiu, Reinholdas primiršta Lipico žirgą, o Gubenui toks kandumas ne prie širdies (daili, maža galvelė, ką ji apie politiką išmano – cik cak tik tak, gražutis užpakaliukas).

– Vaiką reikia auklėti, – lipšniai šypsodamasis Gubenas žvelgia į Ariją.

– Kitaip gali ateiti į protą ir skelti tėtušiui į tarpuakį, – kerta atgal Arija.

– Arija, – įsakmiai paliepia Gogis. Reinholdas pastumia konjako taurę į šalį, jo akys kaip ir prieš žirgų lenktynes hipodrome atgyja. Lamsteras tėviškai palinguoja galvą ir nusišypso Arijai.

– Jukija sugriaus valstybę, – Gogio įsiūtį jis nori nuleisti juokais.

– Ant griuvėsių sužydės mėlynos gėlytės ir žiūrės į dangų viltingom akytėm, – Jukija išgeria likusį

konjaką ir palieka keturis vyrus tylėti. Tik laikrodžio tiksėjimas ir slopinamas Reinholdo juokas.

Vakarop, kai persivalgęs ir gerokai įkaušęs Gubenas ruošiasi namo, Arija ir Elzytė nusprendžia pasilinksminti. Lamsteras savo ištikimam bičiuliui visada įdėdavo lauktuvių – valgymo ir gėrimo. Elzytė jam įvynioja riebią žąsį. Kai Gubenas su žąsimi po pažastim traukia pro duris, Elzytė su Arija trūkteli jo nešulį iš už nugaros. Gubenas sunkiai linguodamas lipa žemyn, suglebusi žąsies galva kinkuoja kartu su juo. Trinktelėjus durims, abi išdaigininkės metasi prie lango. Gubenas žingsniuoja Brivibos gatve. Nupešta paukščio galva sūpuojasi iškilmingu ritmu. Pasiturintis pilietis, pasiryžęs savo šalį ginti iki paskutinės žąsies.

Gogis perbalęs iš įsiūčio. Jo jaunajai žmonelei, lanksčiajai Jukijai, daug maloniau plakti liežuviu nei garbingai kas naktį atsiduoti vyrui. Ji akivaizdžiai kasnakt prisigalvoja visokiausių dingsčių – vieną naktį ji rūpinasi ponia Saksa, kitą naktį didžiojoje salėje prie veidrodžio kilnoja kojas, trečią naktį jos širdyje vietos yra tik Jeremijui (genamas smalsumo jis buvo įkišęs

nosį į Bibliją, bet to „giedok arba raudok“ sielvarto nesuprato), ketvirtą ji ilgisi Kalvių. O šiąnakt? Šiąnakt ji atsisako vykti į Jūrmalą, kur reikiamuose visuomenės sluoksniuose šoks reikiamos poros, kad reikalai pajudėtų į priekį.

Ak, slapti aistringi žvilgsniai.

Ak, saldžioji uogelė, kaitinanti kraują, jūsų gėrime.

Ak, atkištas mažasis pirštelis, geriant juodą kavą.

Ak, plonyčiai akių vokai ir nekaltas *come to bed* žvilgsnis.

Ak, stabilus domėjimasis uždraustuoju vaisiumi: stabiliojo lato vertės, atsižvelgiant į uždarbį, svyravimu.

Ak, koketiškai išmarginta brangenybių dėžutė koketiškai dvigubu dugnu.

Ak, nepakeliamas visuomeninės padėties lengvumas.

Ak, ankšta apykaklė ir veržiančios kaproninės kojinės.

Mes šokam, mes kenčiam. Viena pora gerbia

kitą. Gal laisvės skonis ir saldus, tačiau neturi diskretaus būtinybės prieskonio. Laisvė – saldusis patiekalas, patiekiamas mažyčiuose krištoliniuose indeliuose. Daug valgyti viešumoje nepriimta.

Ji atsisako važiuoti į Jūrmalą, ir viskas. Nesiaiškina. Gerai, gerai, Gogis dar aplaužys ragiukus tam ožiukui. Jis laikys ją savo rankose, tik reikia sugalvoti kaip.

Kai durys užsitrenkia, Arija pasileidžia šokti ant parketo. Ji pakremta riešutų, tada apsivelka juodą triko ir atsistoja prie didžiojo veidrodžio. Ji turinti, kiek įstengia, iškelti koją nesulenkus. Špagatas galėtų būti tikslesnis, lenktis tilteliu ji irgi turinti išmokti lėtai ir gracingai.

Ji jau suprakaitavusi, kai tarpduryje pasirodo Reinholdas. Arija vengia su juo pasilikti viena, nes tada pasijuntanti tikra kaimiete plačiomis, nuo šalto vandens suskirdusiomis pėdomis. Reinholdas niekuo nesideda, jis – laisvas, subtilus, elegantiškas. Gimęs moterims ir pinigams. Apie jo gerbėjų minias žino visa Ryga. Dėkui Dievui, apie jo naktinius seansus su ponia Saksa dar nežino Lamsteras.

Puikiai matyti, kaip ji suprakaitavusi, – triko po pažastimis ir tarpkrūtyje šlapias. Ko jis ten stovi? Ko įsistebeilijo? Estetas, kvepiantis konjaku.

– Varom pas žirgus, – kviečia jis draugiškai. Arijos juntama įtampa nuslūgsta.

– Pas žirgus? – perklausia ji.

– Į hipodromą. Didžponis nusipirko naujų ristūnų.

Arijai patinka, kaip Reinholdas už nugaros vadina Lamsterą. Tai priklauso nuo to, kaip jis su dėdule sutvarkė piniginius reikalus. Lašininis, družkis, storulis, mamulė, apvalutis, kamuolys, o ypač šiurkščiai – meitėlis. „Didžponis" skamba solidžiai ir pagarbiai.

– Varom, – Jukija pasijunta visai laisvai.

Reinholdas važiuoja greitai. Jukija nemėgsta automobilių, nes juose jaučiasi bejėgė. Milda, pirmą kartą išvydusi melsvai pilką dėžę, įriedančią į Kalvių kiemą, piktai nusispjovė. Gogis šaipėsi iš tokio tamsumo.

– Ne velnias ją varo, – kalbėjo jis Mildai.

– Ir ne Dievo čia darbas, – atsakiusi Milda.

Arija žiūri, kaip pro šalį bėga medžiai. Jai ausyse skamba meili Mildos kalba, nuo kurios vaikai jau Pliaviniuose norėdavę sprukti, nes ten juos erzindavę: „Meilučiukas tėvelis, katiliukas ant galvos“. Ji mato, kad Reinholdas prie vairo jaučiasi kaip žuvis vandenyje. Jis grakščiai pristabdo mašiną ir duoda kelią per gatvę tipenančiai gražutei panelei, jis pypteli vežėjui, kad tas greičiau judintųsi, jis lekia, kad net dulkės rūksta.

Tik tik buvo Brivibos gatvės namai. Tik tik buvo žvyrkelis, kurį vadina Tomsono gatve. Ten statys butus, kurie bus daugelio žydų ir keleto latvių kišenei. Toliau pievos ir liaunomis tuopomis apjuostas hipodromas. Rudeniška bobų vasaros saulė nuriedės per purpurinį dangų ir įkops į tuopų viršūnes. Tuopos lyg lipni vabzdžius gaudanti gėlė norės praryti saulę. Saulė ištrūks į savo purpurinį dangų, liks tik jos varinis antspaudas ant lipnių tuopų lapų.

Jie išlipa iš mašinos ir gerą valandėlę žiūri į tuščias žiūrovų tribūnas. Be aistringų lošėjų, be išsipusčiusių ponų ir gražuolių damų, be dryžuotų teisėjų, be prijuostes pasirišusių arklių obuolių surinkėjų, be

besijaudinančių raitelių, be žvilgančių, lėkimo džiaugsmą trokštančių patirti žirgų tribūnos atrodo kaip atkastas senas didingas statinys. Kur du kovėsi iki mirties, nes minia geidusi karšto kraujo. Ši tyla – dviejų, kurie mirė, kad patenkintų minią, pulsas –

...taip-pra-ei-na-pa-sau-lio-di-dy-bė-taip-pra-ei-na-pa-sau-lio-di-dy-bė...

Reinholdas dingsta už tribūnų, kur arklidėse prunkščia ir nerimsta rinktiniai veisliniai žirgai. Gimę pinigams. Tokius Reinholdas myli labiau nei moteris.

Arija prisėda tribūnose ir žiūri į tuopas. Vakarėja, naktis bus palanki ankstyvoms rudenio gėlėms. Šalna dar nepakąs jų. Kaip suvargo Kalvių darželis po pirmųjų šalnų. Tik šlamančios pipirlapės vartė savo spalvotas akis tarp pajuodusių suglebusių kerų, kurie dar vakar kėlė savo puošnias galvas ir žiūrėjo į saulę. Sulaukę tokios rudeninės ir šaltos žinios, Milda su vaikais apsirengdavo ir eidavo rauti runkelių. Senukas kuinas Pipukas stovėdavo pakinkytas ir laukdavo, kol pradės krauti vežimą. Visi paeiliui galėdavo šildyti rankas prie šiltų Pipuko prusnų. Mažoji pa-

grandukė Skaidrytė, katinėlis grietinlaižys Indulis, geraširdis kvailiukas Valdemaras, liesas kaip smilga Olgertas, didelė karvė Arija. Išmintingasis piešėjas Artūras ir birbynininkas Viliukas mirė tėveliui dar gyvam esant.

Trukt, trukt – Mildos armija rauna apšarmojusius runkelius iš plonu šerkšnu apklotos žemės. Šilti Pipuko garai tumulais kyla į viršų. Po rovėjų lieka pėdos ir duobutės. Jei ateitų koks netikėtas nedraugas, prie jo pristotų nelabasis. O jie turi pagalių runkeliams krapštyti ir kovos žirgą. Ir jie nedvejodami padės galvas vienas už kitą.

Reinholdas išsiveda bėrą ristūną. Kaip kilniai jis nenustygsta vietoje!

– Duok jam vardą, – šaukia jis Arijai.

– Vadink jį Jeremijumi, – atsišaukia Arija.

– Raitelis varys Jeremiją, ir lošėjas drebės dėl savo pinigų, – Arija artinasi prie apstulbusio Reinholdo. Ji paliečia slidžius arklio šonus, glosto žvilgantį kaklą. Pamoja Reinholdui, kad padėtų atsisėsti į balną. Atsisėda į balną kaip į sostą ir tarsi šukuodama glosto jo šilkinius karčius – lengvučius, plonus,

besiplaikstančius vėjyje. Čia ne pakulinis Pipuko kaltūnas, kurį norėjusi iššukuoti Jukija pajuto, kaip spardosi arkliai.

Arija iškilmingai sėdi balne, kad nepadarytų gėdos Jeremijui. Reinholdas išveda kilniąją porą ant keliuko. Jukija lengvai sušeria žirgui per šventuosius šonus, ir Jeremijas pasileidžia risčia. Jai visai neblogai išeina. Ji yra jojusi raudodama per mišką Pipukui ant nugaros, be balno, nuogomis rankomis įsikibusi į pakulų karčius, tėveliui vaistų.

Jeremijas sparčiai juda risčia. Tribūnose džiūgauja Reinholdas. Saulė – milžiniška bitė – dūzgia debesyse, ant tuopų palikdama purpurinių žiedadulkių. Jų atspindžiai, nušviečiantys Jukijos veidą, ir lengvas ristūnas vėjelis, kedenantis plaukus ir karčius, ir šiltas, pulsuojantis Jeremijo kaklas.

...ko raudi, Jeremijau? Kodėl tu taip karštai raudi, kad net ima trūkti ašarų? Tau nereikės skaičiuoti savo atodūsių, tavo širdyje nebus nyku, tavęs negaudys kaip paukščio, tavęs neįmes į duobę ir neužmėtys akmenimis. Liaukis, nebeaimanuok. Nelankstyk kuprotos nugaros. Tu dar gyvas...

Arija užsimerkia. Ji skrenda per Aluogą. Ne sapne, tikrovėje. Prie kryžiaus kala Jeremijo alsavimas ir pasagų kaukšėjimas.

...ma vel um jelsõ ma vel um jelsõ ma vel um jelsõ...

... jelsõ jelsõ jelsõ...

Šviesa budina mergelę. Ji paliečia mergelę, kaip žvėris snukiu palyti žolę. Jos apčiuopom ieškos viena kitos tamsoje – mergelė ir šviesa. Kažkas užrišo joms akis. Įkalbėjo žaisti aklą vištą. Jos ieško viena kitos, o nelabasis šokinėja vidury ir dainuoja: „atrodo, tas Ponas geras, atrodo, tas Ponas geras..." Lošėjos lošia. Pinigai nebesvarbu, nes įsipainiojęs ir tas, kuris dalija pinigus.

„Atrodo, tas Ponas geras, atrodo, tas Ponas geras", – vilioja nelabasis skardžio link. Jis žino, kad mergelė mirtinga, bet kaip su šviesa? Galėtų ir ta būti, kiek gi ji gali nebaudžiama lemti.

Patenkintas nelabojo veidas rodo, kad šviesa silpsta po jo kojomis. Išsekinta žaidimo azarto, šviesa geidžia kraujo. Už vieną kraujo lašą nelabasis iš šviesos gali pareikalauti visko. Nelabasis žemina ir

gėdija šviesą už tai, kad ji sužmogėjusi, už tai, kad nori gyventi ir prašo pasigailėjimo. Už kraujo lašą nelabasis atims iš šviesos mergelę. Tada viskas bus jo rankose. Valdžia priklausys jam, o ne šviesai. Jis parklupdo mergelę priešais silpstančią šviesą. Pamojuos kraujo lašeliu šviesai prieš akis. Prieš mirtį privers mergelę triskart pakartoti žodžius, kad šviesa išgirstų, įsidėmėtų ir pažadėtų pildyti.

Ta īeb min azmōl...

Ta īeb min azmōl...

Ta īeb min azmōl...

Tačiau pie pat skardžio krašto mergelė nusiplėšia raištį nuo akių. Čiumpa šviesą už skverno ir nutempia ją prie bedugnės.

Rudeninio ryto šviesa paliečia Asnatės skruostą, kaip žvėris snukiu palyti rasotą žolę. Ji atsimerkia ir, rodos, nebejaučia iš šalčio sustirusio kūno. Tik akių lėliukės pro nešvarų lango stiklą stebi į voratinklį vėjo įpūstą rusvą lapą. Lape susikaupusi vandens balutė, šviesa atsimušdama į ją lūžta, ir vanduo raibuliuoja įvairiausiomis spalvomis. Vandenyje išryškėja rusvas kraujo apytakos ratas, kuris tuojau

subyrės ir pradings. Asnatė junta, kaip rudeninio ryto šviesa per jos akių lėliukes skverbiasi į kaklą, rankas, pirštus, pasiekia pilvą, sušildo kulkšnis, švelniai nusmelkia kojų pirštus. Ji keliasi, nulipa nuo stalo, kuris buvo jos lova, ir išvaikštinėja paliktus namus. Ji bunda, o tikrovė bunda joje.

Gausybėje paralelinių pasaulių apie tikrovę garsiai nekalbama. Tikrovė draudžiama. Galimi tik slapti santykiai, visai kaip ir su slaptu mylimuoju. Žmonių padermė nesugeba suvokti daug tikrovės. Tikrovė – kaip suakmenėjusios fosilijos. Kažkada čia buvo kriauklė, kažkada jūros augalas, kažkada varliagyvis, kažkada medūza, kažkada jūros arkliukas, kažkada planktonas, kažkada dumbliai, kažkada jūros žvaigždė. Dabar visa tai – tik atspaudas akmenėlyje, kurį laikote ant rašomojo stalo. Sustingusi, tačiau primenanti save tikrovė. Būna akimirkų, kai ji išsprūsta iš laiko gniaužtų ir palytėja tiesiogiai, be tarpininkų. Asnatė iš žmonių padermės šią akimirką suvokia tikrovę.

Iš tamsiosios kamaros ji išneša išgulėtą lovą.

Atidaro tamsiosios kamaros langą.

Iš tamsiosios kamaros išneša šiukšles.

Iš šiukšlių surenka skalas.

Bando užkurti krosnį.

Krosnis iškosti dūmus.

Ji pravėdina dūmus ir bando kurti vėl.

Krosnis lėtai traukia dūmus į plaučius. Sena sukriošusi rūkalė, seniai negavusi padoriai užsirūkyti.

Krosnis traukia dūmus ir išpučia juos pro kaminą. Traukia ir išpučia. Traukia ir išpučia.

Tikrovės dūmas graužia Asnatei akis.

Ji išeina į lauką ir žiūri, kaip tikrovė stulpu kyla į dangų. Ją apima beribis džiaugsmas. Tikriausiai dėl galios suvokti tikrovę. Visa kita atkrinta – negyvi akmeniniai luitai rieda nuo kalno žemyn. Į kalną jų niekas nebeužritins. Beprasmybė nebedžiugins. Asnatė jaučia už savęs esančią tikrovės eilę – Edė, Milda, Arija, Astrida, Asnatė. Tą garsą, – *lūomi, lūomi,* – kurį ji girdėjusi grimzdama į miegą pirmosios dienos vakarą, ji girdės ir antrosios dienos vakarą, ir galbūt dar daug dienų iš eilės. Tas garsas kažkada buvo žodis, kuriuo žmonės kreipėsi į šviesą. Asnatei reikia nugalėti ateities baimę. Kada nors, kai į mokslus eis

kita mergelė, ji girdės iš miško sklindantį nesuprantamą ir keistą garsą – lyg paukščio ūbavimą, lyg žvėries riaumojimą.

...su-kū-ri-mas- su-kū-ri-mas- su-kū-ri-mas...

Asnatė apeina apie namą, braunasi pro barščius ir sulaukėjusių obelų sodą, kopia į Draudavų kalną. Saulė ritinėjasi žeme kaip obuolys. Gundo mergelę uždraustuoju vaisiumi. Jeigu jo atsikąsi, įgysi pažinimą visiems laikams.

Asnatė stebi liepsnojančią saulę ir užsigalvoja apie uždraustąjį vaisių.

Žali ananasai Miero gatvės kampe.

Brežnevo laikų maisto produktų medžioklės išvargintos Rygos šeimininkės įdėmiai juos tyrinėja, bet į eilę sustoja. Dalykas valgomas, turi būti ir eilė. Duoda po vieną. Viskas savaime suprantama: stovėti eilėje, kantriai laukti, liežuviu, o kartais ir kumščiu ginti savo teises joje.

Moksleivė Asnatė pripratusi prie eilių. Jos užduotis tokia: grįžtant iš mokyklos atsistoti į keletą eilių. Prie duonos, prie mėsos, prie sviesto. Užėmusi eilę, ji turi mandagiai priešais arba už jos stovinčio

žmogaus paprašyti leisti jai paskambinti namo. Tada ji mikliai bėga prie telefono būdelės už laikraščių kiosko, suieško piniginėje dvi kapeikas ir skambina. Atsiliepia Arija. Po valandėlės ji jau čia – su pinigais ir rezgine. Asnatė gauna raktą ir gali skuosti namo, ten ant virtuvės stalo apdengti storu rankšluosčiu laukia jos kasdieniai pietūs: bulvės, dešrelės, troškinti kopūstai. Jie visada skanūs.

Žali ananasai Miero gatvės kampe.

Šiandien Asnatei puiki diena. Viskas prasidėjo rytą, kai ji eidama į mokyklą Gorkio gatvės baloje rado rublį. Rublį!!! Už rublį galima nusipirkti: dešimt porcijų ledų arba dešimt stiklinių pomidorų sulčių, arba aštuonias bandeles su aguonomis, arba mažiausiai tris butelius limonado, arba keturis pakelius kukurūzų lazdelių, arba du marcipaninius gaidelius, arba... Asnatė, geras vaikas, nedrąsiai pakelia rublį, nukrato vandenį, išlygina, sulanksto ir įsideda į pažymių knygelę. Mokykloje dėl visa ko pasiklausia mokytojos, ar galinti rublį pasilikti sau, o gal vis dėlto reikia jį nunešti į miliciją. Mokytoja nežinia kodėl šypsosi ir sako, kad Asnatei pasisekė rasti nemažą laimės pinigėlį...

Didelis laimės rublis ir dvi laisvos valandos. Tai net per daug. Ji ne eina, o tiesiog striuoksi į namų pusę. Jos vaikiška galvelė, apsvaigusi nuo laiko ir pinigų gausybės, kūliais verčiasi iš laimės. Eidama namo ji padarys didelį vingį – nusipirks du marcipaninius gaidelius, paskui – į hipodromą. Sėdėdama tribūnose ji suvalgys vieną gaidelį, o kitą nuneš namo Jukijai. Ji ne tik bus namie laiku, bet ir su marcipaniniu gaideliu.

Žali ananasai Miero gatvės kampe.

Visų pirma Asnatė išvysta eilę. Nors mintyse ji vis dar vartosi kūliais, genama pareigos skuba pažiūrėti, ką duoda. Kažkas nematytas ir keistas – didelis, žalias, bet kvapnus kankorėžis šeriuota uodega. Pardavėja šaukia, kad esą reikia šiltai palaikyti ant radiatoriaus, tada po poros dienų liežuvį bus galima praryti. Eilė nerimauja, banguoja, kunkuliuoja, niurna.

...Gundantis vaisius – ne duona kasdieninė. Dievas išvytas, reikia tenkintis duona kasdienine. Velnias išbėrė savo didelius kvapnius kankorėžius ant Miero gatvės. Jis spiria savo kaustyta ožio koja iš džiaugsmo kaskart, kai kuri nors iš rojaus išvarytoji

ieva raško uždraustąjį vaisių. Ievos suklega, mojuoja pirkinių krepšiais. Dievo nėra, o jos turinčios vyrus ir vaikų ir norinčios jiems suteikti kito pasaulio džiaugsmo. Jei Dievas jo nesuteikia, tegu tai teikia velnias...

Mažoji Asnatė sutrikusi kaip ir suaugusios ievos. Ji užsiima eilę, mandagiai paprašo pasaugoti jos vietą ir mikliai puola prie pardavėjos.

– Aš turiu rublį, – Asnatė ištiesia ranką sučiurusiu baltu chalatu apsirengusiai velnio kankorėžių prekiautojai ir rodo savo rytinį radinį, – ar tiek užteks?

Belzebubo boba ištraukia iš dėžės didelį kankorėžį, šis ne toks jau ir žalias, greičiau gelsvas ir kvepia kaip garai, kylantys, kai Jukija verda rudą skanėstą iš cukraus ir vadina jį saldainiais nuo kosulio. Ievos, kuriai vaisius jau ranka pasiekiamas, akys blyksteli. Velnienė numeta vaisių ant svarstyklių, subliauna: „Rublis penkiolika, gerai, vaike, atiduosiu už rublį". Ji čiumpa rublį ir sviedžia nuostabųjį vaisių Asnatei į glėbį.

Vaikas viską gauna be eilės, jam atitenka gražiausias vaisius. Eilės tvarkos ieva ima rėkti, prie jos

prisideda kitos. Belzebubo boba surinka nelabojo balsu. Kieno čia tvarka!!!

– Durnos bobos, vaikas jas apvalgys. Cit, o jei ne – uždarau kioską, – įspėja ji, kad antro karto neprireiktų.

Asnatė eina kaip per miglą. Abiem rankom prie krūtinės spaudžia brangų turtą. Malonus kvapas lenda į nosį, šeriuota uodega duria į smakrą. Ji nenusipirko dviejų marcipaninių gaidelių. Užtat ji sėdės hipodromo tribūnose su ananasu ant kelių. Ne, ne ant kelių. Ji bandys jį išlaikyti vienoje rankoje kaip karalius savo skeptrą. Ji turės išdidžiai sėdėti, nes pro šalį vienas po kito, mojuodami letenomis, uodegomis, sparnais, eis jie – žiurkėnas Bembis ir jo žmona Rozalija, taksas Ripsis, šunėkai Pogis ir Brencis, katinas Ulisas, kreivasnapiai Lulis ir Keris bei kilnusis Jeremijas, kuriuo kartą risčia jojo Jukija... Vienas už visus, visi už vieną. Draugai, o ne priešai. Ji džiugiai jiems mojuos, nes šis karalius nėra blogas, nesėdi brangakmeniais išpuoštame soste, o yra toks kaip ir visi žvėrys. Kai paradas baigsis, Asnatė parneš kvepiantį skeptrą į namus, tegu Jukija stebisi. Kokia nepaprasta ir laiminga diena.

Už duonos parduotuvės, visai netoli už hipodromo pievos, Asnatės nosį pasiekia svilėsių kvapas. Maža mergaitė pakelia į viršų iš laimės apsvaigusį veidą. Iš hipodromo veržiasi didžiuliai melsvai balti dūmų kamuoliai ugniniais pakraščiais. Asnatė bėga gaisro link, kiek tik leidžia jos vaikiškos jėgos ir sunkus skeptras. Ji puola prie susijaudinusių žmonių, o šie veja neprotingą vaiką šalin. Verkdama ji bėga aplink ir lekia link senųjų tuopų, augančių priešais tribūnas. Ji pasislepia tarp medžių, kojos iki kulkšnių rudeninėje lapų klampynėje. Rūkdama dega grakščioji tribūnų stoginė, liepsnų liežuviai laižo medinius suolus. Apačioje laksto pora irzlių gaisrininkų, mosuodami tuščiomis žarnomis.

Ten dega Asnatės šventykla, bunkeris, jos pilis, štabas, svajonė, pogrindis, vaizduotė, bažnyčia, slėptuvė... Kur paradas, kur draugiškieji karalystės gyventojai, mojantys letena, ūsu, uodega, sparnu, ausimi?.. *Rabūb rištō, rabūb rištō* – mirusiųjų pasaulio kamanose sunkiai atsidūsta Jeremijas. Vaikui per veidą lyg pupos rieda ašaros. Kažkas prisėlino jai iš už nugaros ir išmušė atramą iš po kojų.

Ant jos užsilipęs galėjai matyti iš aukščiau. Klampynės drėgmė skverbiasi aukštyn į medvilnines kojinaites, ašaros laša ant iškrakmolytos mokyklinės palaidinės apykaklaitės. Pečiai dreba nuo raudos ir šalčio. Sušalę pirštai mėšlungiškai laiko uždraustąjį vaisių.

Tau nereikės irtis prieš srovę.

Tau nereikės devynis kartus pamatuoti, dešimtą – kirpti.

Tau nereikės saldžialiežuvauti.

Tau nereikės verstis per galvą.

Tau nereikės lėkti lyg akis išdegus.

Tau nereikės galva pramušti sienos.

Tau nereikės statyti oro pilių.

Tau nereikės paimti ežio nuogomis rankomis.

Tau nereikės kankintis svarstant, kuriuo keliu pasukti.

Tau nereikės erzinti savęs tuščiomis viltimis.

Protas išmintį vedžioja. Protas rankas ir kojas vaduoja. Proteli, proteli, sugrįžk nors ant švenčių. Kas neturi proto, tas ubagais eina. Šaukštu proto neįkrėsi.

Asnatės atmintis atsiribojusi nuo proto. Jai reikia išmokti laikus. Per besitęsiantį esamąjį laiką paprastasis būtasis lekia į sudurtinį būsimąjį laiką.

Asnatė pasiduoda aiškiai nenuvalkiotai vietinio esamojo laiko formai.

Ji leidžiasi nuo Draudavų kalno. Jos kojos mina ant rusvos pievos odos. Vėjas įsikimba jai į plaukus, šviesa apglėbia ją iš nugaros. Jos žingsniai palieka tamsesnę brydę rasotame kalno kūne. Niekas nenuslepiama – nei kalnas, nei jos žingsniai, nei ant kulnų lipanti šviesa, nei dangaus skliautas. Atverta tikrovė.

Kalno viršūnėje umurkumuro[2] mergina stovi minios viduryje. „Nepajėgsi, nepajėgsi, nepajėgsi“, – staugia minia, bet mergelė dar nemąsto ir nuogom rankom bei kojom ropščiasi kartimi į viršų. „Nepajėgsi, nepajėgsi, nepajėgsi“, – ūžia minia, tačiau ji tylomis kopia vis aukštyn ir aukštyn. Mergelė nujaučia, kad ten, viršuje, pro vežimo ratą šviesa jai išties pagalbos ranką. Nuo minios triukšmo dreba kartis.

[2] *Umurkumuras – stulpas, kurio viršūnėje padėtas prizas. Per šventes į jį lipa drąsuoliai (vert.).*

Mergelės rankos ima silpti. Ji slysta žemyn, kur jos laukia negailestinga minia. „Nepajėgsi, nepajėgsi, nepajėgsi", – skanduoja minia. Po kurtinančio triukšmo stojusi spengianti tyla plėšia mergelės ausis pusiau. Ji dar nekurčia, dar girdi – *lūomi lūomi*. Taigi ji dar bus, ji dar yra, ji jau buvo.

Mirti galima
kiekvieną
akimirką

Vėlų rudens vakarą anatomikumo sargas, vadinamas Abakuku, apeina perdrėkusias patalpas, užgesina šviesas. Jis apsipratęs su formaline panardintų kūnų tyla. Studentų ir dėstytojų jis vengia. Abakukas stebisi, kad žmonėms, suvarytiems į narvą, atsiranda tik toks poreikis įsivaizduoti savo gyvenimo rimtumą: eiti į mokslus, išsilavinti, daryti vaikus, dirbti narvo labui, pagal būtinumą kalbėti dviem kalbomis tiesiogine ir perkeltine prasme. Abakukas jaučia, kad gyvenimo poreikis – eiti į priekį.

„Tiktai laikas įveikia laiką", – liepęs jam parašyti iškankintas protas užrašų knygelėje 1955 metais. Užrašas tiko ir kitiems metams.

Sibiro lagerių metais jis buvo apėjęs ligomis tarsi niežuotas šuo, prisirijęs anglies dulkių, prisiuostęs

urano garų, ne iš gero gyvenimo išbandęs homoseksualų seksą, žiemą mirusiuosius krovęs į stirtas lyg malkų rietuves, rusų namine sugadinęs vidurius, prakaitu apsipylęs pildęs rusų babos, ukrainiečių dievčinos, lietuvių mergaitės, lenkų panios, latvių panelės, vengrų grafienės į ausį kuždamus norus.

Netikro pranašo Josifo mirties dieną trindamas paakius svogūnu Abakukas liejęs netikras ašaras. Didvyris jo vietoje būtų sugiedojęs „Dieve, laimink Latviją" ir miręs nuo įtūžusio sargo kulkos. Visa žemė paskendus ašarose, kokie dar čia didvyriai...

Abakukas užgesina šviesas. Jis mieliau stebi darkomus mirusiųjų kūnus nei gyvuosius, gyvenančius be akių, be ausų, be kalbos.

Koridoriaus gale pro durų apačią sklinda melsva šviesa. Abakukas atplėšia duris ir kaip visada užbaubia: „Kas buvo paskutiniai, tie bus pirmieji..."

Šviesi galvutė palinkusi ties negiliu indu. Pirštai knibinėja kažkokį balsvą raizginį. Prisiartinęs Abakukas mato, kad mergina kažką kruopščiai siuva.

– Ką čia kurpi? – klausia Abakukas.

– Vietą, iš kurios atsiradai, – šviesiaplaukė nepakelia akių nuo savo siuvinio.

– Tai gal panelytė nori visą žemę sulopyti? – dar kartą klausia Abakukas.

– Atsiradai iš gimdos – mūsų mokykloj niekas Biblijos nemokė, – rūpestingoji studentė duria paskutinį dygsnį.

– O iš kur panelytė žino, apie ką aš kalbu, – nustebęs, kad ir vėl turi ko klausti, teiraujasi Abakukas.

– Panelytės mama, rusui ateinant, į Dauguvą sumetė tik tas knygas, kur buvo parašyta, kad Leninas mirė nuo sifilio.

Tokie tiesmukiški žodžiai trenkė Abakukui per galvą tarsi stiprus formalinas.

– Panelytė kalba be užuolankų, – stengiasi būti atsargus.

– Dabar viskas yra tik tarp mūsų ir tarp tų užkonservuotų vargšų, – tvarkydama instrumentus šviesiaplaukė žvėriukė dalykiškai rodo į apklotą vaizdinę priemonę, laukiančią savo eilės.

Taip susitiko jie – pusamžis Abakukas ir jauna medicinos studentė Astrida Fecers.

Abakukas rizikuoja savo darbu, nes vakarais neišprašo Astridos iš anatomikumo. Astrida naktimis dirba kaip išprotėjusi: konspektuoja, garsiai kartoja lotyniškus kaulų pavadinimus, siuva, preparuoja, pjausto. Kartais, kai ji ateina į Abakuko kambarėlį, jos veidas būna toks pavargęs, kad jam baisu. Jei turi, jie geria konjaką, jei ne – Astrida visada rankinuke turi kofeino ampulių. Jas atskiedžia nedideliu kiekiu vandens ir susidaužia už žvalumą. Kartais jie per daug atsipalaiduoja – geria daugiau nei reikėtų, taučkia niekus, atveria širdis, verkia vienas kitam ant peties, išpažįsta nuodėmes, patiki paslaptis...

Astrida niekuomet nesidžiaugia, niekuomet nėra laiminga, niekuomet nėra įsimylėjusi, kas derėtų jaunai merginai. Abakukas daug sykių buvo susitikęs su mirtimi akis į akį, bet niekada nėra regėjęs, kad kas nors visą laiką galvotų apie mirtį. Kaip Astrida.

Jos juodi akių vyzdžiai žiūri į kažkokį nematomą tašką, kai ji atsirėmusi į kambario sieną pasakoja apie savo vaikystę. Tuose pasakojimuose Astrida esanti ne „aš“, o „ji“.

Mamos išpuošta pirmūnė skaičiavo minutes iki pamokų galo. Ji nežinojo, kur dėtis su savo lanku suveržta galva.

„Lankas spaudžia galvą“, – sakė ji motinai. Arija Fecers nuvedė dukterį pas garsų gydytoją, turintį praktikos iš taikos meto. Ponas Ulkstinis, draugas Alfredas Ernestovičius, pasakęs, kad čia esąs vaiko išsigalvojimas.

Bet jos galva suveržta! Suveržta!!! Ar kas nors turi žnyples lankui perkirpti?! Jai beliks daužyti galvą į sieną!

Ar

Kas

Nors

Turi

Žnyples

Lankui

Perkirpti

Su nematomu spaudėju ji kamuojasi kaip šuo su antsnukiu. Kol draugės gatvėje šokinėja klases, pešasi su rusais, piešia kreidos gabaliukais, ji nugvelbia pinigų iš Arijos ir traukiniu viena išvažiuoja į Jūrma-

lą. Ten susiranda tylią vietelę, nusiriša baltą prijuostę, nusivelka mėlyną mokyklinę suknelę ir taip su marškinėliais ir pėdkelnėmis brenda į vėsią rudeninę jūrą. Kuo giliau brenda į jūrą, tuo aiškiau junta, kaip lankas ant jos galvos atsileidžia. Tačiau jai šalta, o dar toliau bristi – baisu. Jos suveržtoje, dar visai vaikiškoje galvoje atsiranda miglota viltis, kad mirties nuojauta nėra vienintelė. Ji išbėga į krantą, susiriečia smėlyje ir verkia. Čia krante – šlapiai ir be drabužių – šalta, putota jūra iš šalies atrodo apgaulingai šilta. Sūrus, gyvas vandens glėbys daužosi į krantą, kartodamas keistus žodžius – *ma vōtāb sīnda īņō, ma vōtāb sīnda īņō...*

Perėjęs devynis pragaro ratus, Abakukas gyvena tik iš įpratimo. Bet nori užkirsti kelią mirties traukai. Tegu ji prislopsta, tegul jos liepsnos nešauna iš kamino tiesiai į dangų.

Likimo sužalotas, spardytas, muštas iki sąmonės netekimo, pabuvęs pragaro prieškambaryje nori ginti gyvenimo vertę.

Abakukas guos savo iš dangaus nukritusią laukinę mergaitę.

Vieną pavasario vakarą Astrida įpuola į Abakuko kambarėlį – pajuodusiais paakiais, ji ką tik vėmusi. Laikiusi partijos istoriją ir patanatomiją. Abakukas ima nusikamavusią studentę už rankos ir vedasi į gryną orą. Žaliame fone Astridos veidas atrodo dar labiau išbalęs, dar labiau nusikamavęs. Ji atlošia galvą ir giliai įkvepia. Jos lūpose kažkas panašaus į šypseną.

Abakukas vedasi išvargusią ir paklusniai paskui jį sekančią Astridą per parką. Vedlys ir pasiklydusi siela lipa į tramvajų ir važiuoja per upę. Jie išlipa žydinčiame pakraštyje, grįstas kelias kyla į kalną kaip iš sąstingio pabudęs pilkas šarvuotis. Jie eina, kur veda grindinys. Į kalną. Kur pranašai ir jų mokiniai. Aptriušusioje parduotuvėje ant kampo Abakukas nuperka vyno ir virtinę riestainių. Jis užsikabina juos ant kaklo – Dievo pamiršto pakraščio guru. Jo šventojo veido neglostys švelnios orchidėjos, šiurkšti riestainių virtinės virvelė grauš jo kasdienį kūną.

Jie kopia tylėdami. Ką pranašauja tyla?

Kad figmedis nežydės, kad vynmedis nesubrandins vaisių, alyvmedis alyvuogių, kad nebus juodos

duonos su druska, kad lelijos nekvepės, kad meilės obuoliai bus kartūs, kad išdžius šuliniai, kad nudžius migdolai, kad nutils purpleliai...

Bet karščiuojantis pranašas nekaltins savo Viešpaties. Pranašas netikės savo akimis, kops į pražūtingą kalną, džiūgaus ir leis išsiveržti savo džiaugsmui dėl Dievo.

Einantieji pasuka siauru vingiuotu keliuku. Šis kelias neveda į bažnyčią. Šie du žmonės – ne piligrimai ir ne atgailaujantieji dėl nuodėmių. Keliukas veda iki apleisto medinio namo su užžėlusiu kiemu ir sodu. Protui vietos čia nebuvo, čia buvo atsiduota laukiniams jausmams.

Klibančiais laiptais Abakukas nusiveda Astridą į mažą balkonėlį. Žvilgsniai į jausmų nuniokotą sodą.

...netikėtas sprogstančių lapų prisikėlimas ant šalčio pakąstų, apmirusių šakų, kreiva melsvų gėlyčių šypsena pro nesurinktus lapus, rabarbarų širdies raumenys samanų užimtame dirvožemyje, išblaškyti žali žolių kuokštai pernykštėje žolėje, tamsiai raudonų sulaukėjusių medžių atžalų tiesės ant nušalusios rožės krūmo, balsvų daigų, nukamuotų

lapų komposto, troškimas gyventi, švari snieguolių sąžinė kiemo šiukšlėse.

Tylinti pora stebi, kaip nuplaktasis jausmais laižo savo žaizdas. Kaip trokšta atgimti. Žūtbūt gyventi. Kad laikas stovėtų šalia.

– Tiktai laikas įveikia laiką, – Abakukas įstumia vyno kamštį į vidų.

– Mes įveikėme laiką. Mirti galima kiekvieną akimirką, – Astrida laužia kietą riestainį pusiau.

Jelsō jelsō jelsō – karvės iškvepiami gyvybės garai tumulais virsta pro atvertas tvarto duris, kai į Kurzenių kiemą įsuka Asnatė. Mažas baltas šuniukas skardžiai keiksnoja atėjūnę. Asnatė sustoja kieme ir laukia.

...tą akimirką saulė apdžiovina Marijos pieno bidonėlį, tą akimirką pinučiais aptvertame darželyje astros pasisukusios į saulę, tą akimirką Kurzenių virtuvėje laikrodis muša tikrovės valandą, tą akimirką Forės saloje kadagys džiūsta iš šiaurės pusės, tą akimirką berankis tapytojas, burnoje laikydamas teptuką, tapo kasą indėnų mergelei Marijai, ant ran-

kų laikančiai Dievo dukterį, tą akimirką runose galima perskaityti, kad blogis ateina iš šiaurės, tą akimirką ji nori apginti savo mirusias seseris, palaidotas šiaurinėje bažnyčios pusėje, tą akimirką Spenserių virtuvėje gyvas poetas į savo kalbą verčia mirusio poeto kalbą, „naikinantis laikas ir globojantis laikas“ – rašo jis ant mažyčių lapelių su dienos mintimis ir pastabomis, tą akimirką Pitrage užsidega namas ir į dangų nueina Karlinis su žuvų pintine ant pečių, niekas neišgirsta jo paskutinių žodžių – *engōļ engōļ*, tą akimirką į ruzganas pajūrio pievas jį pasiima motina kalba ir tėvas laikas, tą akimirką Kurzenių virtuvėje laikrodis muša tikrovės valandą...

– Begėdi, raminkis, – apšaukia skalijantį šunelį raukšlėta senučiukė.

Ji pasiremia medine lazda ir žvelgia į Asnatę meiliomis ir linksmomis akimis, jos baltas veidukas susiraukšlėjęs kaip džiovinto obuolio skiltelė. Ji apglosto ją sutrauktomis, panašiomis į paukščių nagus, bet švelniomis rankomis. Asnatei atrodo, kad jeigu ji patikėtų, tai būtų šviesos prisilietimas.

– Ko ieško dukrelė? – maloniai šypsosi Marija.

– Būnu Draudavose. Edė ten pagimdė Mildą, Milda Ariją, Arija Astridą, o aš esu Astridos duktė, – savo tikrovės eilę skaičiuoja Asnatė.

– Edė ir Milda jau mirė, – praneša Marija.

– Arija su Astrida irgi, – priduria Asnatė.

– Vargeli tu mano, – apglėbusi lazdą Marija linguoja galvą. – Našlaitėlė našlaitėlė, – ji pasistiebia paglostyti Asnatei galvą. Paskui paima našlaitę už rankos ir vedasi į namus. Begėdis daugiau nebeskalija: jis draugiškai šokčioja vizgindamas trumpą uodegėlę – ji jau sava.

Mažytėje šiltoje Kurzenių virtuvėlėje Marija verda kavą su pienu. Atriekia duonos, dubenėlyje pamaišo rūgpienį. Tuojau tuojau Asnatė išbandys tikrovę. Įkvėps jos, atsikąs. Tikrovė išmokys ją nuolankumo.

Vienintelę išmintį galim tikėtis įgyti –

Nuolankumo išmintį: nuolankumas yra begalinis...

Asnatė žiūri, kaip Marija apsitrynusiu peiliu pjauna plutą nuo savo duonos riekės. Šviesa krinta ant sutrauktų Marijos rankų ir kiaurai spindi pro išsiraizgiusias tarytum virvės kraujagysles. Paprasta ir nesugadinta Marijos siela brėžia tikrovės apskriti-

mus. Baigia ir vėl brėžia naujus apskritimus. Asnatė kabinasi į tikrovę iš visų jėgų. Kad sulaikytų patirties šiurpulį.

Tada jos akys žiūrėjo ne į padangę, o į baltas sterilias ligoninės lubas. Seselės rankos kaltai virpėjo, nes ji jau tris kartus nevykusiai į Asnatės venas bandė įbesti dvi nėrimo vąšelio storumo adatas. Iš skausmo ant baltų ligoninės lubų Asnatė regėjo žalius ratilus.

– Mums pavyks, mums pavyks, – girdėjo susijaudinusį seselės balsą. Asnatė fiziškai jautė, kad kažkas lenda į jos sielą. Galų gale seselei pavyko, ji liepė Asnatei gulėti ramiai ir nežiūrėti į savo rankas. Asnatė gulėjo ir stebėjo, kaip plastmasiniais vamzdeliais tarp lazerio spindulių teka jos kraujas. Siela, gyvenanti kraujyje, tekėjo kartu su juo. Septynias dienas kasryt ligoninės koridoriais ji vesdavo pati save į kankinimo kambarį, ten ją prijungdavo prie aparato, kuris traukė iš jos sielą ir varinėjo ją šen bei ten plastmasiniais vamzdeliais.

Minnōn um irm, minnōn um irm, minnōn um irm – Asnatė mėgindavo ištarti monotoniškus garsus mintyse.

Septintos dienos rytą jos rankos nuo pečių iki delnų nusėtos mėlynėmis. Kai ji po visko vilkte vilkosi niekaip nesibaigiančiu koridoriumi, stipriai suveržtas kairės rankos tvarstis trūko ir balta megztinio rankovė akimirksniu nusidažė ryškiai raudonai. Ji susmuko palei sieną ir žiūrėjo į didįjį tvaną.

Aš plūstu	Mes plūstam
Tu plūsti	Jūs plūstat
Jis, ji plūsta	Jie, jos plūsta

Esamojo laiko gyvybės gramatika.

Nepamirštamos spalvos sielos apsiaustas.

Atskubėjo seselė, tvarstydama ji piktai suspaudė Asnatės ranką.

– Palikit ją ramybėje, ji nori išeiti, – beveik alpdama prašė Asnatė.

Atbėgo antra seselė ir į Asnatės burną supylė balto, širdies lašų skonio skysčio. Siela sugrįžo atgal.

Asnatė atsikanda tikrovės duonos. Ji mokysis, kad žinotų, kaip apginti sielą. Kad svetimas jos nepasiektų, tegu ji teka apibrėžtame rate. Tegu ją ap-

šviečia ta pati šviesa, kuri krinta ant Marijos rankų, ta pati šviesa, kuri paėmė Edę, Mildą, Ariją, Astridą, ta pati šviesa, kuri spįsta į mergelės įsčias, ta pati šviesa, kuri vienintelė supras, kai jai pasakys – *minnōn um irm, minnōn um irm...*

Po rytinių vaišių Marija duoda Arijai apklotų, glėbelį malkų, bulvių.

– Vakare iškūrensim pirtelę, – atsisveikindama sako Marija.

Mergelė pareina namo. Ji turi juodos duonos su druska. Turės ką padėti ant vaišių stalo, kai šviesa ateis vėlės pavidalu. Ji tikės, kad šviesa vaišinosi nuo jos skurdaus stalo. Pjovė šiandieninės kasdienės duonos vakarykštę plutą, pabėrė ant staltiesės rytojaus druską. Nurinkdama vaišių stalą, ji mokysis nuolankumo. Bus akimirkų, kai ją apniks prašytojos mintys. Jos kūnas dar stovės ant kojų, kai siela nepastebimai bus atsiklaupusi.

Septynios vėlės

Jukijai dienos Lamstero namuose slenka kaip lėtos paklusnios vergės. Bim bam, bim bam – skaičiuoja jas sieninis laikrodis.

Jau penktą kartą šiais metais Jukija ėjo pas šundaktarę. Kai Gogis naktį artindavosi prie žmonos, jai nebelikdavę kur dingti.

„Jauniems latvių turtuoliams vaikai nepritinka", – aiškino Gogis. Bet su „praizervatyvais" jam kažkaip nelabai išeina.

Šundaktarė duoda Jukijai mažų baltų tablečių, palaukia dešimt minučių ir imasi darbo. Jukija iki kraujo susikramto lūpas, kenčia beprotiškus ir nepakeliamus skausmus. Vaisių iš gyvo kūno gremžia kaip sėklas iš agurko. Kūną degina, plėšo, traiško, laužo, bado, tranko, gniaužo. Jukija nesupranta, kaip po

tokių skausmų gali likti gyvas. Kaip galima atsikelti, eiti, kvėpuoti... Kaip galima vemti ir verkti... Kaip galima neapkęsti savęs ir kartu toliau painiotis savo gyvenime... Kaip galima parklupdyti sąžinę ant kelių ir priversti ją lakti vyną iš batelio – kad ji apsvaigtų ir nebeatskirtų gera nuo bloga.

Ponia Saksa siūlo Jukijai baltų miltelių. Jukija juos išmeta į klozetą, nes nenori būti žuvėdra, įgrūdusia veidą į dubenį salotų.

Kai septintą kartą iš šundaktarės grįžusi Arija išbalusi ir abejinga guli lovoje, į kambarį tyliai įslenka ponia Saksa, uždaro duris ir sako elegiškai praktišką monologą –

...kodėl tu žudai tas gyvybes turėsi vaikų turėsi ir teisių kalbėk su Lamsteru tegu tas Gogis eina skradžiai nei jis pinigų turi nei jam prieš Dievą reikės aiškintis dėl septynių nusidėjimų vienam ir tam pačiam įsakymui tu žinai tą įsakymą nežudyk taip juodu ant balto parašyta ir dar nežinai kiek kartų dar reikės nusidėti šiam įsakymui ne dėl savo kaltės moterims yra skirta kentėti nes jos mylėdamosi patiria didesnį malonumą negu vyrai ir aš ir tu patiriam ar didesnį ar mažesnį

malonumą bet kodėl reikia kentėti dėl miltelių aš galiu kentėti tai malonumas aš tai suprantu vienas pranašas vardu Teiresijus buvo vyras tada pasivertęs į moterį po to vėl į vyrą jis galėjęs mėgautis ir tuo ir tuo malonumu protingas ir klastingas šunsnukis tada Dzeusas ir Hera pasikvietė jį išspręsti ginčą kas didenę palaimą pajunta mylintis vyras ar moteris Teiresijus nesvyruodamas pasakęs kad moteris ir už tai Hera atėmusi jam regėjimą bet kiti dievai suteikę jam galią nuspėti ateitį keisti dalykai gali nutikti pas dievus visa šitai žmonės išgalvojo kad būtų linksmiau gyventi kad nereikėtų apkaukti savo šuniško gyvenimo Jukija sukis apie pinigus tam reikalui paskirk viską laužyk galvą kraipyk užpakalį vyniok apie pirštą sutaupyk nemažai gero juodai dienai suspausk pinigo ir tada siųsk tą Gogį po velnių aš nejuokauju kad tau nereikėtų užsidirbinėti kaip man vieną naktį tenka ropštis ant paniurusio veislinio bekono ir visaip šėlti kol kai kas prisikelia iš numirusiųjų atsistoja ir vėl nusileidžia galiu kad ir visą naktį ant blakstienų stovėti kitą naktį eina jis kaip eržilas iš paveiksliuko kaip velnias eina galvą atkraginęs kanopa žemę rausdamas o man jau nebe tie metai

negaliu aš šuoliais lovoje šuoliuoti jeigu turėčiau pinigų gulėčiau šalia mumijos ak Jukija į kokį liūną esu įklimpusi kad man tokius vaisius tenka valgyti nemesk praminto kelio dėl takelio kelius pramina pinigai jeigu aš turėčiau pinigų nesibastytų mano dukrelė po visą pasaulį mokytųsi griežtoje ir brangioje mokykloje kur nors Europoje dukrelės mano Ariadnės mano siūlas vingiuoja kažkur uosto krantinėse kažkokiose pakampėse kažkokiuose kabakuose po svetimas žemes liežuvis pinasi svetimomis kalbomis kalbant atsiuntė ji man apsitrynusį atviruką be voko su raudonu nusidėjeliu ant angelo žaisliuko ar ji kiaurai mane mato ar mano dukrelė juokiasi iš manęs o kitoj pusėj tik išsiliejęs rašalas nei labas nei viso gero tik adresas ir du posmeliai ašarų perlai pigiose smuklėse pagal juos šoka fokstrotą

Maldų Milda kuri širdis užpildo
ten ašarų perlai akyse tviska
tarytum saulės spindulys kuris šviečia ir šildo
ilgesy rusena kai širdis myli
ašarų perlai ant skruostų tviskantys
širdis meilės jausmą tada ima jausti

su ilgesio sapnais tauriais švelniais

į mūsų širdis ateina pats meilės džiaugsmas

ji jauna dar mano dukrelė bet širdis užkietėjusi grotomis užtverta šaiposi iš meilės tai tas pats kas šaipytis iš Dievo nėra ko šaipytis santuoka nėra meilė o Bažnyčia nėra Dievas jie abu yra visatoje kažkur aukštai už anapus velnias žino kur sakau tau ten kur niekas nežino kur yra ir ta gyvybė kurią iš tavęs išgremžė tuo pragaro įnagiu kaip tu manai kiek kartų ta visata atsuks tau savo skruostą kiek kartų bels į tavo duris jei tu jos palankumui kelintą kartą pirštus tarp durų prispaudei o bus ta akimirka kai tu pati stovėsi prie durų ir niekas tau neatidarys iš pradžių tu tyliai ir kantriai belsi paskui imsi trankyti kumščiais paskui spardysi kojomis paskui daužysi galvą į duris po to nusilpusi ir be abejo raudodama susmuksi ant žemės pro uždarytų durų apačią įduos siaurutį šviesos ruoželį ir tau reikės gyventi ar tu bent kiek norėsi taip gyventi štai kur klausimas aš jau ilgai guliu prie tų durų ir tos šviesos gaunu tik plonytę kriaukšlelę tarsi elgeta prieš Kalėdas graužiu ir laižau skanauju ir saugau tai tik apgailėtini trupiniai nuo gausaus palankumo stalo ir tu galvok apie tai jau šiandien

nes jau dabar yra vėliau negu tu manai o tos durys greitai užsidaro gal tu dar spėsi prasmukti į kitą pusę kad nereikėtų šioje trupinių rinkti tegu ta pusė tau pasirodo oi kokia beskonė ir bespalvė bet tada durys valandėlę išvirsta iš vyrių ir tu pasijunti bestovinti akis į akį su palankumu į veidą nežinia iš kur pučia beprotybės vėjas ir tu bandai jį pagauti kaip į krantą išmesta žuvis gaudo orą ir kuriai galbūt atrodo kad išsižiojai iš nuostabos o tu gaudai orą gaudai vėją gaudai tai ko niekada neturėjai ir kas tau niekada nebus duota tu jo nepagausi negaudyk aš neverčiu oi kaip kartu oi gera oi tuoj išvirs iš vyrių, tuoj vėjas, tuoj aš pagausiu tą vėją, oiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii...

Jukija mato, kaip apsiverčia ponios Saksos akių obuoliai. Ji gulasi šalia Jukijos ir kažką nesuprantamai murma, jos plaštakos nerimastingai kilnojasi kaip daržinės durys nuo skersvėjo, jos šypsena persikreipia tarytum dviračio ratas nuo važiuojančiųjų sunkumo. Ji iškiša liežuvį ir bando palaižyti iš pradžių smakrą, paskui nosies galiuką...

„Tikriausiai tas vėjas saldus, jeigu jinai jį laižo“, – šmėkšteli Jukijai.

Ji atsikelia, tvirčiau susisupa į savo ploną naminį rūbą ir eina prie aukšto balto lango. Nuo menkiausio judesio jai gelia pilvą. Tarytum koks kankintojas lašintų jodą ant kraujuojančios žaizdos. Lašelis po lašelio...

Jukija mato didįjį kaštoną, kurio šakos vakarėjant meta šešėlius ant priešais esančios sienos, Jukija mato stogus, kurie krintant miglai primena kalnus, Jukija mato vėtrunges, kantriai laukiančias savo vėjo. Ji žiūri į ūkanotą peizažą ir jaučia, kaip durys, apie kurias kalbėjo ponia Saksa, jos akivaizdoje užsidaro. Ji jaučiasi tokia kalta, kad neturi drąsos įsikibti į durų rankeną ir dar bent kiek jas sulaikyti.

Kad tik jos neužsitrenktų, kad tik būtų nors mažytis plyšelis, tegu po durimis pakiša pagaliuką, kad jos visiškai neužsidarytų, – kam ji tai šneka, kieno prašo, ji niekada nesimeldė Dievui, ir jai baisu, kaltė drasko jos vidurius ir sielą.

Už jos išsirikiavusios stovi septynios vėlės, septynios vėlės nebeturi sparnų ir niekada neturės rankų, septynios vėlės nebeturi sielos ir niekada neturės širdies, septynios vėlės išėjo neatėjusios.

Kažkas atidarys duris ir išstums Jukiją į kitą pusę. Į šalnos gnaibomą tamsą. Ji eis per nukritusius šaltus lapus link žmogaus įžiebtų žiburėlių. Rankoje dubenėlis pieno. Jukija, tavo septynios vėlės – ne ežiai Kalvių pamiškėje ar žalčiai Aluogo pašlaitėje. Jos neateis atsigerti pieno iš tamsos. Jos nežino, kaip geriamas pienas, nežino, koks jis gardus. Kam joms tavo pienas. Jų nėra.

Jukijai spengia ausyse. Ji skęsta suspausto oro upėje, ponios Saksos kvėpavimas primena choralą ir plėšo ausų būgnelius. Jukija išslenka į koridorių, užsimeta paltą ir tiesiog su šlepetėmis išeina į lauką. Tyli taikos meto Rygos gatvių publika nustebusi palydi akimis jauną išbalusią moterį išsidraikiusiais plaukais su kašmyro paltu ir šlepetėmis. Sustoja vežikas ir maloniai klausia, ar nepavėžėti. Jukija pavažiuoja gabalą kelio, tada išlipa ir eina pėsčiom. Pro Tomsono gatvės statybas – į hipodromą.

Nustebęs sargas atpažįsta aistringą jojikę ir įleidžia ją pas Jeremiją. Ji glosto žvilgančius išpuoselėtus žirgo šonus, glaudžia užverktą veidą prie glotnaus ir šilto jo kūno. Jeremijas gailestingai kinkuoja

galvą, žiūri užjaučiamu žvilgsniu. Žirgas suprunkščia ir padeda galvą jai ant pečių, Jukija apkabina jo taurų kaklą. Šiltos Jeremijo prusnos prie šaltos Jukijos ausies. Šilto ir ritmingo kvėpavimo garų mutulai – *rabūb rištō, rabūb rištō, rabūb rištō...*

...tul-biz-āi-ga-tul-biz-āi-ga-tul-biz-āi-ga – lėtai puškuodamas siaurukas traukia iš Rygos. Atėjo didžioji akimirka. Gogis veža Jukiją į Paryžių. Kartu važiuoja ir Reinholdas su ponia Saksa. Abejingomis ir tuščiomis akimis Jukija žvelgia pro langą. Kurį laiką juos lydi šiltas vėlyvo pavasario pavakarys. Saulė brenda į upę skandintis. Saulė gali žaisti su mirtimi – vakarais ji nusiskandina, o rytą gyvena toliau. Jukijai atrodo, kad ji visa išgremžta, kaip kad Kalvių senelis mėgdavo išgraužti obuolio minkštimą. Ji perpjauta pusiau ir išvalgyta, rudos sėkliukės išvarpytos, likus tik skylėta žievė ir išdžiūvusi šerdis. Iš savo dykumos ji žvelgia į apgaulingą oazę. Įsiaudrinusi trijulė be saiko geria šampaną, juokiasi, krykštauja ir paikiodami ginčijasi, kaip geriausia mirti Paryžiuje.

– Rizikuojant gyvybe, – mušasi į krūtinę Gogis.

– Lovoje su kataliku, – prunkščia ponia Saksa.

– Po arklio kanopomis, – Reinholdas susidaužia su net nepaliesta Jukijos taure.

– Su vėle ant rankų, – Jukija pakelia taurę ir vienu mauku ją išgeria.

Įkaušusi trijulė nuščiūva. Nejaukiai susižvalgo. Savo įtūžį Gogis bando nuleisti juokais. Jis teškia pinigus ant stalo ir juokdamasis girto juoku palinksta prie Jukijos.

– Paryžiuje aš tau nupirksiu vėlę. Pinigų nepagailėsiu. Kad tu bent numirti galėtum laiminga. Su vėle ant rankų, – Gogio veidu prabėga neapykantos šešėlis, prieš pat Jukijos akis jis sugniaužia pinigų pluoštą.

Jukija žiūri į Gogio pirštų kauliukus. Nuo įtampos aplink juos susidaro balti ratilai. Maži neapykantos nimbai.

...ar dieviškoji šviesa buvo tokia pat ryški kaip ir neapykanta? ar mūsų Tėvas danguje karūnuodavo šventuosius karius nimbais iš šarvų ir siuntė į žemę kovoti už teisybę? ar sudygo Viešpaties meilės sėkla, kurią Jis nepriliesdamas savo tarnaitės pasiuntė į jos

įsčias? ar auginama nuolankume ir baimėje ji augo ir žydėjo? ar nurovė ją žydinčią ir piktai suspaudė neapykanta virpančiais pirštų galiukais? ar trečią dieną gėlė vėl pražydėjo? ar kas nors tai matė savo akimis? ar įtikėjo, kad matė?

– Kas čia per vėlės, – bandydamas nuraminti Reinholdas suima Gogį už pečių ir sodina į vietą.

– Paryžiuje reikia pirkti gyvus žmones, – pamerkia akį Jukijai neslėpdamas, kad bando atitaisyti tai, kas jau seniai sugriauta.

– *Tragique tragique*, – laužyta prancūzų kalba murma ponia Saksa. Jos rankos rausiasi po rankinuką, ieškodamos miltelių. *Tragique tragique* – vien šampano čia nebeužtenka.

Kai jie eina vakarieniauti į vagoną-restoraną, ponia Saksa jau gieda „Marselietę". Ore tvyro nerimastingas laisvės kvapas. Autoritarinės valstybės piliečiai traukia ieškoti demokratijos nuotykių.

Pasitempęs padavėjas į taures pila baltąjį vyną. Jukija stebi, kaip šaltas gėrimas kyla šiltu taurės stiklu. Ji pastebi, kad Reinholdas seka jos žvilgsnį. Jai atrodo, kad Reinholdas užklupo ją darant kažką slap-

ta. Paauglystėje Jukija mėgdavo pasislėpti už daržinės, nusivilkti suknelę ir stebėti savo po truputį bręstančias krūtis. Ji matė tai, ko kiti negalėjo matyti.

Jukija neatitraukia akių nuo rasojančios taurės. Ji jaučia, kaip Reinholdas tylutėliai prisislenka ir žiūri pro jos petį, mato jos krūtis. Ir ji nepasitraukia, nesigėdija, net atkiša petį, kad jis galėtų atremti smakrą.

...*tul-biz-āi-ga-tul-biz-āi-ga-tul-biz-āi-ga* – siaurukas puškuoja per Pabaltijo laukus ir klonius. Ant Jukijos lūpų šaltas baltasis vynas, galvoje niūrios mintys apie savo gyvenimą. Pasibaidęs Jeremijas šuoliuoja ratu, mėtydamas Jukiją, ir nebegali iš to rato išeiti, nebemoka sustoti, pamiršo, kaip pakeisti kryptį. Pro traukinio langus bėga pirmosios žalumos pūkelis, ore čyruoja vieversėliai. Jukijai atrodo, kad jos tikrovė puola prie išėjimo, atplėšia traukinio duris ir šoka lauk. Bėga per laukus – nesvarbu kur. Kad tik iš čia, iš čia, iš čia. Bet sunkus jos kūnas lieka vagone-restorane, geria baltąjį vyną, žiūri pro langą, važiuoja į Paryžių...

Jukija jaučia, kad tikrovės diena nebetoli. Jai reikės suvokti tikrovę, nes jos kūnas ją greitai sunaikins.

Žongliruodamas traukinio ritmu padavėjas neša keptą lašišą su šparagais. Ponia Saksa nori pradėti meilės žaidimą su maistu. Ji nugnybia šparago gabaliuką, užmauna jį ant šakutės, paliečia liežuviu ir šelmiškai pasiūlo Reinholdui. Gogis nusivaipo. Reinholdas įsitraukia į žaidimą ir savo ruožtu kiša lašišos gabaliuką poniai Saksai. Iki ausų išraudęs padavėjas stovi ramiai laukdamas nurodymų.

– Lamsterui irgi dantyse atneši kiaulės kumpį? – staiga paklausia Gogis ponios Saksos.

Nepaisant miltelių, šampano ir vyno, Merė Saksa pajunta smūgį į paširdžius.

– Iš mūsų keturių gal tik Jukija Lamsterui panorėjus nepultų keturiomis jam nešti kiaulės kojos. Mes jo garbei dar palotume ir pakauktume. Nebloga priklausomybė, ar ne, Gogiuk?

– Au, au, – suloja ponia Saksa ir padavėjo siaubui įsikanda į lašišą kaip šuo.

Gogis su trenksmu meta šakutę ir eina šnekučiuotis prie gretimo stalo. Reinholdas nuleidęs akis virš lėkštės gniaužo citrinos griežinėlį. Arija stebi jo kaulėtus nervingai judančius pirštus. Staiga ji užsi-

mano juos nuraminti. Pabandyti atrišti tą kliedesio virvę, kuri, kiekvienam dėl savų priežasčių, supainiojo kojas jiems visiems. Reinholdas pažvelgia į Jukiją. Jiedu kalbasi be žodžių.

Šiek tiek apsvaigusi Jukija grįžta miegoti viena. Traukinys ją užliūliuos, ji kietai įmigs. Greitai ji bus kitose šalyse, žmonės kalbės nesuprantamomis kalbomis. Valandėlę ji pabėgs iš savo suluošinto gyvenimo lauko, sudarys paliaubas, jai įduos kovos kirvį, kad galėtų pro tai, kas matoma, išsikirsti iki tikrovės.

Miegas traukinyje atpančioja kojas. Kartu su traukinio ratais dunda ir bėgių balsais Jukijai lopšinę dainuoja nežinomybė.

Ja virgsō vòlds
Um irm .
ku tulāb tōla
ja saddōs pigā ammō
katāb lum,
ja sindōmōt sin läpš
līb jōva kūolōn...

Jelsō, jelsō, jelsō – šnypščia gyvybės garai, kai Marija ant akmenų užpila daugiau vandens.

– Būsi sveika, būsi sveika, – beržine vanta Marija vanoja Asnatę per nugarą, pečius, strėnas, kinkas ir pėdas.

„Iš kur tas sudžiūvęs obuoliukas turi tiek sveikatos“, – stebisi Asnatė. Šią akimirką jos siela neklaidžioja klystkeliais, nebenori ištrūkti, siela plaka kažkur gerklėje, dalyvauja apsivalyme.

– Būsi sveika, būsi sveika, būsi sveika, – pila ant nupertosios šalto vandens kubiliuką. Vanduo nuplauna viską, vietoj sielos žaizdų lieka tik keista ir maloni tuštuma tarsi dirva šviečiant tingiai kovo saulei.

– Būsi sveika, būsi sveika, – Marija apkloja tvinksintį kūną lininiu rankšluosčiu ir palieka Asnatę skaistykloje vieną.

Asnatė atsigula aukštielninka. Šiltas oras čiulpia jos krūtis tarsi švelnus mylimasis, tarsi kūdikis. Šiltas oras, trokšdamas išpildyti savo neatidėliotiną geismą, veržiasi jai tarp kojų. Šiltas oras atsiremia į jos sėdmenis. Šiltas oras priglaudžia savo skruostą jai prie pilvo.

Užmerkusi iš laimės akis Asnatė regi mažyčius, kolibrio dydžio purpurinius žiedelius.

Kai ji tokiais žiedeliais grožėjosi vienoje ilgoje Gotamo turgaus eilėje, buvo pavasaris. Mieste pavasaris, ir mėlynas gegužės jautis nulaižo gėles nuo žemės. Bekraščiai narcizų kilimėliai apkloja ir paslepia nesurinktas šiukšles. Pro supleišėjusio miesto plyšius lenda daigeliai.

Asnatė pauosto hiacintus ir baltąsias alyvas, paliečia krokus, pagarbiai žiūri į meilenius. Staiga jos žvilgsnį prikausto šakelės, tirtančiais mažyčiais purpuriniais žiedeliais. Ji stebi ryškiai violetines purkas ir mąsto apie gamtos tikrovę, kur žmogaus kūnas jaučiasi nejaukiai.

Purpurinė gėlytė yra purpurinė gėlytė yra purpurinė gėlytė.

Ji tirta ilgoje gėlių turgaus eilėje, kol vėjas per aveniu neša baltą maišelį, kol juodaodis bedantis vargeta kratydamas lyg žvangučius atkiša plastmasinę kavos stiklinę, pusiau pripildytą monetų, kol kukluksklanas kovoja dėl savo budeliškos kepurės teisių pripažinimo, kol žydas su citrina vienoje rankoje ir palmės šakele kitoje nusigręžia nuo nežydo, kol gatvės menininkas de la Vega ant Paupio kelio kiekvieną

naktį kruopščiai rašo *Become your dream*, kol tarp Švento Rafaelio bažnyčios ir Hudzono upės pašauktas vardu nukrinta ežeras, iki tol, kol užplūs tvanas, tada jis vėl pakils į viršų ir skris namo, kol nepasaulis įsitaiso pasaulyje, kol Visų šventųjų dieną ji stebi, kaip pasikeičia žmonių kūnai, kol mieste pasiklydęs karvelis burkuoja *lūomi lūomi*, kol laikas minte mina ant kulnų, kapose kapodamas kalbos eilę *it-is-kind-of-fun-to-be-ex-tinct*, kol –

Purpurinė gėlytė yra purpurinė gėlytė yra purpurinė gėlytė.

– *Fuchsia Magellanica*, – girdi Asnatė sau už nugaros. Rankose ji tebelaiko purpurinę gėlytę. Gotame ji išmokusi nekreipti dėmesio į tai, kas pasakyta, čia daug žmonių kalbasi patys su savimi.

– *Fuchsia Magellanica*, – darkart už nugaros išgirsta ji tvirtą vyro balsą.

– Ji atvežta iš Argentinos, – viena iš daugelio anglų kalbos atmainų Asnatę užkalbina tamsaus gymio vyras.

Asnatė žvelgia į keistą jo veido derinį – baltasis, panašus į skandinavą, kuriam kažkas per nesusiprati-

mą veide anglimi brūkštelėjo plačius juodus antakius, juodai nuspalvino akių raineles, susmaigstė juodus barzdos šerius.

– Panašios į kolibrius, – tęsia jis apie purpurines gėlytes šypsodamasis.

– Jam nebūdinga logika, – galvoja Asnatė, – o jo juokingas rudas palaikis paltas – iki kelių, rankovės bemaž trumpos, užtat apykaklė elegantiškai pastatyta.

Kurį laiką jis kartu su ja braunasi pro žmonių minią aveniu. Pasakoja apie parką, kuriame dirba, apie ginkmedžius, kaštonus, kažkokius Airijos kukmedžius, kažkokius skirtumus tarp paprastųjų ir gelsvųjų narcizų. Kai jie prieina gatvės kampą ir Asnatė nedviprasmiškai parodo norinti toliau eiti viena, jis paduoda jai ranką ir sako:

– Simoras, mano vardas Simoras.

– Na, o aš esu Murielė, – nusišaipo Asnatė.

Iš jo veido gali matyti, kad jis nesupranta, kas čia juokinga.

– Vardas šiek tiek keistas, – lyg atsiprašydamas pradeda jis. – Mano motina flamandė su tėvu indu

susitiko Dubline, vėliau persikėlė čia ir pavadino mane tokiu vardu. Koks yra, su tokiu reikia gyventi, – jis laiko Asnatės ranką ir nenori jos paleisti.

Susigėdusi Asnatė kiek nurausta. Jai gal kiek ir baisu, bet ji nenori to parodyti.

– Asnatė, mano vardas Asnatė, – sako ji ištraukdama ranką.

– Asnatė, – Simoras ištaria jos vardą stebėtinai aiškiai ir teisingai.

Vos juntama baimė prapuola. Valandėlę Gotamo mieste Asnatė pasimeta savo tikrovės ieškojimuose. Už jos nugaros – tikrovės eilė: Edė, Milda, Arija, Astrida. Kad ir kur eitų, ji pateks į kambarius, kur dvasios apie nuoširdžiai padengtus stalus yra šviesios. Kad ir kur būtų, ji junta ir patiria šviesą, sklindančią iš dangaus randų, į kuriuos atsimuša Dievo vardas – *jumāl, jumāl.*

Išdidus, politiškai nekorektiškas tikrovės jausmas privertė ją pagailėti Simoro. Flamandės ir indo sūnus Gotame niekada nekalbės tėvo ir motinos kalbomis. Niekada nebus toks tikslus kaip sūkurys ir mirtingas kaip bitė – kaip jo bendravardis Hapvorte.

Ji eina šalia jo į apšiurusią kinų užeigą, kur Simoras užsako pavasarinių suktinukų, Vontono sriubos, šukų pavidalo moliuskų ir naminio vyno.

Jiems bevalgant Simoras pasakoja apie jūros arkliukus.

– Jų pasaulyje viskas atvirkščiai, – juokiasi jis. – Patelės klajoja po pasaulį, o patinėliai sąžiningai sėdi namie. Jie laukia, kol patelės atneš jiems apvaisintų kiaušinėlių, kuriuos jie perės. Visą gyvenimą jie kantriai perės palikuonis, kol patelės kažin kur bastysis.

– Gamta pasirinko jūros arkliukus pusiausvyrai palaikyti, – sako Asnatė.

Ji pati yra jūros arkliukų patelė. Ji net neturi apvaisintų kiaušinėlių, kuriuos galėtų atnešti kantriajam patinėliui. Už jos nugaros – tikrovės eilė, saugoma jos vaizduotės, priešais – tuščias, niekieno nepramintas kelias. Jos siela stovi rimties taške, aiškinasi, eina mokslus.

Ramiai, – tariau savo sielai, – lauk be vilties...

Asnatė kelia prie lūpų raudonąjį vyną, valgo baltus šukų pavidalo moliuskus. Atviras Simoro kalbėjimas pasiekia jos sąžinę. Juodos kaip anglis Simoro

akys pažymi jos baltą odą. Simoro pirštai trokšta paliesti jos snaudžiantį kūną. Jo nekamuoja tikrovės ieškojimai, buvimas rimties taške – jo kasdienybė. Šį rytą parke jis laistė gelsvuosius arba paprastus narcizus, po pietų susitiko moterį, kuri ėjo kartu su juo valgyti baltų šukų pavidalo moliuskų ir gerti raudonojo vyno, šį vakarą, galimas dalykas, ji bus jo.

Nes viliamės mes ne to, ko turėtume: lauk be meilės...

Meilė suluošino Asnatę. Kaip pinigų troškimas suluošino jauną valstietę, kurią tapė Karavadžas ir kuri buvo kekšė dar prieš prarasdama nekaltybę. Baigusi pozuoti, ji atsikėlė nuoga, ant pečių užsimetė peleriną ir išėjo atsiduoti ponui.

„Mergelės brangiai kainuoja“, – mestelėjo eidama pro šalį vargšui dailininkui. Ponas buvo pavydus ir tol mylėjo mergelę, kol ši numirė. Menininkui liko negyva mergelė, kurią beliko nutapyti.

Meilė gali apimti iki mirties. Asnatei šiame rimties taške nereikia meilės. Tik paprastos ir aiškios sekos – moliuskai, vynas, Simoro prisilietimas.

Nes mylime mes ne tai, ką turėtume; lieka tikėjimas...

Asnatė pamažu ima įtikėti, kad tikėti reikia. Tarkim, šią akimirką, kai geltoni taksi automobiliai signalizuoja Gotamo gatvėse, kai įdūkusios feministės žiauriai protestuoja prieš žiaurumą, kai filipiniečių šeima vedasi vaikus prisirišę virvėmis kaip šunų vedžiotojai šunis, kad šie nepaklystų minioje, kai Alzheimerio ligos priveiktas vyras invalido vežimėlyje monotoniškai mėto duoną pilkosioms voverėms, kai iš Rytų parko sklinda pavasariškos žemės kvapas, nes žemė yra žemė yra žemė, kai jis ją valgydina baltais šukų pavidalo moliuskais ir girdo raudonuoju vynu, kai jis nori jos, vienkartinis, atsitiktinis noras, kas žino, galbūt būtent taip susitiko šviesa su mergele, tai buvo vieną kartą per amžius ir anaiptol nebuvo netyčia, ji tiki šia akimirka, kai jie niekada nei tėvo, nei motinos, nei svetima, nei gyva, nei mirusia kalba vienas kitam neištars „Aš tave myliu“, ji tiki akimirka, kuria leista tikėti.

Bet viltis, tikėjimas, meilė tėra laukime...

Kol jie tebelaukia, Asnatė išeina su Simoru. Jis vedasi ją į parką, ten, nusižengdamas įstatymui, nuskina jai gelsvąjį narcizą, o gal paprastą narcizą. Prie

Airijos kukmedžio jis pirmą kartą ją pabučiuoja. Jo ranka, nuslydusi po Asnatės marškinėliais tiesiai jai tarp krūtų, yra tiksli kaip sūkurys ir mirtinga kaip bitė. Jis laižo Asnatės ausį tarytum mokinys saldainį. Nuslydęs po džinsais jis smiliumi paliečia jos bambą. Kol tikėjimas, meilė ir viltis laukia, akimirką atsinaujina jos bambagyslė su visata. Tylėdamas jis vedasi ją per parką, tylėdama ji seka jam iš paskos. Kai jis ją nuogą paguldo ant čiužinio parko darbininkų namelyje, jo rankose ji išvysta prezervatyvą. Tylėdama ji papurto galvą. Akimirką jis sutrinka, tada padeda jį į šalį ir įeina į ją kaip šiltas, tvankus ir amžinas oras.

Kol tikėjimas, meilė ir viltis laukia, ant stalo Asnatė padeda tikrovę. Viename stalo gale gyvybė, kitame – mirtis. Nelabasis ragina jas išgerti už susitaikymą. Bet jos pagarbiai šalinasi viena kitos, ir nelabajam nepavyksta jų sugundyti.

Asnatė taurelę išlenkia viena. Atsikelia patamsyje, palieka miegantį Simorą ir šiltą naktį viena nueina per parką. Ji nežino, kokią naštą reikia nešti nuo tikrovės akimirkos. Gyvybės, o gal mirties. Bet jos

siela tokia laiminga, taip paprastai ir tyliai virpa margoje būties eilėje, taip paprastai ir tyliai kaip *fuchsia magellanica.*

Jelsõ jelsõ – pirties tvankumoje prakaituoja Asnatės kūnas. Ji keliasi nuo gulto ir nuoga eina į vėsią rudens tamsą. Jos būtis, iščiulpusi visą šilumą, garais kyla į dangų. Ji nebejunta sudūrimo vietos pasaulio mozaikoje. Ji yra. Dangus yra.

Motinos keliai, ant kurių ji laiko gramatiką, iš kurios mokysis mergelė. Gyvybės gramatiką. Visus linksnius, asmenis, skaičius ir laikus.

Mano
gyvenimas
labai gražus

Nekūrenamoje kaimo ligoninėje baigėsi jaunos gydytojos Astridos Fecers darbo diena. Po įspūdingų endokrinologijos studijų Leningrade vietiniai kąsnio dalytojai nutarė jaunajai medicinos žvaigždei parodyti, kur vėžiai žiemoja. Ji – neabejotinai talentinga jauna gydytoja, jos naujos nevaisingumo gydymo teorijos, be abejonės, nuostabios, bet Leningrade ji kažkokiu būdu radusi medicinos literatūros anglų kalba (įtartina, Tarybų Latvijoje labai įtartina, kad jaunoji gydytoja taip puikiai moka anglų kalbą), jos motinos praeitis ideologiškai neaiški, ir visa tai rodo, kad ji vartoja alkoholį dažniau, negu derėtų jaunai tarybinei latvių medicinos darbuotojai, dominuoja jos liguistos dekadentiškos mintys apie mirtį, o ne pozityvus požiūris į gyvenimą, tai reiškia,

kad jos psichologinė pusiausvyra ne visai normali, todėl kol kas, draugai, tik kol kas, šis jaunas, pusiausvyros dar neišlaikantis ir garbingos Tarybų Sąjungos visuomenės eilės numerėlio nenusipelnęs medicinos talentas laikomas saugiu atstumu nuo garbingų Tarybų Latvijos metropolijos pacienčių.

Ligoninėje ant Astridos kabineto durų užrašyta „Moterų gydytojas". Provincijos visuomenės *linqua sacra*. Dideli moksliniai sumanymai, skambūs ateities atradimai, palengvinantys daugelio moterų kančias, dabar įkūnyti į akimis neaprėpiamą kaimo moterų minią, kantriai sėdinčią už jos kabineto durų ir tyliai laukiančią savo eilės, kad galėtų daktarytei išpasakoti savo kūno ir sielos negalias.

...legalūs, nelegalūs, savaiminiai abortai, priešlaikiniai gimdymai, negimdiniai nėštumai, kiaušintakių uždegimai, gimdos nusileidimai, nutraukti lytiniai aktai, trichomonozė, cistos, nereguliarus menstruacijų ciklas, kiaušidžių vėžys, klimaksis histerikalis, gimdos vėžys, stimuliacija, normalus nėštumas, cezario pjūvis, komplikuotas nėštumas, replės, priešgimdyminė depresija, pogimdyminė depresija, gimdos spazmai,

frigidiškumas, ovuliacija, neįvykstanti ovuliacija, skausmingos menstruacijos, baltosios...

Kasdienė Astridos duona. Nesibaigiantis menstruacijų ciklas, – pradžia, vidurys, pabaiga, pabaiga, vidurys, pradžia, pradžia, vidurys, pabaiga, – kuriame keičiasi dalyvaujantys asmenys. Sakralus pasaulis, kur vyrui nevalia įkelti kojos. Moteriški reikalai. Būtinas aiškus požiūris – Jėzus Kristus (šį vardą ištarkim patyliukais, tokie laikai) buvo vyras, todėl vyrai niekada negimdys. Nukamuotos sakralaus pasaulio, pilkos, jos gūžiasi Astridos kabinete, klusniai ropščiasi ant ginekologinio „samalioto", gulasi kojomis į viršų ir laukia, kol elektros šviesa įspįsta į jų sakralų, Dievo (išmeskim šį žodį, tokie laikai) suteiktą gyvybės lopšį.

Tarp ilgo priėmimo dieną ir naktinio budėjimo Astrida turi kelias laisvas vakaro valandas. Ji pasiima pakelį cigarečių, degtukų, ant balto chalato užsivelka Arijos megztą megztinį ir traukia Karaliaus sosto link. Nuo skardžio atsiveria karališkas reginys į miškais apaugusį slėnį.

Iš Olimpo išvarytoji medicinos deivė išsivaduoja iš nuovargio. Gal ji mano, kad žmonių pasakoji-

muose apie dievus slepiasi ateities tikrovė. Kad bus galima klonuoti ląstelę, kad *coitus* įvyks mėgintuvėlyje, kad visa tai kas nors sugalvos. Ji pati yra aštuntas savo motinos pasirinkimas. Koks viso to ryšys su Dievu? Ji iki smulkmenų išstudijavo vaisingumo mechanizmą. Jai atrodo, kad viskas žinoma ir paaiškinama. Nežinoma tik svarbiausia – kaip atsiranda siela, kaip ir kur ji dingsta. Ir kas ten per žodžiais nepavadinami garsai, sklindantys iš miškų už karališkojo reginio – *lūomi, lūomi, lūomi...*

Tik žvelgdami mirčiai į akis, mes visi dar esam proletarai, pūsdama dūmus į karališkąjį reginį mąsto Astrida. Ji atiduotų visą šį karališką vaizdą ir dar krėslą pridėtų, kad tik gautų vieną vienintelę galimybę mokytis gyvybės gramatikos. Išasmenuoti

aš esu

tu esi

jis, ji yra

visais laikais, pakartoti, įsidėmėti. Jaunas, talentingas Astridos protas, imli, dar neoperuota siela nuvokia, kad jos atėjimas į šį pasaulį yra keistas, dar nepaaiškinamas nesusipratimas. Ji taip aiškiai, taip

ryškiai mato savo gyvenimą iš šalies, kad visa tai ilgai tęstis negali. Gyvybės mechanizmo tyrinėjimas dar kurį laiką išlaikys jos dėmesį. Bet tik kurį laiką.

Astrida už savęs nejunta jokios tikrovės eilės, prieš save ji nemato jokio kelio. Ji stovi rimties taške, iš čia jos siela niekada nesimokys. Gal iš kitur. Gal. Bet Astridos rimties taške laikas susinarpliojo į begalybės mazgą.

„Tiktai laikas įveikia laiką", – prisiminė Astrida sargo Abakuko žodžius.

Vieną vakarą grįždama iš Karaliaus sosto, Astrida sustoja prie erškėtrožių krūmo. Ji skina prinokusias uogas, išrenka dygliuotas sėkliukes ir valgo. Ji galvoja apie moterį, kurią praeitą naktį išgelbėjusi nuo neišvengiamos mirties. Jai pasisekė sustabdyti kraujavimą. Ji prisimena duslų sielos kūliavirstį savyje, kai į išbalusį, beveik mirties palytėtą veidą sugrįžo gyvybė. Valgydama erškėtuoges ji prisimena neapsakomos laimės akimirką. Ir tada vėl kambarėlyje, prie aukšto balto lango traukiant kasdienį dūmą, ją apgaubia tas pats spaudžiantis, troškus ir tirštas rūkas – *ramiai, – tariau savo sielai, – tamsa teužklos tave, tai bus Dievo tamsa.*

Bet erškėtuogės prinokusios, saldžios.

Sultingas pergalės džiaugsmo vaisius slepia savy pralaimėjimo negandos spyglius. Apgaulingi proto Trojos arkliai patikliame jausmų pasaulyje.

Bet erškėtuogės prinokusios, saldžios.

Valgydama Astrida nepastebi, kad ją kažkas seka.

Ji išgirsta tylius ir skubrius besiartinančius žingsnius, tačiau nespėja atsigręžti.

Vėlyvas ir ūmus atėjūnas išmuša uogas iš Astridos rankų.

Vėlyvas ir ūmus atėjūnas, atėjęs pasiimti savo dalies, iš pradžių šiurkštus, jėga spaudžia Astridą prie žemės, drebančiom rankom plėšia Arijos megztą megztinį.

Staiga jis pajunta, kad Astrida nesipriešina.

Kad ji bando švelniai paglostyti jam kaklą.

Žvėris aprimsta ir su kiek aprimusia aistra bučiuoja jos raktikaulį.

Jo skubančios rankos didelės ir šiltos. Jos rankos mažos, baltos ir šiurkščios nuo talko miltelių. Jis kvepia mašinine alyva, valgiu, gamintu ant krosnies, šiandieniniu prakaitu, ji kvepia eteriu, kofeinu,

sterilizuojančiu tirpalu. Jie abu kvepia tomis pačiomis cigaretėmis, lapai, kuriuose jis paima ją, kvepia lapais, erškėtuogės, kurias ji prigulusi, kvepia erškėtrožėmis. Žemė, dangus, *coitus*. Kai jis baigia, pabučiuoja ją į lūpas, atsargiai atsikelia ir dingsta tamsoje.

Ji aukštielninka guli ant lapų prie erškėtrožių krūmo, žiūri į dangų ir, prieštaraujant visiems logikos dėsniams, ją apima tas pats neapsakomas džiaugsmas, džiaugsmas, kai ji pamatė, kad į išbalusį, beveik be lašo kraujo likusį moters veidą grįžta gyvybė. Ji padėkoja prievartautojui už akimirką tikrovės savo gyvenime, kurį ji stebi iš šalies. Šviesos atspindžiai iš dangaus randų spįsta į jos rimties tašką. Ko gero, ji pamilsta savo priešą. Ko gero, ji atleidžia savo skriaudėjui.

Tris dienas Astrida neišeina iš savo kambarėlio. Pramaišiui girdėti verksmas, juokas, dūžtantys stiklai. Pirmas dvi dienas širdingas kaimo ligoninės personalas nenori nešti šiukšlių iš savo kiemo. Trečią dieną išvargęs ir išsigandęs vyriausiasis gydytojas iš Rygos išsikviečia Astridos motiną Ariją Fecers, iš vykdomojo komiteto atsakingus darbuotojus, iš rajono

miliciją. Išlaužus duris, Tarybų Latvijos draugams atsiveria siaubingas vaizdas. Ant grindų guli visiškai girta, išsidraikiusi ir nuoga Tarybų Latvijos medicinos darbuotoja Astrida Fecers. Po visą kambarį mėtosi erškėtuogės. Kai jos klausia, ar ji ką nors supranta, ji burbuliuoja nesuprantamus žodžius – *min jelāmi um väggō knaš, min jelāmi um väggō knaš.*

Arija Fecers kaip įsiutusi žvėries patelė stumia iškviestuosius liudininkus iš kambario, pridengia Astridą baltais chalatais, pila šaltą vandenį ant dukters veido. Po valandėlės vėl pila. Tada renka išmėtytas erškėtuoges ir mesdama jas pro langą bando paneigti visa tai, ką mato: „Tavo gyvenimas labai gražus".

Atsidavęs piemuo riša mantą į ryšulį ir veda savo paklydusią avį namo, toliau nuo jos gėdos, toliau nuo smalsių žmonių žvilgsnių.

Apie Kalėdas Arija sulaukia džiugios naujienos. Astrida laukiasi. *Persona non grata* į pasaulį paleis benkartą. Geri žmonės, keletas gerų draugų bei atsargieji, mėgstantys duoti patarimus, siūlo Arijai įkalbėti Astridą atsikratyti vaikelio. Apie savo dukters proto šviesumo perspektyvas, priklausomai nuo gydytojų

korektiškumo, Arija girdi du nuosprendžius – „nieko gera negalima laukti“ ir „sukalkit narvą“.

Paskendusi atbukusiuose skausmuose Arija prie virtuvės stalo ant lapelių, skirtų užrašams, šalia kasdienių darbų, buities įrankių, sausainių ir keptos žąsies receptų rašo sinomimų eilę: išprotėti, pamišti, pakvaišti, išeiti iš proto, pasimaišyti protui, iš galvos išsikraustyti, su protu susipykti, vieno šulo netekti, laukais išeiti. Jai vis dar atrodo, kad jos dukters siela pajudės iš rimties taško. Jai vis dar atrodo, kad prablaivėjusi galvelė ateis į protą. Jai vis dar atrodo, kad ji stipresnė už šviesą, kad ji ištrauks iš bedugnės tą, kurią pati sukūrė. Tarp dviejų sielų akmuo prie akmens užaugo aukšta tvora. Viena jų nori pasilikti su seserimi gyvybe, kita – kuo greičiau patekti pas seserį mirtį. Kad ir kokia aukšta tvora būtų, Arija ropšis per ją, ties ranką ir trauks savo dukterį pas seserį gyvybę.

Kalėdų vakarą Astrida pasako Arijai, kad ji suprantanti, kas su ja vyksta, tačiau norėtų, kad vaikelis ateitų į šį pasaulį. Arija įpila į seną termosą karšto vyno, į maišelį įdeda sausainių. Jos šiltai apsirengia, išeina į Mičiurino gatvę ir keliauja hipodromo link.

Sniegas mirga žvaigždėmis, žvakių liepsnelės tyliai plevena pasislėpusios už storų užuolaidų. Išganytojas nusidėjėlės ranką tvirtai laiko savojoje. Kaip keliauninkės naktį palieka savo pėdas sniege, taip dangaus šviesa palieka pėdsakus jų sielose.

Tuščiose hipodromo tribūnose jos atsisėda viena šalia kitos. Geria garuojantį vyną, triauškia sausainius. Džiaugsminga naujiena liejasi per dangų kaip šviesa Paukščių take. Tvirtai apkabinusi savo vaiką Arija žemu balsu dainuoja dangui:

Nusileido aukso žvaigždelė
Prie jaunosios durelių,
Tai ne aukso žvaigždelė,
Tai vaikelio dūšelė.

Duktė glaudžia savo ašarotą veidą prie motinos krūtinės ir šią tikrovės akimirką pirmą ir tikriausiai paskutinį kartą savo gyvenime suvokia vieną gyvybės gramatikos laiko formą – „aš esu“.

Motina uždeda ranką ant savo puolusios mergelės galvos, ramina ją ir save. Atsivėrusioje tikrovės

erdvėje Arija pajunta, kaip žiemos šaltyje nuo varžybų takelių kyla šiltas ir gyvas Jeremijo alsavimas – *ma vel um jelsō, ma vel um jelsō, jelsō, jelsō, jelsō...*

Likusius mėnesius Astridos valandos slenka ramiai ir vienodai. Ji skaito knygą apie Mobį Diką, eina ilgiau ar trumpiau pasivaikščioti, gamina vakarienę iš darbo grįžtančiai Arijai. Šeštuoju pojūčiu ji junta, kad už jos nugaros šėlsta kažkokia nesulaikoma stichija. Tačiau kažkas padeda nulaikyti prieš ją stiprią užtvarą. Kažkas geriau žino, kodėl ir kiek dar ta užtvara išlaikys.

Atėjus laikui Astrida nesunkiai pagimdo mergaitę. Kratydamosi duobėtomis gatvėmis iš gimdymo namų taksi, Arija ir Astrida duoda jai Asnatės vardą. Kai naujagimei Asnatei sukanka trys savaitės, Astrida, nutraukusi pieną į buteliuką, dingsta iš namų.

Pirmą naktį Arija išalkusią burnytę bando apgauti ramunėlių arbata. Kitą rytą, paguldžiusi kūdikį į vežimėlį, veža jį polikliniką, laukia ilgoje nesibaigiančioje eilėje. Piktai ir santūriai vaikų gydytojai Arija meluoja apie motinos aukštą temperatūrą ir karščiuojančias krūtis. Tarybų valdžiai ištikima me-

dicinos darbuotoja ilgai ir įdėmiai tyrinėja Arijos ir Astridos LTSR pasus, prieš šviesą kilnoja Asnatės gimimo liudijimą. Neatrodo, kad Arijos pasakojime būtų bent kas nors, kas derėtų padoriai tarybinių piliečių šeimai. Arija atlaiko smulkmenišką tardymą, iškenčia kiaurai veriantį žvilgsnį ir gauna antspauduotą paskyrimą į pieno virtuvę Miero gatvėje. Jau po pietų Asnatė traukia pieno mišinėlį ir soti užmiega.

Kažkur iš mergelės krūtų plūsta tikrovės pienas. Sušlapina jos liemenėlę. Iš šviesos per ją gimęs vaikas per anksti atskirtas nuo motinos krūties. Vaikas dar turėjęs žįsti tikrovės pieną, kad jo akys pasaulyje matytų tai, ką mato, o ne tai, ką nori matyti. Kad pradėjęs kalbėti vaikas galėtų ištarti tą keistą garsą, kurį gieda paukščiai, tą garsą, kuris išsprūsta iš mergelės lūpų, kai rankose ji laiko šviesos duotąją, – *ārmaztōks, ārmaztōks*. Kas gers tikrovės pieną, tas supras šį žodį. Kas supras šį žodį, tas atleis ir apgins.

Trečią dieną Arijai skambina iš psichiatrinės ligoninės Tvaiko gatvėje. Arija palieka Asnatę pas kaimynę ponią Miglą, lipa į tramvajų ir važiuoja į Sarkandaugavą.

Arija eina pro apšiurusį ir nešvarų nervų gydyklos kiemą, kuriame du sanitarai ratu vedžioja šiurpias dryžuotais skarmalais aprengtas būtybes. Jie paklusniai traukia vienas paskui kitą kaip nelaimingi silytės[3] vaikai, svajojantys apie šiltą motinos glėbį. Susirūpinusios ir įdėmios Arijos akys ieško savo vaiko, bet neranda.

Arija atidaro duris ir ilgu salsvu maisto kvapu atsiduodančiu koridoriumi eina iki kitų durų be rankenos. Paspaudžia skambutį. Duris atidaro įmitusi sanitarė, jos kojų venos iššokusios lyg medžių šaknys žemės paviršiuje, ant chalato galima pamatyti skyriaus savaitės valgiaraštį. Uždususi ir sunkiai vilkdama kojas ji veda Ariją į gydytojo kabinetą.

Ariją priima sulysęs ir išbalęs vidutinio amžiaus psichiatras. Išdavikiškai patinę paakiai rodo jo slaptą atsipalaidavimo būdą, lakstančios akys, niekada nežiūrinčios pašnekovui į akis, liudija jo sunkią sąžinės būklę, bet šiais laikais tai tikrai vienintelė įmanoma išeitis.

[3] *Silytė – latvių pasakų personažas (vert.).*

Savo sąžinės kalinys paaiškina Arijai apie nepavydėtiną jos dukters būklę.

– Žmonių kalba, – atsargiai prislopina balsą, – tai vadinama visišku proto užtemimu. Draugovininkai ją atradę beveik be gyvybės ženklų kažkur netoli hipodromo. Po trečio skrandžio praplovimo jos gyvybė išgelbėta Rygos pirmojoje ligoninėje. Iš skrandžio išplautas didelis kiekis įvairių medikamentų.

– Kaip nemalonu, ji juk turi galvą ant pečių, ji juk gydytoja, – per stalą prisilenkęs prie Arijos kalba tas, kurį kamuoja sąžinė.

– Namuose mažas vaikas, atleiskit, bet jos elgesys negali būti pateisinamas, – tęsia jis.

– Tokios būklės dar ilgai jokia gydytojų komisija neišleis jos namo. Na, nebent jūs turit pažįstamų, – kilstelėjęs antakius užduoda retorinį klausimą. Arija tyli.

– Gerai... – nutęsia jis, – tada mums reikalingas jūsų parašas. Dėl tvarkos, – priduria, kad Arijai būtų aiški jos pasirinkimo įvairovė.

Kurį laiką šratinukas makaluojasi tarp Arijos pirštų. Tada Arija jį stipriai suspaudžia ir pasirašydama

vos nepraduria popieriaus. Pririšusi prie dviejų vežimų inkvizicija plėšia Arijos sielą perpus.

Ramiai, – tariau savo sielai, – tamsa teužklos tave,

Tai bus Dievo tamsa...

Dievo nėra. Nuosprendis pasirašytas. Prieš Arijai einant aplankyti savo amžiams paklydusios avies, tas, kuris įvykdė gydytojo pareigą, išsitraukia iš rašomojo stalo suglamžytą lapelį ir skiemenuodamas jos klausia:

– *Min jelāmi*, – ką tai reiškia, *min jelāmi um väggō knaš*, – ji visąlaik tą kartoja.

Po Marijos pirties Asnatė tamsiojoje kamaraitėje kūrena krosnį, verdasi bulves. Kovos lauke ji turi savų sutvirtinimų.

Ji nieko neturi ir kartu turi viską.

Ten, lauke, siaučia tas pats senojo pasaulio karas. Galingiausieji engia galingus, galingi engia pajėgiausius, pajėgiausi engia pajėgius, pajėgūs engia stipriausius, stipriausi engia stipresnius, stipresni engia stiprius, stiprūs engia silpnus, silpni engia silpnesnius,

silpnesni engia silpniausius. Nesibaigianti karių eilė, sustojusi pagal kūno sudėjimą ir galią. Nesibaigianti eilė karių, kurie skirtingo išsivystymo pakopų vėzdais daužo vienas kitam per galvą. Apsvaigę, praradę atmintį, jie apgraibom šlaistosi kovos lauke. Gal laukia, kol juos pašauks vardu? Gal nori pabusti tikrovei? Kol yra dėl ko kariauti, reikia kariauti. Kokia dar čia tikrovė. Išdžiūvęs pasaulietiškas protas. Pašalintos pasaulio užgaidos. Sulaikyta pasaulio dvasia. Dezertyruoja tik silpniausieji. Tie, kurie nebeturi kam vadovauti. Jūroje trys laipteliai. Gyvenimo laiptelis. Meilės laiptelis. Mirties laiptelis. Prie jų kaip įspėjimą riš dezertyrus. Kol karo didvyriai ir invalidai mėtys į juos akmenis, Dievas supras silpniausiųjų elgesio priežastis. Jie nebeturi dėl ko kovoti. Tikrovė daužosi kaip jūra į tris laiptelius – *Jelāmi, Ārmaztōks, Nōvō.*

Ten, lauke, siaučia tas pats senojo pasaulio karas, kol Asnatė kambarėlyje už tamsiosios kamaros klojasi Marijos duotomis antklodėmis, užmiega ir sapnuoja tikrovę.

Gausybė žmonių plačiame baltame pajūryje. Jie laukia kažko prasidedant. Iš kopų išeina Dievo

tarnas, lipa ant apverstos valties, atsiverčia knygą ir kalba į minią.

Dikių Inė, kampininkas našlys iš Košrago, su Tryne, velionio Otų Ansio našle iš Pitrago.

Nikas, Nitelių sūnus ir šeimininkas iš Pitrago, su Gerde, trečiąja karčemininko Indrikio dukterimi iš Kolkos.

Mačas, Otų šeimininkas, našlys iš Pitrago, su Tija, Žanoko Bertulio seserimi, velionio Reinio Niko našle iš Vaidžių.

Inė, Ūtų Karlio bernas iš Kolkos, antrasis Ročių Juro sūnus, su Ane, Rūtų Martinio seserimi, velionio Landskų Karlio našle iš Pitrago.

Janis, Delniekų Pėterio prievaizdo bernas, svetimas, savu tapęs, su Babe, Kalnų Didrikio merga iš Pitrago.

Pėteris, Kurgatų Andrejaus sūnus, su Katryna, Kūkinio Andrejaus dukterimi, abu iš Pitrago.

Ievaltas, Kurgatų šeimininkas ir Kopų Niko brolis iš Gipkos Žocenių, su Grieta, Sumbero Pėterio dukterimi iš Pitrago.

Lasė, samietis bernas iš Klavų Andrejaus kiemo iš

Sikrago, su Engele, Sumbero Pėterio samiete merga iš Pitrago.

Pėteris, jakų šeimininkas iš Pitrago, su Katrina, Kūkinių Klavo dukterimi iš Košrago.

Janis, senasis Randų šeimininkas, Randų Krišjanio tėvas, našlys iš Pitrago, su Lize, Reinių Niko seserimi, velionio siuvėjo Adamo našle iš Mazirbės.

Andrejus, Simų šeimininkas, velionio Simų Pėterio sūnus iš Pitrago, su Kerste, Žokų Jekabo ir jo šeimininkės dukterimi Grieta iš Jaunciemo.

Dievo tarnui pašaukus, pora duoda ranką vienas kitam, ir kiekvienas eina į savo pusę. Kurti tikrovės eilės. Kol vėjas iš jūros pusės ūžauja – *izāndōd ētabōd virpōļi, izāndōd ētabōd virpōļi.*

Kol kas tik per miegus Asnatė girdi mestųjų kauliukų garsą. Kol kas miegok ramiai, vaike. Dar buvai, dar esi, dar būsi.

Pasaga, įvyniota
kūdikio
marškinėliuose

Išbadėjusi ir sušalusi Arija miega neramiu ryto miegu ir sapnuoja kliedesių kupiną, klaikų karo laikų sapną.

Reinholdas, ponia Saksa, Gogis ir Jukija, pralinksmėję nuo vyno, valgo ilgą prancūzišką batoną kažkur Eliziejaus laukuose. Išvydus Paryžių, niekas iš jų nebenori mirti. Visi trokšta būti gyvesni už patį gyvenimą. Pripratę prie Elzytės virtuvės jie raukosi valgydami alyvuoges, užsimerkę jaučia, kaip jų gerklėmis slysta austrės, lydytame sūryje godžiai mirko pyrago gabalėlius. Jie pasiilgo, jau pasiilgo tylių ir švarių senosios Rygos gatvelių. Bet jie jauni, turi pinigų ir, po velnių, nori būti „europietiškai" lengvabūdiški.

Vienoje vyninėje jų kaimynai prie gretimo stalelio pasitaiko linksmi lenkų studenčiokai. Laisvo elgesio

vyninės mergos kraipo užpakalius ir atstato papus. Jaunųjų šlėktų kelnių priekis tuoj plyš. Vienas jų sustato monetas taisyklingu bokšteliu ir kviečia mergą paimti arbatpinigių. Merga prieina prie stalo, žiūri tai į pinigų krūvelę, tai į apsiblaususias žnaibytojų akis. Paskui pasikelia sijoną, po juo – tik keliaraiščių prilaikomos kojinės. Ji užlipa ant stalo ir tupiasi tiesiai ant pinigų. Šlėktos ūžia ir švilpia.

Prie gretimo stalelio vyną geriančiam kvartetui šios nešvankybės atrodo lyg ir kažkur matytos, lyg ir iš kažkur pažįstamos. Kol kiti tyli, ponia Saksa kaip visuomet pasako garsiai: „Mūsų Rygos kasdienybė, mielieji...“

Košmariškas Arijos sapnas nutrūksta. Ji atsikelia, skardiniame dubenyje prausia veidą, kaklą, plauna pažastis. Tada sėdasi prie apvalaus veidrodžio ir šukuojasi plaukus.

Ką ji mato veidrodyje?

Išbalusį veidą išsišokusiais skruostikauliais.

Arija dirba Didžiosios Vokietijos okupuotoje Rygoje Valstybės statistikos valdyboje. Kartą per dieną už savo arijišką išvaizdą ir gerą vokiečių kalbos

mokėjimą ji gauna skurdaus ir šilto maisto. Jos dviejuose kambarėliuose Tomsono gatvėje yra trys baldai – apvalus veidrodis, spinta ir lova, gauti iš Mildos kaip kraitis, kai ji tekėjusi už pinigų iš Rygos. Grįžusi iš Paryžiaus kitą dieną ji pasiėmė vežėją ir kartu su savo kraitiniais baldais persikėlė į išnuomotą kambarį priemiestyje, vadinamame Maskva. Ji metė Gogį ir taip išsipainiojo iš tinklo, į kurį taip bejėgiškai buvo įsinarpliojęs Lamstero ketvertukas. Gogis norėjęs nusišauti po Arijos portretu, bet po pusės metų vedė Žydrąjį stebuklą iš Vietalvos. Žydrasis stebuklas mokėjo įvertinti pinigų skonį.

Skausmingą akių žvilgsnį ir dvi vertikalias raukšles kaktoje.

Tomsono gatvės name, į kurį ji persikėlusi po Šiurpiųjų metų, likę mažai gyventojų. Pasiturintys latviai gyvuliniais vagonais išvažiavo į Sibirą, pasiturintys žydai sukvežimiais važiavo prie Rumbulos pušų.

Per karo mėsmalę permalta „mūsų Rygos kasdienybė, mielieji“, liko tik skudurai ir kaulų atplaišos. Lamsteras savo Maduonos dvare badavęs dvi sa-

vaites, kai jį varę į gyvulių vagoną, kur ilgos kelionės metu jis ir miręs; suglebusi oda karote karojo. Iš vagono jį išmetė kaip pūvančią atmatą. Jukijos broliai išsibarstę kas kur – priešinguose frontuose, lageriuose. Milda vis dar Kalviuose, vis dar nepasiduoda. Gogis su Žydruoju stebuklu, valdant rusams sėkmingai slapstęsi, dabar gyvena Rygoje ir tikisi, kad Didžioji Vokietija nugalės ir viskas bus taip, kaip buvę. Ponia Saksa savo miltelius jau uosto pas protėvius; įžengiant rusams, prisigėrusi degtinės ji šokinėjo ant tankų *(Rodnenkij ty moj, milenkij ty moj),* rusus iškeitusi į grynakraujus arijus, raukydamasi springo saldžiu likeriu, gulėjo su jausmingu oberleitenantu *(Ach, du mein Liebling, mein Schatzen),* kuriam vieną naktį staiga pasirodė, kad ponia Saksa atsiduoda žyde...

Kilni ereliška nosis ir jausmingos lūpos.

Šiandien 1944-ųjų šeštadienis, ir ji traukiniu važiuoja iš Rygos į Aluotenę, kur savo motinai spirito varykloje padeda Reinholdas. Buvusi Arijos anyta, Lamstero sesuo Erna Fecers, visai nesistebi, kad Arija vieną jos sūnų iškeitė į kitą. Gyvenimas yra gyvenimas yra gyvenimas. Ir vokiečių, ir rusų, ir taikos, ir

visais kitais laikais ji šiek tiek apsvaigusi su jaunais spirito varyklos ir jos lovos darbininkais.

...tul-biz-āi-ga-tul-biz-āi-ga – Latvijos laukais puškuoja siaurukas.

Arija važiuoja į Aluotenę mylėtis.

Ant kelių ji laiko sukauptas vokiškosios Latvijos gėrybes. Šokoladas, kava, mėsos konservai, likeris.

Vagono keleivių veidus dengia šešėlis. Prievartos šmėklos, karo šmėklos šešėlis. Šmėkla paims į rankas tikrovės eilių prirašytą knygą. Atsivers, kur papuola, plėšys lapus, išbraukinės, pjaustys, pasižymės, apibrauks, perkels, uždės kryželius. Tikrovės tekstą sukeis vietomis, sudėlios jį savo nuožiūra, cenzūruos ir taisys.

Arija važiuoja į Aluotenę mylėtis.

Knygoje, kurią varto šmėkla, ji tik žodis, net ne eilutė. Štai jos dabarties akimirka, išreikšta bendratimi. Už traukinio lango – lėtai slenkantys miškai, užkimęs lokomotyvo riksmas, jos keliai, pintinė su Rygos gėrybėmis, šešėlis ant keleivių veidų.

Arija važiuoja į Aluotenę mylėtis.

Šis laikotarpis drumzlinas kaip pernykštė ber-

žų sula, siela sudraskyta į gabalus. Valandėlė artumo, ir tai greičiausiai visai ne meilė, yra tarytum trauklapis ant kraujuojančios žaizdos. Arijai atrodo, kad laikas apsivertė aukštyn kojomis. Pasaulis matomas iš apačios į viršų. Žemė nėra žemė nėra žemė. Kalba nėra kalba nėra kalba. Žmogus nėra žmogus nėra žmogus.

Arija važiuoja į Aluotenę mylėtis.

Tyliai guli geležinkelio pabėgiai. Iš abiejų pusių – miškas. Stoties namukas. Net perono nėra. Arija, išlipusi ant bėgių pylimo akmenų, žiūri, kaip tolumoje išnyksta mielas lokomotyvo snukutis.

Rankoje laikydama pintinę, Arija pradeda eiti pabėgiais.

Žingsnis po žingsnio, žingsnis po žingsnio.

Ji sustoja priešais mažytę pakrypusią medinę stotį. Žvelgia į keistą ant polių pastatytą namelį. Tarytum seniai seniai čia būtų buvusi pelkė, tarytum pro čia būtų tekėję didieji vandenys, ir tik vienas žmogus su keliais gyviais būtų išsigelbėjęs ant namelio stogo. Arija pajunta, kad ima matyti to išrinktojo akimis – tvanas nusineša Draudavas,

Nitelius, Kurzenius, Symes, Seliškas, Laulius, Šūšlius, Rūšus, Ivanus, Delniekus, Stradus, Kūkinius...

Ir tie keisti – *lūomi lūomi* – garsai miške, neturintys kūno, tik sielą.

Arija užsikabina ant rankos pintinę ir eina į savo dabarties akimirką.

Prie pervažos vėlyvą viešnią pasitinka Reinholdas. Godžiai ją bučiuoja, sodina į juodo vokiško motociklo lopšelį, šiltai apklosto, ant galvos užmauna motociklininko kepurę su storais apsauginiais akiniais. Motociklas nurūksta žvyrkeliu. Pro tamsius Arijos akinius šmėkšteli Seliškos, užnugary lieka Bundulio smuklė ir Draudavų kalnas.

Ji prisimena savo vaikystės nuodėmę. Ragaišį iš vieno kiaušinio ir smėlio. Ir griežtą savo motinos motinos Edės bausmę – kiaurą dieną klūpoti ant žirnių ir melstis. Paprasta, aiški nuodėmė ir paprasta, aiški bausmė. Dabar jos pečius slegia didžiulė nuodėmių našta, didžiulė bausmių našta, dar nepratrūkusi ir jos neprispaudusi, tebelaukia.

Tai ne žmonės per šienapjūtę, kurie be perstojo

lankstosi pievoje. Kiekvienas griebia nuodėmes iš savo plotelio, riša jas į ryšulį, kol valioja pakelti, tempia į didžiulę bendrą kaugę. Pernykštį nuodėmių šieną reikia numesti, kad šis nepūtų, nepelytų, nedvoktų ir nekliudytų naujiems nusidėjimams. Didžioji kaugė pavojingai svyruoja, bet žmonės vienas per kitą kalba, kad ateis tas, kuris turi atleidimo ugnį. Jis padėsiąs ugnį šalia didžiosios kaugės, liksianti tik nedidelė pelenų krūvelė. Gera trąša kruopščiai nupjautai pievai.

Šiltai apklostyta motociklo lopšelyje Arija jaučiasi saugi. Pro tamsius ir storus akinių stiklus tikrovė atrodo kiek išsiliejusi, kiek apdulkėjusi. Kaip nesuklastotas daiktas su meistro parašu pigioje sendaikčių krautuvėlėje. Arija supranta, kad anksčiau ar vėliau jai reikės ištraukti tą daiktą iš senienų krūvos. Reikės nugremžti praeities sluoksnius ir pamatyti jį tokį, kokį buvo sukūręs meistras.

Arija galvoja gyvųjų kalba. Kalbos tikrovės ritmą atliepia dar vardu nepašaukti garsai iš miško – *lūomi lūomi.* Arija galvoja gyvųjų kalba. Kai liks tik jos siela, ji nebebus jos gyvenimo dalis. Ji bus gyvųjų

kalbos dalis. Kai liks tik kalbos siela, ji nebebus kalbos gyvenimo dalis. Ji bus gyvųjų sielos dalis.

Juodasis motociklas įrieda į spirito varyklos kiemą. Persismelkusi alkoholiu motina apkabina lemtingąją savo sūnų moterį. Bučiuoja ir glaudžia prie krūtinės. Reinholdas pučia savo įkaitusį smilių. Visi trys eina namo ir sėdasi prie palyginti gausiai, atsižvelgiant į sunkius laikus, padengto stalo.

Arija žvelgia į grakščias Reinholdo rankas. Jos taip pat elegantiškai prie lūpų kelia ir storo stiklo stikliuką, ir inkrustuotą krištolo taurę Lamstero namuose, į apdaužytą lėkštę jos deda šaltieną su krienais taip pat kilniai kaip ir austres Paryžiaus vyninėje. Arija dar nesupranta, ar tai, kas dygsta jos išgremžtoje sielos šerdyje, yra meilės sėkla. Tačiau Arija aiškiai, be apsauginių akinių, mato savo tikrovės akimirką – priešais ją Reinholdo rankos prie šventinio Ernos Fecers stalo Aluotenės spirito varykloje 1944 metų šeštadienį.

Kai Arija su Reinholdu užveria miegamojo duris, jie girdi, kaip tuščioje spirito varykloje aidi Ernos balsas:

Ei, Pėteri, po galais,
tempk namo žuvų pintinę,
pilnutėlę plekšnių...
Dar pabūsiu aš čia.

Dar pabūsiu aš čia. Reinholdas kvepia degintu cukrumi, vilnone liemene, krienais, Jukija kvepia iš statistikos valdybos paskirtu muilu, vazelininiu kremu, šokoladu. Jie abu kvepia tuo pačiu Didžiosios Vokietijos likeriu, paklodės, ant kurių jie mylisi, kvepia angline laidyne. Miegamasis kvepia krosnyje keptomis bulvėmis, spirito garais, žeme. Naktis kvepia tikrove.

Grįžtant atgal Reinholdas palieka savo juodąjį motociklą prie pervažos ir geležinkelio pabėgiais lydi Jukiją iki mažytės pakrypusios Aluotenės stoties. Prieš įlipdama į traukinį, Jukija apkabinusi Reinholdą ilgai laiko jo skruostą, priglaustą prie savojo. Jai atrodo, kad ji niekada neįlips į šią tikrovės akimirką. Ji įmerks ranką į bėgantį vandenį ir lauks, kol Dievas, pabūgęs likti vienas, galų gale išlįs iš slėptuvės.

Po to nei kitą, nei dar kitą, nei dar daugelį kitų

šeštadienių Arija nebenuvažiuos į Aluotenę. Išlaisvinti Rygos iš didžiosios Vokietijos jungo artinasi sąjungininkų kariuomenė. Jukija išsilaisvina iš nužudytųjų sielų naštos. Ji laukiasi. Norėtų, kad Reinholdas tai žinotų, bet karas užkirtęs visus kelius. Ji norėtų pėsčiomis eiti į Aluotenę, bet nusprendžia pasilikti ir saugoti po širdimi nešiojamą tikrovę.

Jau nebetoli gimdymo metas, kai mėlynojo kraujo patriotai, Šiurpiųjų metų liudininkai ir visi kiti, tarp akmenų trintieji, lėktuvais, valtimis, laivais palieka savo Dievo užmirštą kraštą. Valstybės statistikos valdybos darbuotojai nėščiajai Arijai Fecers rūpestinga vykdomoji valdžia pasiūlo vietą lėktuve, skrendančiame į Vokietiją. Arija vokiečių valdininkams sako negalinti palikti gimtosios žemės.

Aber warum?

Aš mirsiu iš sielvarto.

Po poros dienų tamsiame Tomsono gatvės kambarėlyje ją susiranda Gogis. Sisirūpinęs ir su priekaištu jis apžiūri didžiulį Jukijos pilvą. Gogis su Žydruoju stebuklu gavę vietą ir Jukijai pabėgėlių laive. Jukija padėkoja už rūpestį, bet atsisako.

– Tau ne visi namie? – perpykęs klausia Gogis.

– Aš liksiu čia, – atsako Jukija.

Ji norėtų paklausti apie Reinholdą, bet neklausia. Tą paskutinę bendrą jų abiejų tikrovės akimirką pyktį Gogio veide pakeičia liūdesys. Jis prieina prie Jukijos, paglosto pelenų spalvos berniukišką galvutę, priglaudžia jos veidą sau prie peties. Prie durų dar atsigręžia ir virpančiu smakru sako:

– Tada laimingai.

Laimingai laimingai laimingai.

Laimingai Jukija sėdi Tomsono gatvės slėptuvėje nuo bombų, rankose tvirtai laikydama medinį lagaminėlį su kūdikio drabužėliais. Nežinia, kada vaikelis gims. Nežinia, kada ateis džiaugsminga naujiena.

Laimingai bomba sprogsta hipodrome ir laimingai oro banga nubloškia Jukiją į minkštą, rudens lapais išklotą duobę. Laimingai Jukija, ropšdamasi iš jos, smėlyje atranda pasagą. Laimingai šio ar ano pasaulio kamanose atsidūsta Jeremijas – *ma vel um jelsõ, ma vel um jelsõ.* Laimingai Jukija įvynioja pasagą į vienus kūdikio marškinėlius ir saugo mediniame lagaminėlyje. Laimė tebūna laimė tebūna laimė.

Laimingai šaltoje ligoninės palatoje išdaužytais langais Jukija pagimdo dukterį. Laimingai guli šildoma savo paties kraujo. Laimingai nuo difterijos aplinkui miršta naujagimiai. Laimingai Jukija įlašina vaikui savo pieno į nosį. Laimingai kūdikis iščiaudo pūlius ir kraują ir ištrūksta iš mirties nagų.

Laimingai pienas gausiai plūsta iš Jukijos krūtų. Savam ir svetimiems vaikams.

Tikrovės pienas gausiai plūsta iš mergelės krūtų. Ji dar ilgai nenujunkys šviesos kūdikio. Vaikas žįs tikrovės pieną, vaiko akys pasaulyje matys tai, ką mato, o ne tai, ką nori matyti. Vaikas, pradėjęs kalbėti, galės ištarti tą keistą garsą, kurį gieda paukščiai, tą garsą, kuris išsprūsta iš mergelės lūpų, kai rankose ji laiko šviesos duotąją – *ārmaztōks*, *ārmaztōks*. Kas gers tikrovės pieną, tas supras šį žodį. Kas supras šį žodį, tas atleis ir apgins.

Laimingai Milda su Arija skaitys „Tėve mūsų“ – tebūnie Tavo valia, o gal *sin tōmi laz suggōg* – prie minkštai išklotos medinės lovos, kur dėl gyvybės kovos Mildos dukters Arijos duktė Astrida. Laimingai, įvyniota į kūdikio marškinėlius, rūdys pasaga.

Ryto šviesa veržiasi į Asnatės tikrovės tvirtovę. Ji nusimeta kūno įšildytas antklodes, apsivelka liemenę ir eina į tamsiąją kamarą priskaldyti pakurų. Iš pradžių skaldyti nesiseka. Ji bijo įsikirsti į ranką. Ta pati baimė eiti mokslus. Mokslus, kur įrišti tikrovės puslapiai, kurių negalima užversti, praleisti ar permesti akimis.

Įprotis gyventi baimėje slopsta. Paslapčiom atslenka jis tik ekstremaliomis situacijomis, pavyzdžiui, mąstant. Kas čia, kodėl kairioji ranka, laikanti pliauską, nieko nežino apie dešiniąją, kuri užsimoja kirviu atkirsti skalų?

Asnatė bijo ir kerta, kerta ir bijo. Jai pradeda sektis, skalos viena po kitos skyla nuo pliauskos.

Krosnyje dar juntama vakarykštė šiluma. Krosnis godžiai į plaučius traukia šiandieninį davinį. Dūmai stulpu kyla į viršų.

Už durų Asnatė išgirsta skardų Begėdžio lojimą. Atidaro duris. Ant slenksčio stovi Marija.

– Labą rytą, ar dukrelė nesušalo? – pasisveikina ji.

Dukrelė nesušalo. Ji šildėsi po Marijos apklotais ir sapnavo tikrovę. Vėjas kopose suko smėlio

sūkurius, kol Dievo tarno pašauktieji ėjo kurti tikrovės eilės.

Dukrelė eina mokytis. Ponai meta burtus. Mergelė galvoja gyvųjų kalba. Dukrelė išgirsta, ko neįstengia pasakyti mirusieji, kai dar buvo gyvi. Dukrelė išgirsta šviesos kalbą. Ką sako Edė, Milda, Arija, Astrida. Ponai meta burtus, o vėjo verpetai dar nenupučia dukrelės į smėlį. Dukrelė išgirsta, kaip pro sūkurius stūgauja vėjas – *izāndōd ētabōd virpōļi, izāndōd ētabōd virpōļi.*

Papusryčiavusi Marija į pintą krepšį krauna duonos kepalą, su lupenomis virtas bulves, lašinių paltį, dubenėlį su varške ir sviestu. Ji neš maisto Moniai į Žydų namus *(šarkelė varnelė turi keturis šarkiukus nuogais pilviukais, visi kažkur po vaikų namus išmėtyti, o ta tik jodinėjas, tfu, spjaut tokiai v glaza*... Prisimena Aluotenės kapralės žodžius).

Marija abejinga senojo pasaulio karui. Ji nuneš maisto nusidėjėlei. Kad nemirtų badu, kol ateis kas nors su atleidimo ugnimi. Asnatė eina kartu.

Dukrelė, einanti mokslus, susitraukusi siela bei vikrusis Begėdis leidžiasi nuo Draudavų kalno. Tre-

įybė neša maisto nuodėmei. Gal suvalgys ir atgailaus už savo nuodėmes?

Per dilgėles, stiklo ir plytų duženas jie prasibrauna iki verandos, iš kurios likę tik rėmai. Marija lazda beldžia į pravertas duris. Niekas neatsiliepia. Marija beldžia dar stipriau. Begėdis kaip reikiant suloja.

Duris atidaro iš moters belikęs šešėlis. Ant galvos – pilkšvų plaukų kaltūnas, po įdubusiomis akimis – juodi ratilai, įkritusios bedantės burnos lūpos. Plonytės kojos apautos dideliais vyriškais auliniais. Ant pečių žieminė šimtasiūlė.

– Labą rytą, – ištiesia Marija krepšį su pusryčiais. Monia įtariai iš padilbų baltakiuoja į Asnatę.

– Viešnelė, mano viešnelė, – drąsina Marija.

Monia tylėdama mosteli, kad geradarės eitų vidun. Koridoriumi pro savo migį Monia vedasi viešnias į virtuvę. Ant krosnies verda grybai. Ankstų rytą Monia buvusi miške.

– Grūzdų navalom, baravykų tik kur ne kur po štuką, šungrybių kaip prišikta, vilkmyžių irgi, baltikių aš nerenku, paberžiai, šlykštynės, gorkije, piengrybius galima tik mažus rinkti, gudukus su

šungrybiais supainiot galima, ir tada s koncami, – Monia plaštaka perbraukia per kaklą, – rudmėses, blyn, visas kirminai pagraužę, supranta, kalės vaikai, ką graužti, ale makavykų nė pats velnias neima, o aš valgau, ką darysi, kai nėr ką ryt, tai ir šūdą ėsi.

Kalbėdama Monia iškrauna Marijos krepšį. Į vieną lėkštę ji pila bulves su visomis lupenomis. Į nešvarų kibirą nukošia grybus, užpila ant jų vandens. Valandėlę grybai mirksta, tada Monia semia juos saujomis, nuvarvina vandenį ir meta į apdaužytą molinį indą. Deda vaišes ant stalo, iš tamsios pakampės išsitraukia butelį su rudu skysčiu.

– S utra ne vypil, den propal, – Monios veidą nušviečia bedantė šypsena.

Marija su priekaištu linguoja galvą.

– Žinau, ką darau. Manęs učit ne nado, – į Marijos lingavimą atsako Monia. Deda ant stalo tris storo stiklo stikliukus ir tris sulankstytas šakutes.

– Na, dieva Marija, vaistai, – Monia pastumia pilną stikliuką Asnatės link.

– Vsiu pravdu suprasi, – išmaukia ji savąją.

Asanatė pamirko lūpas deginančiame skystyje. Gurkšnelis iš mandagumo užima kvapą ir vos neįstringa gerklėje.

– A, pravda, nedurna, srazu į rankas nepaimsi, – Monia išmeta antrąją.

Marija nulupa bulvę, užtepa sviesto ir duoda Begėdžiui. Tas godžiai kiauksi.

Asnatė nekvailins tikrovės. Šviesa, vesdama į mokslus, nekvailins mergelės. Tikrovė nekvailins Asnatės. Mergelė nekvailins šviesos. Kalba nekvailins minčių, mintys nekvailins kalbos. Žodis gims su kūnu ir krauju. Ir su siela. Kai kūnas dings, siela liks. *Lūomi, lūomi* – ji ateis kaip garsas iš miško apie einančiąją į mokslus.

– Oi, kaipgi aš dabar neišsikalbėsiu, – rudas gėrimas atriša Monios liežuvį ir ji kalba apkvailintos tikrovės monologą –

...a vot, kokia ta pravda apie mane, taip mane tošnit, oi ta mano dranaja dranaja žizn, oi čia aš umiraju, ryte umiraju, vakare umiraju, dieną umiraju, o pravda yra ta, kad aš negaliu numirti, bet jei galėčiau, prisiekiu, srazu, srazu, ne dumaja numirčiau, o

koks man tikslas gyvent, nėr tikslo, sušikta valdžia vaikus atėmė, o aš juos, prisiekiu švenčiausia dieva Marija, mylėjau, tiktai prižiūrėt nemokėjau, o jie man kaip varnalėšos prie sijono kabinos – mama, mamočka, mamyte, mamute, mamenka, o golodnyje visą laiką, o iš kur aš paimsiu, ką jiems į burną įdėt, govoriat, pasauly daug kas badauja, ne mes vieni, po to man pofig stala, kažkokia zaraza prie mano dočenkos prilipo, vot jinai ir numirė, va tada ir valdžia atėjo ir likusius keturis zabrala, ten jiems nors ėst duoda, rašyt ir skaityt po latyšski moko, o aš pati esu latyška, motina ir tėvas mano latyši, aš dažе gimną „Dieve, laimink Latviją" moku, a v dievu aš nevieriu, kur jis yra, jei man numirt neleidžia, o mаž tas dievas tik manęs nemyli, jei mylėtų, jauną pasiimtų, o man, kad dar molodaja esu, jokios laimės iš to šūdino gyvenimo nėra, anksčiau, kai mane mužiki trachali, aš chot žinojau, za što kenčiu, o dabar išvis sunkiai kokį begalima gauti, tie, kas pri diengach, tie į mane nežiūri, o tų, kurių kelnės kiauros, gerai nestait, o aš čia pūnu, jeigu Marijos nebūtų, aš čia seniai s golodu podochla, durnas tas mano gyvenimas, o likimas – podliec ir durnius, tokia vot ta pravda...

Monios veidą išmuša tamsiai raudonos dėmės. Ne, ji neatgailaus dėl nuodėmių. Tegu pirma parodo, kaip ta nuodėmė atrodo. Kaip šungrybis, kaip stikliukas ar kaip nulupta bulvė. Monia žino, ką daro, tik Dievas jos, blyn, nemyli.

Kai trejybė tuščiu krepšiu eidama atgal kopia į Draudavų kalną, Marija taria:

– Paklydusi širdelė.

Paklydusi širdelė. Ar yra tas, kuris atsidurtų klaidų labirintuose ir parodytų kelią iš ten? Takelį į tikrovės proskyną? Nesvarbu, ar širdelė pasiklysta apleistuose Žydų namuose, ar šviesiose Čelsio dirbtuvėse. Ar geranoriški to, kuris rodo kelią, ketinimai? Kas jam už tai?

Yra tik šviesa, kuri tyliai spindi miglotame paklydimų miške ir guodžia ieškančius tikrovės. Žingsnis po žingsnio, žingsnis po žingsnio.

Abakuko malda
už nekaltas širdis
judriam ritmui
pritaikytais
posmais

Dievo nėra. Nuosprendis pasirašytas. Arija užveria gydytojo kabineto duris ir lydima koncentracijos stovyklos prižiūrėtoją primenančios sanitarės eina per salsvu kvapu atsiduodantį koridorių. Jai atrodė, kad jos eina kiaurai pro nesuskaičiuojamą daugybę durų be rankenų. Rankena į išorinį pasaulį prižiūrėtojos kišenėje. Ko reikia, kad iš laisvės patektum į nelaisvę, ir atvikščiai? O kas iš viso yra laisvė? Kisielius su pienu aliumininiuose dubenėliuose. Valgo taip, lyg būtų ilgai badavę.

Sustojus prie niekuo neišsiskiriančių durų, prižiūrėtoja iš pradžių Arijai pasiūlo pasižiūrėti pro durų langelį. Arija prisispaudžia veidu prie stiklo. „Ten" guli kelios prie lovų pririštos moterys. Lovoje prie

lango Arija atpažįsta savo vaiką. Bėglė pririšta prie sesers gyvybės. Žiūri į baltas kalėjimo lubas, kalba gyvybės prižiūrėtojams nesuprantama kalba.

Sėdėdama ant trikojės kėdutės šalia bėglės lovos, Arija glosto pririštą savo vaiko ranką, pasakoja apie Asnatę, kuri labai mėgstanti pieno mišinėlius iš pieno virtuvės Miero gatvėje. Arija mato, kad jos žodžiai atsimuša tarsi žirniai į sieną. Astrida nepasako nė žodžio, bet jos akys kalba.

...kad figmedis nežydės, kad vynmedis nesubrandins vaisių, o alyvmedis alyvuogių, kad nebus juodos duonos su druska, kad nekvepės lelijos, kad meilės obuoliai bus kartūs, kad išdžius šuliniai, kad nudžius migdolo medžiai, kad nutils purpleliai...

Arija supranta, ką kalba jos vaiko akys. Tačiau ji vis dar mėšlungiškai laiko bėglės ranką. Ji dar ištrauks ją į kitą sienos pusę pas seserį gyvybę. Dar išlaikys, dar ištrauks.

...dar figmedis žydės, dar vynmedis subrandins vaisius, o alyvmedis alyvuoges, dar bus juodos duonos su druska, dar kvepės lelijos, dar meilės obuoliai bus saldūs, dar šuliniuose bus vandens,

dar žydės migdolo medžiai, dar burkuos purpleliai...

Prižiūrėtoja atneša manų košės su sviestu. Ji elgiasi maloniai. Pasodina Astridą, kad būtų patogiau, perriša jos rankas ir leidžia Arijai pamaitinti vaiką.

Motina kilnoja tikrovės šaukštus mergelei prie lūpų. Mergelė klusniai valgo. Kas valgo, tas gyvens. Tiesioginės nuosakos esamojo laiko vienaskaitos pirmasis asmuo. Aš esu.

Jos yra. Arijos gyvenimo gramatikos tiesioginės nuosakos daugiskaitos trečiasis asmuo.

Jos yra. Arijos dienotvarkė.

...atsikelti, pamaitinti ir pervystyti Asnatę, Asnatė užmiega, dirbti prie balanso (gamyklos vadovybė pasitiki Arija Janovna), pamaitinti Asnatę, pervystyti, išskalbti užmerktus vystyklus, išlyginti išdžiūvusius, paruošti buteliukus pieno virtuvei, Asnatė užmiega, mezgimo mašina megzti namudininkų kombinatui (vien iš gamyklos algos neišgyvensi), įkelti Asnatę į vežimėlį, nešti jį iš ketvirto aukšto, važiuoti į pieno virtuvę pieno, parvažiuoti, nešti vežimėlį į ketvirtą aukštą, pamaitinti Asnatę, pagaminti

maisto Astridai, palikti Asnatę pas ponią Miglą (neužmiršti įduoti švarių vystyklų ir buteliuką pieno), eiti į tramvajaus stotelę, važiuoti iki Tvaiko gatvės, pasėdėti prie Astridos, pamaitinti Astridą, važiuoti namo, padėkoti poniai Miglai, pamaitinti Asnatę, užvirti vandens ir ramunėlių arbatos, išmaudyti Asnatę, Asnatė užmiega, dirbti prie balanso, miegoti keturias valandas, atsikelti, pamaitinti ir pervystyti Asnatę, Asnatė užmiega, dirbti prie balanso...

Astridos neberiša prie lovos. Bet pasivaikščioti po kiemą ji vis dar gali tik su grupe, lydima sanitarų. Su lankančia ją Arija kalbasi mažai. Astrida nieko neklausinėja apie Asnatę, Arija jai ir neprimena. Kartais jų pokalbiai vyksta nei šiaip, nei taip.

Arija: Burokėlių salotos su obuoliais. Sveika.

Astrida: Ačiū. Erškėtuogių salotos irgi sveika. Atsimeni, kai valgėm?

Kai Arija atvažiuoja su pupelių sriuba, Astrida jos paprašo kitą kartą atvežti popieriaus ir šratinuką. Kai Arija ją aplanko kitą kartą, Astrida paprašo prirašytus lapus nuvežti anatomikumo sargui Abakukui. Iš pradžių Arija su prirašytais lapais nori eiti

tiesiai pas blyškųjį psichiatrą. Vėliau persigalvoja. Parėjusi namo eina pas ponią Miglą, padėkoja už priežiūrą, įkelia Asnatę į vežimėlį ir Gorkio gatve važiuoja Valstybinio dramos teatro link.

Vežimėlį palieka matomoje vietoje po medžiu ir spaudžia skambutį prie centrinių anatomikumo vartų. Ji nenori vežti vaiko į negyvų kūnų karalystę.

Arija dalykiškai atpasakoja Astridos poelgį. Supažindina Abakuką su Astridos dukterimi Asnate, paduoda prirašytus lapus ir atsisveikina. Arijos laiko serpantinas sukarpytas į mažus gabalėlius. Jos misija – suklijuoti. Gabalėlį prie gabalėlio, gabalėlį prie gabalėlio.

Vėlai vakare anatomikumo sargas Abakukas apeina perdrėkusias patalpas, užgesina šviesas. Eina į savo kambarėlį, užsidega mažytę stalinę lempą ir blankioje šviesoje skaito Astridos ranka rašytą laišką.

Ryga, Tvaiko gatvė, 1969 m.

Abakukui

Mano gyvenimas labai gražus. Aš pagimdžiau dukrelę, kurią užaugins mano motina. Ji laikysis savo sesers gyvybės įsikibusi abiem rankom, ne taip

kaip jos motina. Už jos nugaros bus tikrovės laiptai su viena netvirta, bet vis dėlto pakopa, – Edė, Milda, Arija, Astrida, – braškanti, bet nulaikanti kopiančiąją pakopa. Man atrodo, aš nesu pamišusi, bet jei pradėčiau tai kam nors aiškinti, tas tik patvirtintų mano liūdną diagnozę. Tačiau tai, kad aš esu čia ir mane riša prie lovos, yra teisinga. Man atrodo, čia motinai lengviau susitvarkyti su manimi. Tie gyvybės prižiūrėtojai yra keisti žmonės, mano, kad prie gyvybės galima pririšti kaip prie lovos beprotnamyje.

Ak, Abakukai, kokia palaima dabar mane apėmusi, kai jaučiu, kad ant mano galvos leidžiasi kažkas panašaus į šydą. Jis turi keistos ir milžiniškos galios. Jis išlaisvina mano lanku suveržtą galvą, tarytum atidaro kažkokį sunkų, kažkada nukritusį dangtį ir įleidžia tikrovės šviesos į tamsią požeminę perėją. Aš lipu ja aukštyn ir išlipu ant žemės į kvepiantį rudeninį orą, į neaprėpiamą erškėtrožių lauką, būtent tada, kai uogos jau prinokusios. Jas išsirpina kurianti šviesa. Jei neatsiras to, kas jas nuskina, jos persprogs ir barstys dyglias sėklas, kad išaugtų kita erškėtrožių karta.

Tačiau jei atsiras drąsuolis, nuraškys jas. Susidraskys rankas į krūmus, bet uogos bus jo.

Ak, Abakukai. Nesuprantu gyvųjų kalbos. Nesuprantu, kur kirčiai, kur priegaidės. Nepamenu, kokie yra laikai. Viskas persipynė ir susiliejo. Kaip mezgimo akys mezginyje keičia viena kitą. Gera, išvirkščia, išvirkščia, gera, gera, išvirkščia, išvirkščia, gera... Siūlas gali bet kada nutrūkti.

Pameni, kai mes gėrėm vyną ir valgėm riestainius tame sunykusiame sode. Tu pasakei: „Tiktai laikas įveikia laiką".

„Mirti galima kiekvieną akimirką", – jei neklystu, atsakiau aš.

Greitai mes vakarieniausim. Prižiūrėtoja atneš arbatos, sumuštinių su sūriu ir tablečių, kurios gali bet ką iš kojų išversti. Mano seserys beprotybėje mano, kad jos padės ateiti į protą. Jeigu tu kada nors meldiesi, prašyk malonės mano motinai ir dukteriai.

Iš ryto mane tikriausiai kvies pas blyškųjį gydytoją, paskandinusį savo sąžinę.

Jis paklaus: kaip gyveni?

Aš atsakysiu: *min jelāmi um väggõ knaš.*

Tomis dienomis, kai Asnatė bando sudėlioti savo pirmąjį sakinį, Ariją pasiekia žinia, kad jos duktė Astrida Fecers gyvenimą baigė savižudybe Rygos psichiatrijos ligoninėje. Smulkesnė informacija nebus teikiama.

Važiuodama su Astridos įkapėmis tramvajumi į Tvaiko gatvę, Arija junta, kaip slysta nuo sienos, ant kurios buvo užlipusi. Kova baigta. Staiga jai pasirodo, kad buvusi stora siena virsta plona ir permatoma. Ji mato, ji mato savo vaiką kitoje pusėje. Paliečia ranka permatomą sieną, ir jai pasirodo, kad pajunta kitą ranką iš anos pusės.

Išlipusi Sarkandaugavoje ji prieina prie netoli stotelės esančios medinės tvoros, sugniaužia kumščius ir iš visų jėgų ilgai daužo šiurkščią medinę sieną. Kitoje rankoje tabaluoja maišelis su Astridos įkapėmis.

Kitą dieną ji palieka burbuliuojančią Asnatę pas apsiverkusią ponią Miglą. Prie morgo Tvaiko gatvėje ji susitinka Abakuką. Sanitarai įkelia karstą į gautą iš Astridos darbovietės sunkvežimį, pažliugusiais rudeniniais keliukais jie važiuoja į mažas kaimo kapinaites, kuriose ilsisi Milda.

Mažame ir drėgname šeimos rūsyje duobkasiai nuima karsto dangtį. Astrida atrodo nusikamavusi, liūdna ir tolima. Arija jai ant rankų uždeda erškėtrožių šakelę su uogomis, mirusios galvūgaly uždega žvakę, o Abakukas perskaito maldą nekaltosioms širdims, kurios posmai pritaikyti judriam ritmui.

I. Viešpatie, aš girdėjau Tavo naujieną, mane kankina Tavųjų darbų baimė. Bėgantys metai įkūnija Tavo darbą, ir padaryk, kad tas metų bėgimas būtų visiems žinomas ir matomas. Rūstybėje prisimink ir pasigailėjimą.

II. Jo spindesys veržiasi ir skleidžiasi kaip saulės šviesa, jos spinduliai ateina iš Jo rankų, ten slypi Jo galybė.

III. Kai Jis sustoja, sudreba žemė, kai Jis žvelgia į tautas, tos parpuola iš baimės, kalnai, stovintys nuo amžių, subyra į dulkes, kalvos, kurios esti dar nuo pirmųjų laikų, išsilygina. Jis eina tais keliais, kuriuos jau buvo palietusi Jo koja.

IV. Tavo spindintis lankas pasiruošęs iššauti, tavo strėlinė pilna strėlių. Tu suskaldai žemę, ir iš jos gelmių ištrykšta upeliai.

V. Saulė ir Mėnuo sustoja, kai lekia Tavo liepsnojančios strėlės ir žvilga Tavo žėrinti ietis.

VI. Jei nepražys figmedis, o vynmedis nesubrandins vaisių ir jei neišsipildys į vynmedžius sudėtos viltys, jei derlinga žemė neatneš derliaus, –

VII. Tada aš vis tiek noriu šlovinti savo Viešpatį ir leisiu išsiveržti džiaugsmui dėl savo Gelbėtojo, savo Dievo!

Žingsnis po žingsnio. Žingsnis po žingsnio. Asnatė padeda Marijai nurauti runkelius. Už ravėjų nugarų lieka duobutės ir pėdos. Jei ateitų koks netikėtas nedraugas, prie jo pristotų nelabasis. Danguje praskrenda paukščiai, traukiantys į šiltuosius kraštus. Pasaulis greit eis ilsėtis. Laukti ilgiausios nakties. Budėti tą naktį, kad pajustų, kaip iš medžio krinta erelis, kaip mergelė pajunta gimdymo skausmus.

Asnatė krauna runkelius į karutį ir veža juos į klėtį. Ji žino, kas yra laukti ir nesulaukti.

Kai potvyniai ir kaitra nuniokoja pasėlius, ir derlius nesubręsta. Kai pasėta gyvybė, nesulaukusi savo laiko, ištrūksta iš mergelės įsčių. O mergelės

motina raudodama trenka prakaituotus mergelės plaukus rėčkoje, kurioje vanduo pamažu nusidažo kraujo spalva. Kas čia per mokslas, kurį šviesa siunčia mergelei? Ne kiekvieno medžio žiedai virs vaisiais. Ne kiekvienas žodis taps kūnu.

Asnatė stumia tuščią karutį atgal. Mato pusiau nurautą lauką, Mariją, kuri, viena ranka prisilaikydama už lazdos, kita išjudina runkelį, į kurmiarausį besirausiantį Begėdį, vaisingas žemės ūkanas, į dangų grįžtančią ruzganą medžio sielą. Asnatė dabar yra tiesioginės nuosakos esamojo laiko vienaskaitos pirmasis asmuo. Aš esu.

Ji ėjo į mokslus. Įvaldė gyvybės gramatikos formas. Laikus, asmenis, skaičius, linksnius, kalbas. Bet atostogų kažkas jos dar neišleidžia, verčia eiti sekmadienio mokyklon. Atversti storą knygą ir perskaityti palyginimą, kuriame taip paprastai sustojęs laikas. Palyginimas padeda mokinei suvokti tikrovę. Ji atsiverčia knygą, skaitydama palyginimą pakartoja tikrovę, kad šis mokslas būtų baigtas.

Taip paprastai
sustojęs laikas

Viskas bus taip, Arija. Virš upės sklando žuvėdros. Smeigia žuvų ištroškusius snapus į slidų ir romų vandens veidrodį. Leisis saulė, o jos ilgi ir raudoni spinduliai nardys tarp žuvėdrų sparnų. Paukščiai klykaus kasdienę saulėlydžio giesmę, žuvys jų snapuose spurdės ir plačiai išsižiojusios kvėps orą. Kaip plėšriai prasiveria žuvėdros snapas žuviai praryti. Kaip nepriekaištingai ji ir toliau sklando virš upės. Kaip didingai leidžiasi saulė.

Asnate, mieloji Asnate, niekas dar nesibaigė. Kokia balta tavo koja, kurią apglėbia šiek tiek įdegusi ranka. Kokie šlapi naktinės peteliškės, kuri apkvaitusi ropoja per tavo baltą koją, sparneliai. Tau jos gaila, nori ją išgelbėti. Pūsk kvapą į šlapius sparnelius, tarytum jis galėtų juos išdžiovinti. Kaip naiviai

tu ją gelbsti. Tu negali lemti jos likimo. Jos likimą lemia šlapi sparneliai, nežinia, ar jie išdžius per naktį, o rytą patekėjusi saulė greičiausiai ją pražudys. Kai tu viską taip nuodugniai apmąstai, belieka pliaukštelėti per ją delnu. Išvaduosi ją iš kančių nakties. Bet viltis, viltis. Jei motina naktis dovanotų jai šiltą vėjelį, jei iki ryto ji spėtų nusigauti iki savo guolio. Dieną ji miegotų, o kitą naktį pabustų gyventi. Palik peteliškei ir viltį, ir kančias. Palik ją Aukščiausiojo valiai. Leisk jai pasikliauti Juo. Pasikliauk pati.

Kaip didingai leidžiasi saulė, mieloji Asnate. Negalvok, atsipalaiduok, tegu pro tavo galvą prašvilpia vėjas. Sūpuokis nesvarumo būklėje, pabudink trečiąją akį. Tu esi smailusis skriestuvo galas, susirask pieštuką ir brėžk apie save apskritimą. Ir viršuje, ir apačioje – begalybė, tik plona pieštuko nubrėžta apskritimo linija. Jei taip nepatinka, pasiimk trintuką. Ištrink visas vėjo kelyje pasitaikančias kliūtis. Ne viską vienu kartu, bet ilgiau, daug ilgiau, kad viską, ką tu trini, galėtum prisiminti. Tada tegu viskas susivelia į pilkai mėlynus gumos ir popieriaus kamuoliukus, juos nubrauk ranka į nebūtį. Tačiau pėdsakų ant popieriaus

lieka. Jei tikėjaisi, kad nieko nebeliks, žinok, taip nebus. Ištrinta. Nebūk pernelyg uoli, nesunaikink savo atminties skylių. Tada neturėsi kur atsiremti ir krisi aukštielninka.

Kaip sunkiai naktinė peteliškė ropoja nuo tavo kojos. Kaip rėplioja per akmenis vildamasi motinos nakties pagalbos. Teisingai padarei, Asnate, nepliaukštelėjusi per ją delnu. Gyvenk ir tikėk kartu su ja. Daryk, ką gali, – klok minkštus lapus ant akmenų, kad jai būtų lengviau ropoti. Klok lapus ir negalvok, negalvok ir klok. Akimirką išsaugok trintuko suniokotą atmintį. Bent akimirką negalvok apie mirtį, nors ji vienintelė gyvenimui suteikia tikrąsias spalvas. Galvok apie nemirtingumą. Apie amžiną gyvenimą žemėje, kuris kartą iš tavęs ir iš mūsų visų buvo atimtas, nes tu ir mes nemokėjom būti nuolankios ir klusnios. Apie aukas, kurias aukoja, kad išmelstų atleidimą. Beliko tik aukos, kam jos aukojamos – primiršta.

Kaip tame žiauriame pietiečių rituale. Tėvai aukoja visagaliui savo gražiausiąją dukterį. Kaimas linksminasi susėdęs didžiuliu ratu, o ji – gražiausioji mer-

gaitė – guli čia pat, pakraštyje, suvyniota į baltas drobules, nutilusi amžiams. Motiną drasko rauda, o tėvas ją ramina – ji išpirkusi nuodėmes. Už tėvų tėvus ir save. Jie atplėšę sau nuo širdies, kaip kažkada galbūt vienas iš jų atplėšė kitam nuo širdies.

Asnate, tu nesi tamsi pietietė. Tu nenorėjai pasikliauti aklai ir klusniai. Tu norėjai, kad Arija dar nueitų prie upės. Ir pamatytų, kaip didingai teka saulė. Ir kaip nepriekaištingai, prarijusi žuvį, skrajoja žuvėdra.

Arijos ranka tau bus amžina, Asnate. Sena, raukšlėta ir šilta ranka vėsiais pirštų galiukais. Ji tave šildys, atvėsins, išalkusiai paduos duonos, ištroškusiai išties vandens. Amžinai.

Keista, Asnate, kad tu čia taip sėdi. Saulė, naktinė peteliškė, upė, žuvėdros, žuvys. Iš tiesų, iš tiesų, gyvenimas be Arijos eina toliau. Dabar džiaugiesi, kad vis dar gyveni, nes kol esi tu – yra ir ji.

„Tegul tas Viešpats daro man taip ar kitaip, iš tikrųjų mirtis išskirs mane su tavimi". Asnate, tu rašai senus žodžius tose vietose, kurias pati ištrynei. Kas tau įdėjo į galvą tas mintis? Kas vedžioja tavo ranką tau rašant?

Kai Asnatė paskutinį kartą įeina į kambarį su puodeliu vandens ir drėgna medvilnine skepetėle, Arija jau nebe čia – akys užmerktos, burna ritmiškai lyg dumplės gaudo orą. Gracinga erelio nosis giliai įkritusi. Mirštančiosios nosis. Asnatė atsiklaupia prie Arijos lovos, tvirtai suima jos ranką ir nori kaip nors pertraukti jos buvimą be sąmonės. Asnatė tyli, kad sielos kelias į amžinybę būtų ramus ir iškilmingas. Asnatė tyli, nors norėtų būti žvėrimi, nieko nežinančiu apie tylą, kurios reikia laikytis sielai išeinant. Ji įlįstų į kampą, apverstų dubenėlį, susiriestų į kamuoliuką ir staugtų. Iki vėmulio, iki alpulio išstaugtų visą savo skausmą, nes jai nuo kaulų plėšia mėsą. Ji myli tą, kuri iš jos atimama. Kaip žemę iš po kojų, kaip dangų virš galvos.

Asnatė padeda galvą ant smarkiai besikilnojančios Arijos krūtinės. Bando kvėpuoti kartu su mirštančiąja. Trūkstant oro, nepraverdama burnos, Asnatė kalba: „Tėve mūsų, kuris esi danguje, kodėl Tu nori, kad aš šventu laikyčiau Tavo vardą, jei Tu iš manęs atimi sielą, be kurios, kol gyva būsiu, mane lydės liūdesys? Jei Tavo karalystė ateis ir Tavo valia

bus ir jai danguje, ir man ant žemės, tada neišskirk mūsų. Meldžiu Tavęs ir liksiu amžinai skolinga. Ir negundyk manęs laiku, kuris kaip šuo išlaižys žaizdas, ir tos greičiau sugis. Nereikia, kad jos užgytų. Ir nenoriu būti išgelbėta nuo pikto".

Asnatės akys sausos, rauda plėšo ją iš vidaus. Paskutinį Arijos atodūsį ji išgyvena kaip saulės užtemimą, kaip pasaulio pabaigą, kaip žvaigždžių lietų, kaip viesulą, kaip audrą. Ji tyli, labai tyli. Tyla, kai išeina siela, yra garsas.

„Neversk manęs tave palikti ir nuo tavęs išeiti, kur tu eisi, ten aš eisiu, kur tu apsistosi, ten aš apsistosiu, tavo tauta bus mano tauta, tavo Dievas bus mano Dievas." Tavo žodžiai, Asnate, atrodo, skleidžiami plebėjams nuo kalno viršūnės. Asnate, ar tik šie žodžiai nėra priedanga, ar tu juos pildei iki galo? Jie gi nesulaikomai žengia per karštas žarijas, šnypšdami iš skausmo.

Kol dar leido jėgos, Arija lankstydavosi darže rinkdama sraiges. Sudžiūvusi, bet stipri, ji kiek išgalėdama saugojo savo gėles ir daigus nuo kenkėjų. Asnatė bandydavusi ginčytis, kad sraigės irgi turinčios

teisę gyventi. Arija nesusigraudindavo – suberdavo sraiges į skardinę ir užpildavo rūgštimi arba sutraiškydavo akmenimis. Arija pasirinko daigus ir gėles, o dėl nelaimingųjų sraigių nekvaršindavo galvos. Tiesa, žmonių dievais ji nelaikė, žinojo, kad žvėries motina niekada neįstums savo mažylių į duobę, apie žmones ji to negalėjusi pasakyti. „Žmonės būna blogesni už šunis, – sakė ji, atsirėmus į medį ir ilsindama kojas, – bet šunis kada nors būtinai įrašys į tą patį sąrašą su burtininkais, paleistuviais bei žmogžudžiais ir paliks už durų, kai į Pažadėtąją žemę pateks daugelis po baltais chalatais slepiančių nešvarų kūną ir drumzliną sielą."

– Niekas negali taip skaisčiai ir baltai nusiprausti, kaip saulė ir vėjas nubalina audinį, – pridūrė Asnatė, žiūrėdama į žiedą, kurio sraigių nesužaloti dvispalviai žiedlapiai skleidėsi visu savo puošnumu.

– Būtent todėl nereikia slėptis po perdėtai kruopščiai išmazgotais rūbais, – Arija nubraukė nuo kaktos pilką plaukų sruogelę. Asnatė žiūrėjo į jos mažą gyslotą ranką, į tamsias kraujo kryžkeles, kuriose ji gimė, kuriose ji stovės, kai Arijos jau nebebus, ir ji nežinos, ką pasirinkti, kur eiti.

Kai Arija paskutinį kartą sėdi paramstyta, o Asnatė maitina ją kepta žuvimi, sprogsta medžiai. Arija labai pavargusi, tačiau šiltame ore patenkinta prisimerkia. Lėtai mėgaujasi kiekvienu kąsniu, ilgai kramto. Nuryja, liūdnai pažvelgia į Asnatę ir sako: „Būk kantri. Tu esi gera". Asnatė jaučia, kad Arija valgo paskutinį kartą. Paskui gyvybė atiduos ją mirčiai. Gyvenimas klastingas.

– Kad aš bent žinočiau, kur man reikės eiti, – kramtydama žuvį mąsliai sako Arija. – Gal bus per toli, kad galėčiau pamatyti tave. O gal aš galėsiu matyti kitomis akimis? – kramsnodama ji vilkina valgymo laiką, rankos ant paklodės kaip du paukščiai, iš nuovargio suskliaustais sparnais.

Asnatė smulkina žuvį mažais gabalėliais. Taip paprastai sustojęs laikas. Balta antklodė, Arijos rankos, šviesa, pravertas langas, veidrodis, kuriame jos neatsispindi.

– Negrįšiu tuščiomis, – liovusis valgyti sako Asnatė.

Maistas suteikia Arijai paskutinių jėgų, ji paima Asnatės ranką ir pasakoja, pasakoja. Asnatė prideda

sau prie skruosto į paukščio nagus panašias Arijos rankas ir lengvai siūbuoja nuo besvorių žodžių.

Arija dar jauna. Motina leido jai išsimaudyti ežerėlyje, o paskui – iškart vėl prie tėvelio. Arijos širdis plyšta iš skausmo, nes ji turinti matyti, kaip tėvelis pamažu iškosti plaučius ant laikraščio. Ji stropiai išvalo raudonus skreplius, prikrauna daugiau pagalvių, nes tėveliui atrodo, kad tada į rėtį primenančius jo plaučius patenka daugiau oro. Tačiau tėvelio krūtinė pučiasi kaip balionas, kol Arijos motina Milda pasako, kad gydytojo jam nebereikia. Arija džiaugiasi, kad tėvelis pasveiko be daktaro, kol supranta, kad jam greitai amžinai reikėsią gyventi amžinojo poilsio vietoje. Praėjus kiek laiko po tėvelio palydų į amžinąją kelionę, Arija irgi ima kosėti ir spjaudytis, iš pradžių rausvai, paskui raudonai. Ją paguldo į tėvelio vietą, motina už sienos liedama ašaras sako verkiantiems broliams, kad reikia skubiai įrengti dar vieną kambarį su keturiais stalais. Arija bijosi amžinojo poilsio vietos, bet raminasi, kad ten sutiks tėvelį. Lyg pro miglą Arija mato prasiveriančias duris ir daktarą, kurio tėveliui

neprireikė. Daktaras duoda Arijai išgerti kartaus rudo skysčio iš didelio butelio. Migla pamažu išsisklaido. Kai broliai išneša ją pasišildyti prieš saulutę, motina maitina ją duona ir žalia malta jautiena su pipirais ir druska. Arija kaip besotė ryja vieną savaitę, kitą. Duona su jautiena, jautiena su duona, kol ant sunykusio kūnelio karote karojusi suknelė perplyšta pusiau. Stebėdama Ariją, Milda sako, kad čia esąs Dievo pirštas. Arija smalsi ir išsiklausinėja daktarą. Daktaras nuskina didelį varnalėšos lapą ir sako – maždaug taip atrodantys Arijos plaučiai. Tada vienoje lapo pusėje išduria didoką skylę, seilėmis sudrėkina skylės kraštus ir apibarsto juos smėliu. Skylė Arijos plaučiuose pati iš savęs sukalkėjusi. Kai daktaras pamato tokį dalyką, jam iš nuostabos belieka tik akis išpūsti. Nors Arija kaip ir tėvelis netiki Dievo, ji nemano, kad ją išgelbėjęs rudas kartus skystis iš butelio.

– Man leido pražysti, subrandinti sėklas ir nužydėti, – girdi Asnatė Ariją. – Dabar aš pamažu virstu paukščiu, – papurenusi Asnatės plaukus, Arija tiesiai priešais save pasideda rankas ant baltos

antklodės. Vėjas kedena pilkus, taip žilti ir nepradėjusius plaukus, siaura erelio nosis beveik permatoma.

Paukštis, iš tiesų paukštis, mieloji Asnate. Todėl tu kaskart sulaikai kvapą, kai netoli tavęs nusileidžia maži pilki paukšteliai. Paprasti, saulės įšildytomis plunksnelėmis, ne tie iš ponų sodų. Todėl tu ir gelbėjai tą pilką paukštelį, kuris apsvaigęs daužėsi į lubas, o senjora Tortosa, išbėgusi į saulės išdegintą lauką, šaukė, kad paukščiai esą tokie pat blogi kaip ir saulė, kad jie nusiaubią pasėlius. Tada tu jai atsišaukei – tegu ji pasiimanti savo šlubo vyro seną šautuvą ir nušaunanti saulę.

Kai Arija jau buvo silpna, bet dar pajėgdavo atsikelti ir apsirengti, Asnatė jai padėdavo taip gražiai nugyventi dieną, lyg ji būtų paskutinė. Vakaro saulės nušviestas kambarys, žemas staliukas, smulkios pavasario gėlytės, pintinėlė žuvų ikrų, – permatomų ir oranžinių tarytum mandarino ašaros, – tamsiai raudonas vynas, kurio spalvą vakaro saulė iki skausmo išgrynindavo.

Arija plonais pirštais ima po vieną ikrų rutuliu-

ką, kelia prie lūpų ir ilgai su kilniu pasitenkinimu čiulpia. Suvalgiusi ji pakelia vyno taurę, siurbteli mažą gurkšnelį ir suveria lūpas. Asnatė netiki, kad labai greitai mirtis sučiaups jas amžiams. Palaimingai nurijusi vyną, Arija iš pintinėlės ištraukia kitą ikrų rutuliuką. Dabar ji nededa jo į burną, o pakelia prieš langą, kad vakaro saulė kiaurai jį peršviestų. Arija žiūri į gimti nespėjusią gyvybę.

– Už ką ką, bet už ikrų valgymą dangaus jaujoje mus kuls kaip reikiant, – mąsliai taria ji, prisimerkusi žvelgdama į gardumyną. – Gal kitame gyvenime aš išneršiu kaip ikrelis iš žuvies pilvo, gal gimsiu giliai giliai kaip jūros vėžiai – iš pradžių būsiu vėžiukė, o kai sugaus tinklais – vėžiukas.

Jei Arija norėdavo išgirsti kokį nors neįtikėtiną pasakojimą, ji prašydavo Asnatės dar ir dar papasakoti apie jūros vėžius, kurie giliai vandenyje gimsta moteriškos lyties, bet keliaudami iki seklesnių vandenų pakeičia savo lytį į vyrišką.

Kartais Asnatė erzindavo Ariją, kad ši norinti būti vyru. Arba kada nors kokiu nors gyvenimo laikotarpiu pakeisti lytį. Visai logiška kitą gyvenimo

pusę pabūti vyru. Jai buvo įdomu, kas lieka vyrui, kai miršta moteris.

– Jis lieka kaip sausas šparagas kaitrią dieną, nes ji išeidama pasiima visus rasos lašelius. O be rasos šparagas atrodo kaip didelis pavytęs krapas, – aiškino savaip Arija.

– O kai miršta jis, tada belieka tik rasos lašeliai, kaip jiems tada laikytis? – kamantinėjo Asnatė.

– Tada belieka tik vėjas, – susimąsčiusi pasakė Arija. Jos akys buvo šviesios, ir Asnatė žinojo, kad šią akimirką Arija negalvoja apie mirtį.

Arija dar jauna ir tamsoje laukia savo mylimojo. Ji kvėpuoja giliai ir netolygiai, taip ji dar ilgai daro po savo antrojo sugrįžimo. Ji įsivaizduoja pradurtą varnalėšos lapą, kuris plasta jos krūtinėje, kuris gyja ir atsitaiso su kiekvienu jos įkvėpimu. Ji nusivelka marškinius ir leidžia vėjui paliesti pečius, kaklą, krūtis, rankas. Glamonėjantis, ramus vėjas. Nebylus mylimasis, kurio vieninteliai žodžiai – jo prisilietimai. Arija ištiesia rankas, vėjas košia pro jos pirštus. Skubrus ir greitas mylimasis, nė akimirką nesileidžiantis apkabinamas. Švelnus iki mir-

ties, jo aistra neregima. Jis dovanoja Arijai tokią meilę, kokios Dievas žmonėms nebuvo suteikęs.

„Šį paskutinį meilės darbą padarei geriau negu pirmąjį“, – kas tau sako šiuos žodžius, Asnate? Ar įsiklausei į juos, ar žinai, ką jie reiškia? Visų pirma klausia – kas tau gailestingai paskyrė meilę Arijai, apie kurią tu apaugusi kaip vaisius apie sėkliukes. Jei kas norėtų prie jų prisiartinti, turėtų perskelti vaisių. Kas tau davė daryti pirmąjį meilės darbą ir kas paskutinį skyrė visam gyvenimui? Kas čia per gyvenimas, kuris tavyje gyvena kaip sėkliukės vaisiuje? Tu ir norėdama negali atidaryti durų, kad kas nors ten įeitų. Tu gali jų net nesaugoti, vis tiek niekas nesugebės patekti į vidų. Tu esi, toks yra gyvenimas. Tavo gyvenimas per tave mato debesis erdvėje, o saulė per tave pasiekia tą gyvenimą. Ir tas gyvenimas sunoksta kaip sėkliukės vaisiuje. Kai vaisius suskils, sėkliukės byrės, kai sėkliukės byrės, vaisius jau bus suskilęs.

Kai Arija dar įstengė atsistoti ant kojų, ji norėjo lipti į rėčką ir nusišveisti iki baltumo. Nudžiugusi Asnatė pakaitom pylė tai karštą, tai šaltą

vandenį, maišė ir varvino kvapnųjį aliejų. Panirusi į Ulubelę[4] akimirką Arija gulėjo ant Asnatės rankų. Asnatė žiūrėjo, kaip nuožmi šalna pavertė gėlių darželį į dykumą. Dykuma – mirštantis vaikas – šmėkštelėjo Asnatei. Ji meiliai mazgojo Arijos pilkų paukštelių spalvos plaukus, sunykusias krūtis, primenančias vapsvų lizdus, nugarą, kurią į dvi dalis dalijo kalnagūbrių virtinė lyg medžio, jau pamiršusio savo amžių, gumbai. Tada Asnatė pirmą kartą pamatė, kaip gyvenimas palieka Arijos kūną. Rudosios sėkliukės daugiau nebealsuoja šiam pasauly, pakaks. Vaisius džiūsta, galės išgirsti gyvenimo garsus. Asnatė be pirštų paims išdžiūvusį vaisių, padės jį į orą, naktimis nemiegodama saugos, kad niekas jo nejudintų. Asnatė mylės ir prižiūrės dykumą lyg žydintį darželį. Tik duok dar laiko, neišbarstyk sėkliukių! Kiek pajėgs, neš vandens, kad dykumoje kas nors išdygtų. Tik suteik galimybę! Tik neišbarstyk sėkliukių! Asnatė ant rankų laiko dykumą ir jaučia,

[4] *Ulubelė – žemė iš barono Miunhauzeno pasakojimų, kur visada šviečia saulė (vert.).*

kaip sėkliukės byra ir slysta pro jos pirštus. Ir ji pasiliks čia. Jos rankos staiga sustings, ir ji nebegalės jų sugniaužti į kumščius, kad sulaikytų bent vieną sėkliukę. Ji nebematys Arijos dykumoje pražydusios gėlės. Ta gėlė augs nematoma, aname pasaulyje, o saulė švies per jį kiaurai ir išskleis žiedą.

Tačiau Arija – nesveikai kaitrios saulės išdeginta dykuma – palaimingai atlošia galvą ir guli vandenyje kaip į visas pasaulio puses blaškomas sausas lapelis.

– Taip norėčiau mirti, – sako ji Asnatei, – šviesaus proto ir laiminga.

– Jei mirsiu kupina pilnatvės, ar man reikės grįžti tuščiomis? – klausiamai žiūri į Asnatę.

Asnatė šukuoja šlapius Arijos plaukus ir galvoja apie sugrįžimą. Kodėl niekas nepasakoja, ar kas nors kada nors yra sugrįžęs? Kodėl daugelis tiki, kad galės rinkti varpas toje pačioje dykynėje? Tiktai viešpats bus kitas, ir tarnaitės kitos. Gal tu būsi jų pagarbinta, o gal išnaudos tave. Budėdama naktimis ir saugodama gęstančią Arijos gyvybę, Asnatė kartais išvysdavo kito pasaulio stebuklus. Tarytum ji jau palikusi šį pasaulį ir sėdi valtyje ramios ir bekraštės jūros viduryje. Ji esanti dviejų

viešpačių tarnaitė. Vienas sėdėjo laivo pirmagalyje ir rodė kelią, kitas plačiais grybšniais irklavo. Ji viešpačių paliepimu nuogomis krūtimis sėdėjo valties gale. Saulė negailestingai svilino jos baltą odą. Nuolankiai ir baimingai padėjo savo kūną ir sielą viešpačiams po kojomis. Nieko kito šioje bekraštėje sūrioje platybėje ji neturėjo. Ji manė esanti Pažadėtoje žemėje. Besisūpuojanti begalybėje.

Ir viešpačiai ėmė traukti bučius iš jūros.

Ir jie buvo tuštutėliai, tarsi žuvų jūroje visai nebūtų.

Ir viešpačių akys pasidarė piktos ir niūriai dėbčiojo į Asnatę.

Ir jie užsirūstino ant nelaimę atnešusios tarnaitės.

Ir jie paėmė blogio šaknį vienas už rankų, kitas už kojų.

Ir sviedė gundytoją kuo toliau į jūrą.

Ir greitai nusiyrė toliau nuo nuodėmės.

Tačiau jūra priėmė atleistą tarnaitę švelniai lyg motina. Tvirtai laikė bangų glėbyje ir nešė toliau. Asnatė regėjo dangų ir vandenį kiaurai. Plačius, žirgais neišvažinėtus kelius, kur niekas dar nebuvo įkė-

lęs kojos. O jūra buvo pilna žuvų ir nuskendusių laivų, taigi tarnaitė tapo savo viešpačių tamsybės auka. Asnatė plaukė kartu su žuvų būriais ir skrido kartu su paukščiais. O jūra bloškė jai sūrią laisvę tiesiai į veidą.

Iš nuovargio limpančiomis akimis Asnatė verkė laikydama Arijos ranką.

„Gyvenimas be mirties kaip gyvenimas be meilės“, – kas pasakė tau šiuos žodžius Asnate? Tu rideni juos kaip akmenį į kalną, nori ten jį palikti, bet jis rieda žemyn, ir tu vėl turi jį ridenti. Tu nori numesti juos kaip sunkų nešulį, bet šis lyg priaugęs prie tavo pečių. Tu nori juos paleisti kaip šydą pavėjui, bet jis apsivynioja aplink tave kaip aplink lėliukę. Išsilaisvinsi tik tada, kai turėsi pakankamai jėgų. Nelauk, kad kas ateitų į pagalbą.

Kai Arija nebepajėgė pakelti vandens kaušo prie lūpų, Asnatė jį atsargiai pakreipdavo ir skaičiuodavo gurkšnelius, kuriuos valiojo nuryti pavargusi burna. Plona srovelė drėkino dykumą, Arija akimirką atmerkdavo savo sunkius vokus ir maloniai nusišypsodavo Asnatei.

– Užmiršau visą kartumą, – pasakė ji. – Lyg mano darželyje nebūtų augęs nė vienas pelynas, lyg niekada mano vandens nebūtų apkartinęs absentas. – Vėsus rūkas sklaidėsi nuo Arijos šypsenos ir sklido tolyn lyg kelias, kuris ir vėl matomas.

Arija turėjo dar daug jėgų, kai mirė jos duktė, ir jos su Asnate susikibusios rankomis ėjo į priekį. Jos buvo likusios dviese – pamažu vystantis žiedas ir pumpuras. Besiskleidžiantį žiedą, turėjusį būti tarp jų, su visomis šaknimis išrovė mirtis. Meilė Arijai atrodė skausminga, ji rėmėsi ta patirtimi, kurią buvo gavusi gyvenime. Kuo toliau jos ėjo, tuo tas kartumas slūgo. Linksmutė mergaitė Asnatė prašviesino Arijos liūdesio ūkanas. Savo kelyje jos matė danguje sklandantį erelį, skardyje po akmeniu lendančią gyvatę, jūroje plaukiantį laivą ir vyrą, ieškantį žmonos. Kai šiltą žvaigždėtą naktį dideliame lauke jos sėdėjo prie laužo, o Asnatė galvą buvo padėjusi Arijai ant kelių, ji pasakojo, jog trys pirmieji matyti dalykai yra nuostabūs, o ketvirtasis nepaaiškinamas. Asnatės dar niekas nebuvo ieškojęs, ir nepaaiškinama jai atrodė viskas. Jų ilgas kelias, šilta naktis, laužo dūmai danguje, Arijos ranka ant jos peties, mylinti ir

sauganti kaip trys nuostabūs ir vienas nepaaiškinamas dalykas kartu sudėjus. Asnatė užmigo po Arijos sparnu ir sapnavo gražų žydintį sodą, kuriame augo trys medžiai. Ten po ilgos kelionės jos abi laimingai gyveno. Eidama nuo upės Asnatė artinosi prie sodo ir matė, kaip po trim didžiaisiais medžiais kūrenasi didžiuliai laužai. Liepsnos kilo iš po žemės ir pro šaknų raizginius šaute šovė į viršų link didingųjų medžių vainikų. Asnatė stovėjo lyg įbesta, norėjo bėgti, šauktis pagalbos. Ant slenksčio pasirodė Arija, ir Asnatė, staiga atgavusi balsą, ėmė klykti nesavu balsu, kad degantys trys didieji medžiai. Arija visai ramiai pasižiūrėjusi į didžiulius laužus, ir ugnis akimirksniu užgeso. Medžiuose išdegusios žaizdos užsitraukė, ir sodas žydėjo ir kvepėjo kaip niekada. Kai Asnatė pabudo, išvydo kaip ir vakare sėdinčią Ariją, besaugančią jos miegą.

– Sapne mačiau, kaip tu žvilgsniu užgesinai ugnį, – vis dar apimta snaudulio pasakė Asnatė.

– To negali nė vienas mirtingasis, – stumdydama žėruojančias anglis atsakiusi Asnatė. Ji papūtė į žarijas ir mažos melsvai gelsvos liepsnelės ėmė šokinėti, spragsėti, degti.

– O tu galėjai, mačiau savomis akimis, – nenusiramino Asnatė.

– Tai buvo ne tos pačios akys kaip dieną, naktis tau davė kitas, – aiškino Arija.

– Negi mano nakties akys suklydo, – Asnatės balse buvo girdėti graudulys.

– Ne, jos mato per daug aiškiai, kad galėtume suprasti, – rišdama daiktus į ryšulį Arija susirūpinusi žiūrėjo į lietaus pritvinkusius debesis. Jų laukė dar tolimas kelias.

Kas pažvelgs į laužus, kai degs tavieji medžiai, Asnate? Kas užgesins ugnį, kad tavo sodas žydėtų ir kvepėtų kaip niekada? Kas padarys tavo dienos akis šviesias ir kas žinos, ką mato tavo nakties akys?

Kai Arija užgesusi guli ant baltų paklodžių, Asnatės galvoje viena po kitos skambiai trūkinėja stygos. Kai jos visos nutrūksta, stoja begalinė tyla ir tuštuma. Jos dienos akys mato amžiams užmigusią Ariją, sudžiūvusį dykumos paukštį, kuris po savo sparnu kartą ją, keleivę, globojo naktį. Jos dienos akys mato juodą naktį už lango, balsvą šviesą skleidžiančią pilnatį. Jos dienos akys mato ramiai sudėtas rankas –

tuojau tose kryžkelėse, kuriose reikės stovėti Asnatei, sustings kraujas.

O nakties akys bejėgiškai bando pasiekti Asnatės sielą. Bando įsikabinti į ją kaip į pro šalį plaukiančios žuvies peleką, kaip į toli skrendančio paukščio sparną. Ir nakties akys mato, kaip ji išslysta – į pabaigą ar į pradžią – Asnatės rankose suskilęs vaisius, pro pirštus byra sėkliukės, ir ji neįstengia nė vienos jų sulaikyti rankose. Atidarytas langas. Tuščios Asnatės rankos. Taip paprastai sustojęs laikas.

Kelyje

Iš ryto po pusryčių Marija ir Begėdis palydi Asnatę iki Draudavų kelio galo. Asnatė pasilenkia, pabučiuoja šviesų Marijos skruostą. Marija glosto Asnatės galvą ir kartoja:

– Tegu Dievulis saugo, tegu Dievulis saugo.

Begėdis dar gabaliuką pabėgėja šalia Asnatės, tada apsisuka ir skuodžia atgal. Kai jie dingsta iš Asnatės akių, Draudavų kelio gale ji mato tikrovės akimirką – Marija, viena ranka pasirėmusi lazda, kita mojuoja atsisveikindama, ir ištikimasis Begėdis, klusniai tupintis šalia šeimininkės.

Asnatė eina per rudeniškai drėgną žvyrkelį.

Neregėtas čiobrelis, miško žemuogė...

Pasaulis Asnatės akimis toks nekintamai gražus. Rudens rūko sielos šermukšnių kraujo apytaka.

Girgždantis žvyras po jos kojomis. Didelis gaivaus gyvybės oro gurkšnis.

Juokas sode išduoda ekstazę...

Prokalbė, pasiekianti jos ausis, kaip tie keistieji miško garsai – *lūomi, lūomi.* Kas gers tikrovės pieną, mokės ištarti šį garsą.

Neišvengiamai pasikartojančią

Kaip mirties ir gimimo agonija...

Ji užklysta į pasienio zoną. Įžengė į uždraustą, grėbliu išlygintą ruožą. Paliko pėdsakus. Šios sienos niekas nesaugo. Niekas niekada nesužino, kada ji kertama. Daugelis tiki, kad pereis ją gyvi, kad susitiks kitoje pusėje.

Jos kelioniniai batai žengia per sienos smėlį. Šviesa rodo jos šešėlį grėblio išlygintame smėlio ruože. Ji eina ir pasako šviesai sienos kalbos bendratį – *vōlda, vōlda, vòlda...*

Sakote, aš kartoju,

Ką jau esu kalbėjęs? Tad pakartosiu dar...

Ji atsiverčia knygą ir pasikartoja gyvybės gramatiką. Visus skaičius, asmenis, linksnius, laikus ir kalbas.

Prieblandoje sėdi moteris. Jos vešlūs, viršugalvyje suimti plaukai rūpestingai paslėpti po kyku sutvirtintais kraštais. Aukšta, lygi kakta, lyg iš nuostabos pakelti antakiai, nuleistas žvilgsnis, tiesi, smailoka nosis, putlios lūpos, apvalus smakras, vos vos matoma pasmakrės linija. Drabužis iškart už krūtinės sujuostas plačia juosta. Ant kelių abiem rankom laiko atverstą knygą. Kruopščiai rašytą tekstą apšviečia žvakės liepsna. Priešais moterį stovinti mergaitė rankoje laiko žvakę. Kita ranka ji pridengia žvakės liepsną, kad šviesa ne akintų, o kristų į knygą.

Mokinės veidas panašus į sėdinčios moters. Tamsūs lygūs plaukai, ant pečių krintanti prieblanda susilieja su jos juodu rūbu, kurį taip pat už krūtinės juosia plati juosta. Žvakės liepsna apšviečia mergaitės ranką ir veidą – aukštą lygią kaktą, lyg iš nuostabos pakeltus antakius, nuleistą žvilgsnį, tie-

sią, smailoką nosį, putlias lūpas, apvalų smakrą, vos vos matomą pasmakrės liniją.

Moteris tylomis laiko knygą, mergaitė tylomis skaito.

...ma-us-kūb-ju-māl-tō – tyloje dega žvakė.

Ko mergelę moko knyga, kurią ant kelių laiko mergelės motina?

Išgirsk balsą, kuris kreipiasi į tave,
laiku, turi išmokti atskirti jį iš minios triukšmo.

Gyvenk drąsiai, nors šiandien dar nežinai,
ar būsi rytoj.

Bausk pats save, nė vienas teismas nėra teisingas.

Iškratyk savo mintis kaip šienui nupjautą žolę,
kad nuo užsistovėjusios drėgmės neimtų pūti.

Griūk, kad atsikeltum, nes kas negriuvo,
negali atsikelti.

Užsikrauk sau tokią sielos naštą,
kokią gali pakelti kūnas.

Žadink savo protą, kad jis imtų klausytis
degančių minčių.

Gydyk kraujuojančias žaizdas gyvenimo druska.

Brandink savo akis, kad jos matytų tai, ką mato, o ne tai, ką nori matyti.

Išpilk iš ąsočio vakarykštį vandenį, kad galėtum pasisemti iš naujo.

Jausk, pasitelkdamas protą, galvok, pasitelkdamas jausmus.

Skirk Žemę nuo dangaus, Saulę nuo Mėnulio, gerą nuo blogo.

Verk siūlą į adatą ir lopyk pasaulį, nors kiti ir juokiasi iš tavęs.

Pririšk pasiklydusią valtį prie liepto, kelias prasideda ir baigiasi toje pačioje vietoje.

Įrašyk smėlyje mirties vardą, kad jį užpustytų gyvybės vėjas.

Dievas dar neturi vardo.

Pašauk jį vardu. Pašauk vardu.

Pastabos

7 p....*ārmaztōks* – meilė (*lyvių k.*)

7 p....*sin tōmi laz suggōg* – tebūnie tavo valia *(lyvių k.*)

19 p....*Eik, eik, eik, – tarė paukštis, – žmonių padermė*
Negali pakelti per daug tikrovės... – čia ir kitur fragmentai iš T. S. Elioto „Keturių kvartetų“ (*vertė Kornelijus Platelis)*

24 p....*jumālōks* – sudie (*lyvių k.*)

25 p....*Tabula rasa, Valda lēd* – tuščias lapas (*lotynų k., lyvių k.*)

26 p....*Mmmah, gooooonnnnn' aaa, ouhhh, yeahhh, louloulou, jouhhhh* – aš tave mylėsiu (afroamerikiečių džiazo dainininkų slengas)

28 p...*lūomi* – sukūrimas (*lyvių k.*)

30 p....*ma tienūb jumāltō* – dėkoju Dievui (*lyvių k.*)

33 p.... *What's wrong with you?* – kas tau atsitiko? (*anglų k.*)

33 p...*My soul, it's going away* – mano siela palieka mane (*anglų k.*)

33 p....*It happens* – būna ir taip (*anglų k.*)

46 p....*silentium* – tyla (*lotynų k.*)

49 p....*rō* – pinigai (*lyvių k.*)

49 p....*pōpkanān ātō knaššōd turgod* – povo plunksnos gražios (*lyvių k.*)

61 p....*ma vel um jelšō* – dar esu gyvas (*lyvių k.*)

62 p.... *ta īeb min azmōl* – ji liks mano vietoje (*lyvių k.*)

70 p.... *rabūb rištō* – kalk prie kryžiaus (*lyvių k.*)

81 p.... *ma vōtāb sīnda īņō* – pasiimsiu tave kartu (*lyvių k.*)

84 p.... *jelsō* – gyvas (*lyvių k.*)

85 p. ... *engōļ* – angelas (*lyvių k.*)

89 p. ...minnōn um irm – man baisu (*lyvių k.*)

100 p.... *tulbizāiga* – ateitis (*lyvių k.*)

105 p.... *Ja virgsō vōlds*
um irm
ku tulāb tōla
ja saddōs pigā ammō
katāb lum,
ja sindōmōt sin läpš
līb jōva kūolōn... – fragmentas iš lyvių poeto Valto Ernštreito eilėraščio „Lopšinė“ :

Ir snaudžiant baisu
kad ateis žiema
ir greitai viską
apklos sniegas
ir mirs tavo vaikas
nespėjęs gimti.

108 p.... *Become your dream* – išpildyk savo svajonę (*anglų k.*)

108 p.... *„It is kind of fun to be extinct...“* – „savotiškai smagu būti mirusiam“ (*anglų k.*) – Ogdeno Nešo poezijos

eilutė, kurią latvių poetas Gunaras Salinis pavartojo eilėraštyje „Vienas vaidinimas“

109 p....Simoras ir Murielė – Dž. D. Selindžerio personažai apsakymų cikle „Glasų šeima“

110 p....*Jumāl* – Dievas (*lyvių k.*)

110 p.... Hapvortas – Dž. D. Selindžerio apsakymas „Hapvortas, 16, 1924“

125 p... *min jelāmi um väggõ knaš* – mano gyvenimas labai gražus (*lyvių k.*)

133 p....*jelāmi* – gyvenimas (*lyvių k.*)

133 p....*nõvõ* – mirtis (*lyvių k.*)

135 p....„*Izāndõd ētabõd virpõļi* – „ponai meta kauliukus“ (*lyvių k.*) – eilutė iš lyvių poetės Baibos Dambergos eilėraščio „Gimiau su dviem liežuviais“

148 p....*aber warum?* – bet kodėl? (*vokiečių k.*)

197 p....*vȯlda* – būti (*lyvių k.*)

Turinys

Naujausi „Minties" leidyklos romanai:

Hartmut Lange. Styginių kvartetas
Ian McEwan. Tvari meilė
Joseph O'Connor. Kaubojai ir indėnai
Anja Snellman. Mama ir kalė
Christa von Bernuth. Balsai

Ikstena Nora

Ik -19 Gyvenimas yra gyvenimas yra gyvenimas: romanas/ Nora Ikstena; iš latvių kalbos vertė Veronika Adamonytė. - Vilnius: Mintis, 2004. - 208 p.
ISBN 5-417-00869-9

Žymios latvių rašytojos Noros Ikstenos romanas be galo subtiliai, antra vertus, šiurkščiai tikroviškai bando atskleisti moters esmę, jos gyvenimo cikliškumą. Romano veiksmas vyksta susipynusiame laike: „per besitęsiantį esamąjį laiką paprastasis būtasis lekia į sudurtinį būsimąjį laiką". Su laiku grūmiasi ir savo gyvenimo mokslus eina trijų kartų moterys. Gimimas ir mirtis, nuolankumas ir maištingumas, nuosmukiai ir pakilimai, meilė ir visiška nemeilė - visa tai nuolatinis grįžimas į savo ištakas, tapatumo paieškos ir kartu tarsi iš aukščiau nulemtas klajojimas ratu. Motinos moko dukteris, o šios, tapusios motinomis, moko savo dukteris. Tartum atsakymas į visus gyvenimo klausimus - ant motinos kelių gulinti išminties knyga.

UDK 883-3

Nora Ikstena

Gyvenimas yra gyvenimas yra gyvenimas

Romanas

Iš latvių kalbos
vertė
Veronika Adamonytė

Redaktorė *Birutė Janušauskaitė*
Meninis redaktorius *Romas Dubonis*
Maketuotoja *Dalia Dubonienė*

2004. Užsakymas
„Minties" leidykla, Z. Sierakausko 15, LT-03105 Vilnius.
Spausdino UAB „Vilniaus spauda", Viršuliškių skg. 80, LT-2056 Vilnius.

Kaina sutartinė

Gertude Stein yra autorė chrestomatinės frazės „rožė yra rožė“. Rožė yra rožė, ir nieko čia nebepridursi, nes vienintelė jos paskirtis būti rože. Noros Ikstenos romane perfrazuojant šią mintį teigiama „gyvenimas yra gyvenimas yra gyvenimas“. Ši frazė taip suaugusi su tekstu ir atrodo tokia savaime suprantama, kad net sunku ją pastebėti, bet man atrodo, kad čia yra romano esmė. Paradoksalu, kaip paprasta rožė, kurios vienintelė paskirtis būti rože, įkvėpė daugybę poetų kartų. Gyvenimas toks pat paprastas kaip rožė. Jis yra toks, koks yra, vis dėlto rašytojai randa jame galybę glūdinčių klodų.

Guntis Berelis, Diena, Ryga, 2001 04 01

„Arija Fecers tingiai guli plačioje riešutmedžio lovoje. Juodas šilkinis peniuaras. Jeremijas rauda vienas. Naktis praėjo, prasideda diena. Naktis jai nepadarė jokio įspūdžio. Gogis labai skubėjo, ir sueities akimirka buvo labai nemaloni. Kai jie dar tik bučiavosi, ji kaito, visame kūne kažkas niežėjo ir gaudė. Jai atrodė, kad tiesiai prieš ją esantis sultingas vaisius plyš pusiau, tekės per smakrą, kaklą, tiesiai į bambą. Tai neįvyko. Jie trumpai bučiavosi, o Gogis trynėsi į ją kaip paršas palei lovį; įėjęs į ją jis tris kartus pusbalsiu dejuodamas sukrutėjo ir palaimingai nuvirto. Ji nustebusi žiūrėjo, kaip apsiverčia jo akių obuoliai. Gal moteris turinti pasitenkinti vien to vaisiaus kvapu?“

Šiuolaikinis Europos romanas

Harijo Bekero nuotrauka

NORA IKSTENA

Viena iš žymiausių šiuolaikinių Latvijos prozininkų, rašanti romanus („Gyvenimo šventė", 1998; „Mergelės mokymas", 2001), apsakymus, biografines knygas. Jos kūryboje vyrauja moters tematika, stiliui būdingos metaforos, sapnai, vizijos, mitologijos ir tautosakos elementai. 1999 m. Noros Ikstenos kūryba pelnė Latvijos kultūros ministerijos apdovanojimą. Romanas „Gyvenimo šventė" išverstas į danų ir estų kalbas.
Į lietuvių kalbą N. Ikstenos kūryba verčiama pirmą kartą.

Arija važiuoja į Aluotenę mylėtis.

Knygoje, kurią varto šmėkla, ji tik žodis, net ne eilutė. Štai jos dabarties akimirka, išreikšta bendratimi. Už traukinio lango – lėtai slenkantys miškai, užkimęs lokomotyvo riksmas, jos keliai, pintinė su Rygos gėrybėmis, šešėlis ant keleivių veidų.

Arija važiuoja į Aluotenę mylėtis.

Šis laikotarpis drumzlinas kaip pernykštė beržų sula, siela sudraskyta į gabalus. Valandėlė artumo, ir tai greičiausiai visai ne meilė, yra tarytum trauklapis ant kraujuojančios žaizdos. Arijai atrodo,kad laikas apsivertė aukštyn kojomis. Pasaulis matomas iš apačios į viršų. Žemė nėra žemė nėra žemė. Kalba nėra kalba nėra kalba. Žmogus nėra žmogus nėra žmogus.

Arija važiuoja į Aluotenę mylėtis.

ISBN 5-417-00869-9

